

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Diplomová práce

**Etnická identita katalánské a baskické minority
a důvody jejich separatistických snah v autonomních
společenstvích Španělska**

Bc. Tomáš Matz

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Tomáš Matz

Hospodářská politika a správa

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Etnická identita katalánské a baskické minority a důvody jejich separatistických snah v autonomních společenstvích Španělska

Název anglicky

The ethnic identity of Catalan and Basque minorities and the reasons for their separatist efforts in the autonomous communities of Spain

Cíle práce

Hlavním cílem práce je na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpovědět na tyto výzkumné otázky a podotázky:

Jaké je současné národnostní uvědomění Katalánců a Basků žijících ve Španělsku a jak se promítá do jejich úsilí o autonomii?

1. Jaké jsou prvky tvořící etnickou identitu katalánské a baskické menšiny?
2. Jaký důraz je kladen na účelnou diferenciaci od španělské majority v obou regionech?
3. Jakou měrou se národnostní uvědomění a autonomie v Baskicku a Katalánsku odlišuje?
4. Jaké problémy etnická odlišnost katalánského a baskického společenství způsobuje?

Metodika

Práce bude vycházet z výsledků terénního výzkumu v regionech Katalánsko a Baskicko náležejících Španělsku (regiony mimo Španělsko, kde žijí Katalánci a Baskové, budou v práci zmíněny pouze okrajově). Využity budou zejména kvalitativní metody, které budou doplněny o sekundární, především statistické údaje, a celá práce bude podpořena informacemi ze sekundární tematické literatury.

Doporučený rozsah práce

cca 70 stran

Klíčová slova

Katalánci, Baskové, etnická identita, Španělsko, separatismus, autonomie

Doporučené zdroje informací

- CONVERSI, Daniele. The basques, the catalans and Spain: alternative routes to nationalist mobilisation. London: Hurst & Company, c1997. ISBN 1-85065-268-6.
- HROCH, M. Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.
- MARKUS, J. – BLÁHA, V. – GELLNER, E A. Národy a nacionalismus. Praha: Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1.
- NÚÑEZ, Luis C. The Basques: their struggle for independence. [Cardiff] Wales: Welsh Academic Press, 1997. ISBN 1860570186.
- Salvador, V., Corretger, M., & Casanovas, P. (2019). The Rise of Catalan Identity: Social Commitment and Political Engagement in the Twentieth Century. Cham: Springer, 2019. ISBN 978-3-030-18143-7.
- ŠATAVA, L. Jazyk a identita etnických menšin : možnosti zachování a revitalizace. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-86429-83-0.
- Thomas C. Davis (1997) Patterns of identity: Basques and the Basque nation, Nationalism and Ethnic Politics, 3:1, 61-88, DOI: 10.1080/13537119708428493

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D., prof.h.c.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 22. 1. 2020

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 23. 1. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Etnická identita katalánské a baskické minority a důvody jejich separatistických snah v autonomních společenstvích Španělska" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 6. 4. 2020

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c. za vedení mé práce, jeho věcné připomínky, rady a vlídné tolerování mých nesčetných dotazů. Dále bych chtěl poděkovat všem respondentům, kteří mi díky jejich nesmírné pomoci a přívětivosti pomohli tuto práci dokončit.

Etnická identita katalánské a baskické minority a důvody jejich separatistických snah v autonomních společenstvích Španělska

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá etnickou identitou katalánské a baskické minority, nacházející se v příslušných autonomních společenstvích Španělska a dále motivy jejich separatistických snah pramenících nejen z této odlišné etnicity. Klíčovým zdrojem informací se stal terénní výzkum, který byl uskutečněn v uvedených lokalitách nejprve v první fázi od srpna 2018 do února 2019, která posloužila jako příprava a průzkum terénu pro druhou hlavní fázi v červnu 2019, kdy již proběhl konkretizovaný sběr dat. Provedený výzkum byl vypracován kvalitativním přístupem za pomoci techniky polostrukturovaného rozhovoru a zúčastněného pozorování. První část je dále zaměřena na vymezení dosud uskutečněných bádání a teoretických pojmů vztahujících se k tomuto tématu. Snahy o rozšíření autonomie etnických skupin v poslední době nejsou ve Španělsku zajisté ničím novým. V jakém stavu je ale jejich současné národnostní uvědomění a jak si svou svébytnost zachovávají v jejich autonomních útvarech? Jsou vůbec stále dostatečně pospoliti, aby se mohli nazývat národem a uvažovat o vlastním nezávislém státě, a které další důvody je k těmto pohnutkám vedou? Nebo je snad většina spokojena se situací, ve které se právě nacházejí? To je uvedeno již ve vlastní části práce, ve které je předložena komparace dvou v poslední době zřejmě nejvíce skloňovaných minorit na Pyrenejském poloostrově – Katalánců a Basků.

Klíčová slova: Katalánci, Baskové, etnická identita, Španělsko, separatismus, autonomie

The ethnic identity of Catalan and Basque minorities and the reasons for their separatist efforts in the autonomous communities of Spain

Abstract

This diploma thesis focuses on the ethnic identity of the Catalan and Basque minorities found in the respective autonomous communities of Spain and the motives of their separatist efforts stemming not only from this different ethnicity. The key source of information was field research, which was carried out in these locations in two phases. The first phase was from August 2018 to February 2019, which served as preparation and survey of the field for the second main phase in June 2019, when concrete data collection took place. The research was carried out by a qualitative approach using the technique of semi-structured interview and participating observation. First part of this thesis further focuses on the definition of research and theoretical concepts related to this topic. Pursuits of autonomy by ethnic groups are very common in Spain in the recent times. But what is their current national awareness and how do they retain their autonomy in their autonomous formations? Are they still together enough to call themselves a nation and think about their own independent state, and what other reasons lead them to do so? Or perhaps the majority is satisfied with the situation they are in? This is stated in the practical part of this thesis, which presents a comparison of the two most recently inflected minorities on the Iberian Peninsula - the Catalans and the Basques.

Keywords: Catalans, Basques, ethnic identity, Spain, separatism, autonomy

Obsah

Úvod a cíl práce	10
1 Metodika	12
1.1 Adekvace metod.....	12
1.2 Plán a průběh výzkumu	14
1.3 Údaje o respondentech	16
2 Literární rešerše.....	19
3 Teoretická východiska	25
3.1 Etnicita.....	25
3.2 Etnická identita	27
3.3 Autonomie	29
3.3.1 Typy autonomních útvarů.....	31
3.4 Separatismus	32
3.5 Multikulturalismus	35
4 Vlastní práce	38
4.1 Historie Španělska.....	38
4.1.1 Období před sjednocením.....	38
4.1.2 Centralizované Španělsko	39
4.1.3 Uvolnění absolutistického napětí.....	41
4.1.4 Vzednutí národnostního uvědomění	41
4.1.5 Občanská válka a Frankova éra	42
4.1.6 Nastolení demokracie.....	44
4.1.7 Nedávná historie	45
4.2 Regionální identita etnických skupin	50
4.2.1 Jazyk.....	60
4.2.2 Historická a teritoriální vazba.....	73
4.2.3 Kultura.....	78
4.2.4 Náboženství	87
4.3 Míra autonomie	90
4.3.1 Katalánsko	91
4.3.2 Baskicko	95
4.4 Ekonomika.....	101
4.4.1 Katalánsko	101
4.4.2 Baskicko	103
4.5 Separatistické tendence	105
4.5.1 Katalánsko	105

4.5.2	Baskicko	112
4.6	Komparace národnostního uvědomění a současné situace Katalánska a Baskicka	117
Závěr	121
Seznam použitých zdrojů	124
Seznam obrázků	137
Seznam tabulek	137

Úvod a cíl práce

Španělsko je království, které dosáhlo sjednocení už v počátcích novověku a jeho hranice od té doby neprošly výraznou změnou. Ona centralizace ovšem nebyla tak snadným řešením. Na jeho území se totiž nachází hned více sounáležitých etnických skupin, které si i přes společné dějiny v jednom státním útvaru dokázaly v nějaké míře udržet stále svou osobitou tvář. Třebaže zrovna u národnostních skupin zkoumaných v této práci nelze popírat již dávno projevů a snahy o nabytí jejich vyšších regionálních práv, v posledních letech je možné se o zprávách s aktuálním napjatým děním v těchto komunitách setkávat opětovaně.

Řeč je o etnických skupinách Katalánců a Basků, kteří o sobě v rámci španělské monarchie ze všech sedmnácti autonomních společenství dávali vědět v nejvyšší míře. Španělsko se dá označit za velmi pestrou zemi a tyto dvě skupiny jsou toho jen důkazem. V čem však jejich odlišnost spočívá a v jaké situaci se jejich národnostní uvědomění vůbec nachází? Převládají u nich dosud jejich charakteristické znaky a svébytná kultura v takovém rozsahu, aby se dokázali ještě stále identifikovat jako rozdílná entita od té španělské? To jsou jedny z otázek, na které se bude tato práce snažit najít odpověď. Vzhledem k objevujícímu se úsilí o prosazování jejich regionálních zájmů spojených mnohdy se separatistickými myšlenkami, bude práce sloučena rovněž s rozbořem pohnutek, ze kterých toto přesvědčení pramení.

Práce je rozdělena na několik částí. Začíná uvedením hlavních cílů, které si dává za úkol dosáhnout a navazuje metodologickým stanovením způsobů, kterými je těchto cílů dosaženo v rámci převážně terénního výzkumu, ze kterého vychází. Následují literární rešerše, ve kterých jsou zmíněny již uskutečněné výzkumy a závěry jiných autorů zaměřující se na stejnou problematiku. V další kapitole jsou už vymezeny jednotlivé teoretické koncepty, které slouží pro pochopení pojmů, se kterými se tato tematika blíže potýká.

Po této teoretické části už přichází vlastní práce, jež začíná nejprve historií Španělska a s tím spojeným vývojem obou etnických skupin sloužící pro pochopení současných vztahů a spojitostí. V další části jsou už uvedeny samotné výsledky bádání. V první řadě jsou úvodem rozvedeny základní informace o zkoumaných etnických skupinách společně s analýzou nynější situace ohledně samotné sebeidentifikace zástupců obou komunit, na což již navazují jednotlivé prvky jejich etnické identity. Ty jsou nicméně uskupeny dle přímých výpovědí respondentů. Tento úsek je tudíž tvořen převážně tím, co získaní respondenti sami považují za základní kameny jejich identity.

V konotaci národnostního uvědomění a vynořujících se separatistických tendencí práce pokračuje uvedením současné míry autonomie a ekonomického stavu Katalánska a Baskicka. Tyto kapitoly jsou zde přítomny proto, aby mohlo dojít k objasnění širších souvislostí, které jsou zapotřebí k porozumění oněch regionálních stížností namířených na španělskou vládu. Ke konci tohoto oddílu je pak už sdělen náhled na konkrétní situaci ve snahách o nezávislost těchto skupin spojených nejen s rozdílným etnickým základem. Na samotný závěr se vyskytuje již jen komparace všech výše vyjmenovaných témat katalánského a baskického společenství.

Hlavní otázkou a cílem celé práce je tedy na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpovědět na tuto otázku: **Jaké je současné národnostní uvědomění Katalánců a Basků žijících ve španělských autonomních společenstvích a jak se promítá do jejich úsilí o samostatnost?**

Pro její lepší strukturalizaci a zodpovězení posloužily další podotázky:

1. Jaké jsou prvky tvořící etnickou identitu Katalánců a Basků?
2. Jaký je současný stav separatistického úsilí v obou společenstvích?
3. V čem se národnostní uvědomění a současná situace v Baskicku a Katalánsku odlišuje?

1 Metodika

Vlastní práce vychází především z terénního výzkumu provedeném v katalánském a baskickém autonomním společenství. Před jeho vykonáním bylo nicméně nejdříve zapotřebí si stanovit, jakou metodologii pro toto bádání zvolit tak, aby výsledkem bylo co nejvíce relevantních údajů pro zodpovězení všech zadaných otázek. Pro sběr primárních dat autor posléze vybral techniku polostrukturovaného interview a zúčastněného zjevného pozorování v rámci kvalitativního přístupu. Jako sekundární data posloužila odborná literatura a internetové zdroje zejména pro teoretickou část a jako doplnění údajů získaných z terénního výzkumu. Je nutné zmínit, že v současném obecném diskurzu je vícero možností, jak posuzovat metody a techniky a každý autor může mít jinou představu o tom, co se za těmito pojmy skrývá. Důležité tudíž je být při této metodologické neuspořádanosti značně obezřetný.

1.1 Adekvace metod

Kvalitativní výzkum je široké označení pro rozdílné typy přístupů ke zkoumání. Jde o proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy testů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách. V průběhu kvalitativního zkoumání běžně vyvstávají nové hypotézy, výzkumné otázky a rozhodnutí, které mohou modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračování sběru dat a jejich analýzy. Pozitivní na kvalitativním výzkumu je větší přirozenost zkoumaného prostředí než u kvantitativního způsobu. Má podrobnější charakter a dokáže odhalit příčinné souvislosti na bázi místních jevů. Jeho nevýhodou může být jeho obtížná generalizace na celou populaci či jiné lokality. Často je časově i provedením náročnější samotný sběr dat a může dojít k subjektivizaci výsledků ze strany výzkumníka.¹

Semi-standardizovaný rozhovor (také polostrukturovaný) patří mezi techniku kvalitativní metody výzkumu. Stojí na hranici mezi standardizovaným a nestandardizovaným rozhovorem. Je nutná jeho předběžná příprava, ve které jsou stanoveny

¹ AIŠMANNOVÁ, Tereza, Tereza NEUWIRTHOVÁ, Petra WERNEROVÁ a Tomáš MATZ. *Turci v Bulharsku*. Hospodářská a kulturní studia (HKS) [online]. 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2017:turci_v_bulharsku
In: HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. s. 46-57.

otázky a náměty na zvolené téma. Mezi jeho specifika patří částečná improvizace a přizpůsobování se dotazovanému v průběhu rozhovoru. U polostandardizovaného rozhovoru tedy není nutné striktní dodržení předem připravené formulace a následné odpovědi na neměnitelnou otázku, ba naopak je zde předpokládáno částečné odchýlení od vypracovaných otázek či jejich rozšíření. Tento způsob kladení otázek je uzpůsoben tak, aby měl dotazovaný větší volnost a mohlo dojít k zachycení více zajímavostí a důležitých informací, které v přípravné fázi nebyly předpokládány.²

Dalším způsobem pro sběr dat je **pozorování**. Jeho podstatou je jednoduše zjišťování nějaké skutečnosti, něčeho, co se v jednotlivých momentech odehrává - často běžného každodenního lidského konání. Využívá ovšem více smyslů než jen zrak a zaměřuje se i na sluchové či pocitové vjemy. Spočívá v obohacení získaných informací o vylíčení prostředí, ve kterých se nachází. Existuje hned několik jeho druhů, jež se zprvu rozlišují mírou účasti pozorovatele ve zkoumaném prostředí.³

1. zúčastněné – výzkumník se snaží skrytě začlenit do pozorované skupiny a zjišťuje informace o jejím běžném životě. Jeho pozitivum je založeno na blízkém kontaktu, přístupu k cenným bezprostředním dojmům a zjištění pravého názorového rozpoložení dotazovaných. Negativem je naopak jeho možné riziko nebezpečí při vyrazení a potřeba přizpůsobit se a nekomfortnost.

2. nezúčastněné – v tomto typu o sobě dává výzkumník vědět zkoumaným subjektům a informuje je o průběhu a předmětu pozorování. Nevýhodou je, že pozorovaný může ztratit své všední chování a začne se vyhýbat negativním projevům.

Dále se dělí podle připravenosti jeho postupu:

1. standardizované - má předem vytyčený postup, zkoumané jevy a způsob jejich klasifikace, rozřazování či vyhodnocování. Dá se dobře komparovat a je formalizovaný.

2. nestandardizované – průběh je volnější a důležitý je zde spíše cíl. Způsob pozorování bývá velmi svobodný a záleží na výzkumníkovi. V průběhu lze měnit řazení i výběr zkoumaných jevů, ale je však klíčové vyvarovat se odchýlení od stanoveného cíle. Možné rozlišování se týká i míry utajení pozorovatele.

² Matz, Tomáš. *Tradice a zvyky Turků v Bulharsku a Makedonii*. Praha, 2018. Bakalářská práce. Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 18-21. In: MAJEROVÁ, Věra. *Sociologie venkova a zemědělství*. s. 85-86.

³ Tamtéž, s. 19-20.

1. skryté – výzkumník působí tajně a subjekty o něm nevědí. Jde buď o fyzické skrývání, kdy pozoruje z dálky, přes skrytou kameru apod. nebo sociální. V tom případě se snaží stát článkem zkoumaného sociálního prostředí. Díky tomu si však může odporovat s etikou výzkumu. Mělo by se proto dbát na určitá práva, na soukromí a nutnosti utajení informací. Dát si pozor na odhalení nevhodných informací.

2. zjevné – V tomto případě je naopak etika v pořádku, jelikož výzkumník informuje o svém pozorování a není tedy žádným skrytým elementem. Úskalím této techniky je mnohdy velice laický a zjednodušující přístup pozorovatele ke zkoumanému objektu. Důležitost spočívá v jeho správném a konkrétním stanovení. Pokud si výzkumník špatně zvolí to, co a jak přesně chce pozorovat, může se mu stát, že sesbírá ohromné množství informací, které se k sobě nevztahují a nebudou příliš nápomocné.⁴

1.2 Plán a průběh výzkumu

Ještě před začátkem samotného bádání bylo zapotřebí si vytyčit výzkumný plán. Kromě volby výzkumného tématu je zapotřebí zvolit též základní metodologii, na které se práce zakládá.⁵ Výzkum v terénu jakožto gró této práce byl v tuto chvíli volbou nezbytnou, jelikož data získaná ze sekundárních zdrojů nemusí podat dostatečně autentický a stávající pohled na zkoumanou problematiku. Tímto způsobem tak práce může korespondovat přímo s autorovými zjištěními, za jejichž hodnotu je on sám zodpovědný.

Následujícím podstatným krokem má být rovněž volba místa, kde a kdy bude výzkum probíhat a v jakém časovém intervalu.⁶ Vzhledem k vybranému tématu a etnickým skupinám bylo toto rozhodnutí velmi zřetelné – cílem se staly regiony Katalánsko a Baskicko ve Španělsku, kde se historicky oba národy vyvíjely a dnes se zde nacházejí. Selekcí přesného místa sběru dat napomohl autorův pěti měsíční studijní pobyt na území Katalánska, při kterém došlo k získání klíčových informátorů v obou oblastech. Ti posléze napomohli následnému procesu získávání nových respondentů. V tomto průběhu se tak stanovily i lokace, ve kterých byl výzkum proveden. První interakce se zkoumaným etnikem a prostředím se konaly v srpnu 2018 a hlavní část bádání se realizovala v červnu 2019.

⁴ Matz, Tomáš. *Tradice a zvyky Turků v Bulharsku a Makedonii*. Praha, 2018. Bakalářská práce. Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 18-21. In: MAJEROVÁ, Věra. *Sociologie venkova a zemědělství*. s. 84-85.

⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. s. 41.

⁶ Tamtéž, s. 41.

Průběh - jak již bylo řečeno, výzkum proběhl ve dvou fázích, z nichž ta první, trvající od srpna 2018 do ledna 2019 se dá považovat spíše za prozkoumávání terénu, kdy probíhaly pouze krátké zjišťovací rozhovory a zajišťování potřebného výzkumného zázemí. Tato činnost ovšem probíhala pouze v oblasti Katalánska, nikoliv Baskicka. Autor měl rovněž možnost pozorovat po těchto pět měsíců etnikum v jeho přirozeném prostředí a každodenní interakci. V tomto procesu měl tudíž možnost být i svědkem několika katalánských kulturních veřejných událostí, oslav svátků a obzvláště protestů proti španělské centrální vládě.

Při druhé fázi odehrávající se v červnu 2019 se autor vrátil zpět do oblasti výzkumu a zahájil již konkrétní strukturované interview se získanými respondenty. Všechna komunikace v procesu celého bádání byla vykonávána v anglickém jazyce a malé míře také s drobnými dovysvětleními a doplněním ve španělštině či katalánštině. První lokalitou výzkumu se stalo pobřežní město Vilanova i la Geltrú, kde se nacházel i jeden z hlavních informátorů David. Ten napomohl provést badatele terénem a získal pro výzkum další stěžejní respondenty. Následnou lokalitou se stalo krajské město Lleida, jež se nalézá již ve vnitrozemské části katalánské autonomní oblasti. Klíčovou institucí pro sběr dat se zde stala místní univerzita. Projevila se jako zdroj značného množství nových respondentů z akademické půdy, jak ze starších, tak i mladších generací, a to sice pedagogického sboru a tamějších studentů. Díky dalším kontaktům výzkumného týmu z první průzkumné fáze existovali též další dříve získané kontakty a rozhovory krom univerzitního prostoru byly provedeny i s dalšími obyvateli města a některých lokálních obcí.

Výzkum v Baskicku byl uskutečněn též v červnu 2019, avšak bez předchozí průzkumné fáze jako v případě Katalánska. Pohodovému průběhu terénem napomohla zejména bývalá studentka z Lleidy Amaia, která současně sehnala i většinu potřebných respondentů pro výzkum. Prvním místem výzkumu bylo největší město baskické autonomní oblasti Bilbao v provincii Bizkaia. Následný přesun do provincie Gipuzkoa a konkrétně města San Sebastian proběhl o tři dny poté. Díky kontaktu od jednoho z katalánských kantorů i zde proběhlo setkání s informátorem Helenou, která pomohla s výzkumem v této východní části Baskicka. Na závěr byly rozhovory zakončeny ve městě Tolosa, nacházející se od San Sebastianu jižním směrem.

Navrácením z terénního výzkumu nicméně sběr dat neskonal. S některými respondenty se pokračovalo v získávání doplňkových informací přes sociální sítě. To

napomohlo ucelení a prohloubení některých problematických otázek, které vyvstaly již při procesu zpracovávání následné analýzy výzkumu. K tomuto účelu posloužila komunikační síť Facebook. Veškerá tato konverzace byla opět vedena v anglickém jazyce.

1.3 Údaje o respondentech

Při terénním výzkumu je vždy důležité dbát nejprve na etiku a snažit se být dostatečně zodpovědný a opatrný, aby nedocházelo k poškození nejen některých jeho přímých účastníků, ale kohokoliv komu by v procesu bádání mohlo být jakkoliv ublíženo.⁷ Pro zachování etiky kvalitativního výzkumu bylo dbáno na normy a pravidla Etického kodexu⁸ a Etických směrnic České asociace pro sociální antropologii⁹ a zákona č. 101/2000 Sb.,¹⁰ jež zajišťuje korektní zacházení s údaji a poskytuje anonymitu těm, kteří nechtěli, aby jejich jména byla uvedena. Osoby vyskytující se v této práci jsou tak uvedeny pravými jmény, pakliže s uveřejněním vědomě souhlasili. Současně jsou v tomto případě zmíněna pouze křestní jména, aby došlo zachování alespoň částečné anonymity. Následující tabulky č. 1 a 2 ukazují údaje o všech respondentech nejprve v katalánském a poté v baskickém autonomním společenství.

⁷ SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. s. 134-135

⁸ Etický kodex české asociace pro sociální antropologii. *Česká asociace pro sociální antropologii* [online]. [cit. 2019-12-02]. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=7

⁹ Etické směrnice české asociace pro sociální antropologii. *Česká asociace pro sociální antropologii* [online]. [cit. 2019-12-02]. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=9

¹⁰ Zákon o ochraně osobních údajů (Zákon č. 100/2000 Sb.) *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2019-12-02]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=101~2F2000&rpp=15#seznam>

Tabulka č. 1 – Údaje o respondentech v katalánském autonomním společenství

Jméno	Pohlaví	Současné bydliště	Způsob kontaktování	Datum kontaktování
Agnès	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019
Maria	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019
David	muž	Vilanova i la Geltrú	rozhovor, Facebook konverzace	červen 2019, leden 2020
Julia	žena	Torrefarrera	rozhovor, Facebook konverzace	červen 2019, leden 2020
Jordi	muž	Lleida	rozhovor	červen 2019
Manel	muž	Lleida	rozhovor	červen 2019
Lorena	žena	Vilanova i la Geltrú	rozhovor, Facebook konverzace	červen 2019
Carles	muž	Torrefarrera	rozhovor	červen 2019
Lydia	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019
Nuria	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019
Marta	žena	Mollerussa	rozhovor	červen 2019
Gerard	muž	Lleida	rozhovor	červen 2019
Estela	žena	Reus	rozhovor	červen 2019
Bernat	muž	Vilanova i la Geltrú	rozhovor	červen 2019
Alex	muž	Vilanova i la Geltrú	rozhovor	červen 2019
Sergi	muž	Vilanova i la Geltrú	rozhovor	červen 2019
Berta	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019
Sara	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka č. 2 – Údaje o respondentech v baskickém autonomním společenství

Jméno	Pohlaví	Současné bydliště	Způsob kontaktování	Datum kontaktování
Amaia	žena	Sopelana	rozhovor, Facebook konverzace	červen 2019, leden 2020
Saul	muž	Bilbao	rozhovor	červen 2019
Josu	muž	Berango	rozhovor	červen 2019
Kris	muž	San Sebastian	rozhovor	červen 2019
Xabier	muž	Bilbao	rozhovor	červen 2019
Uxue	žena	Berango	rozhovor	červen 2019
Jokin	muž	Tolosa	rozhovor	červen 2019
Mikel	muž	San Sebastian	rozhovor	červen 2019
Beñat	muž	Doneztebe	rozhovor	červen 2019
Irati	žena	San Sebastian	rozhovor	červen 2019
Helena	žena	Tolosa	rozhovor, Facebook konverzace	červen 2019, leden 2020
Unai	muž	Bilbao	rozhovor	červen 2019
Isabela	žena	Lleida	rozhovor	červen 2019
Josu A.	muž	San Sebastian	rozhovor	červen 2019
Andrea	žena	Tolosa	rozhovor	červen 2019
Maitane	žena	Plentzia	rozhovor	červen 2019

Zdroj: Vlastní zpracování

2 Literární rešerše

Tématem katalánské etnické identity a jejími problémy ve spojitosti s národní hrdostí a vědomým odlišováním se od španělské majority se zabývá v publikaci *The Catalan problem* autor Gerald Frost. Rozebírá zde neustávající rivalitu mezi barcelonským a madridským centrem zejména i kvůli odlišné katalánské kultuře, která bývala v minulých obdobích potlačována. Příkladem buď typický katalánský tanec *sardana*, který byl zakazován za Francovy diktatury, jelikož v něm byly jeho specificky spojené ruce do kruhu považovány za určitou sociální otevřenost a svobodu lidského projevu. Dále jsou zmiňovány například „lidské pyramidy“ *castellers* odehrávající se především při různých festivalech, které podobně jako již zmíněný tanec a další katalánské zvyky byly a jsou značně zachovávány. Naproti tomu některými čistě španělskými symboly je mnohdy pohrdáno. Důležitost je spatřována i v odlišném jazyce, který bývá často vstupním požadavkem do některých zaměstnání ve veřejném a někdy i soukromém sektoru v Katalánsku, stejně tak jako při výuce na některých školách. V návaznosti na to zde autor líčí současný katalánský problém s požadavky na nezávislost a sporné následky referenda a násilí způsobené španělskou policií, se kterými nebude lehké se kolektivně vypořádat. Autor rovněž vyzdvihuje velkou komplexnost celého problému, z čehož shledává důležitým i ekonomické hledisko Katalánska, přispívajícího velkou měrou do španělské pokladny. Katalánci prý kvůli tomu v sobě dusí určitou zášť. Celkovou předpověď budoucích událostí tak vidí jako obtížně stanovitelnou vzhledem k vážnosti a složitosti celého problému.¹¹

Názorové stanovisko Španělů a Katalánců vůči španělské a katalánské identitě zjistil tým několika výzkumníků z almérské univerzity ve Španělsku a publikovali je jako článek s názvem *Measuring the attitudes from Spanish and Catalan people toward Spanish and Catalan identity with the implicit relational assessment procedure*. Zprvu pokládali otázky na téma, jakým způsobem vnímají zástupci obou komunit španělskou i katalánskou skupinu jako takovou a jak nahlíží na jejich hlavní symboly. Cílem práce je zjistit, jak jednotlivci v rámci každého etnika vidí sebe sami a porovnat to s tím, jakým způsobem nahlíží jedna skupina na tu druhou. Dalším krokem je analýza odlišností mezi vzájemným pohlížením Španělů na Katalánce a naopak. Na základě sociodemografického a explicitního dotazníku

¹¹ FROST, Gerald. *The Catalan problem*. New Criterion [online]. 2017, 36(4), 40-44 [cit. 2020-02-17]. ISSN 07340222.

bylo ne příliš překvapivě zjištěno, že obě skupiny vykazují vyšší zaujatost vůči své skupině než vůči skupině vnější. Zajímavější je však ta skutečnost, že katalánští příslušníci vykazovali vyšší míru stranění jejich skupině než zbytek Španělů španělské identity jako takové. Taktéž dle rychlosti a konkrétním uvažování participantů lze usoudit, že španělská skupina si nebyla tak jistá, jako v případě té katalánské. Sám výzkumný tým na závěr potvrzuje, že katalánská skupina projevila homogennější pocit sounáležitosti k vlastnímu národu, avšak sami si jsou vědomi, že v rámci jednoho výzkumu nelze celou problematiku generalizovat do obecné roviny.¹²

Problémem dřívějších nacionalistických snah o separaci a současným pohledem na sebeurčení baskického národa se zabývá kniha *Basque Nationhood: Towards a Democratic Scenario*. Od uklidnění situace při zrušení aktivit teroristické organizace ETA v roce 2011 si zástupci uvědomují nutnost přehodnocení národnostní myšlenky a demokratizování vlastního vědomí pro transformující se povahu národnosti a občanství v Evropské Unii. Autor zde líčí, jak byla baskická etnická i politická identita přenášena skrze generace v dobrých i zlých dobách španělského království a jaký měly tyto události vliv na soudobé a nedávné dění a myšlení Basků. Dochází k tomu, že i z hlediska politické jednoty lze spatřovat dlouhodobou baskickou kontinuitu a vnitřní uvědomění, která se zdá být dokonce silnější než u konzervativních španělských stran. Problém byl i s přerodem jazyka a etno-lingvistického hnutí. Jazykové sebeurčení bylo historicky spojeno s baskickým nacionalismem a nynější generace ji vnímá jako opravdové společenské dědictví a místní hnutí se tím snaží přispět i k silnější etnické příslušnosti. Etno-lingvistické hnutí se distancovalo od nacionalistického hnutí a baskicky hovořící občané přilínají právě kvůli jazyku více k baskické identitě než k té španělské. Na závěr dospívá k názoru, že ačkoliv ne všichni etničtí Baskové se jako Baskové ztělesňují, lze u nich spatřovat 3 možné národnostní identity - francouzskou¹³, španělskou a baskickou jako takovou. V této autonomní části je však možné ztotožnit kulturu s národem více než se státem. Dle autora prý existuje tolik národnostních identit jako těch kulturních. Pro mnoho z těch, kteří sebe sami národnostně vidí jako Španěly nebo Francouze, často tato identita nehraje významnou roli, ale

¹² DELGADO, Eduardo M. Blasco, Aurembiaix Llobera CASCALLÓ, L. Jorge Ruiz SÁNCHEZ a Jorge Villarroel CARRASCO. Measuring the attitudes from Spanish and Catalan people toward Spanish and Catalan Identity with the Implicit Relational Assessment Procedure. *International Journal of Psychology* [online]. 2019, 19(2), 191-202 [cit. 2020-12-15]. ISSN 15777057.

¹³ Ve francouzské části Baskicka

baskičtinou přesto hovoří anebo naopak baskickou národní identitu dodržují, ale tímto jazykem nemluví.¹⁴

Porovnáním kolektivní identity v Baskicku, Katalánsku a Valencii se zaobírá článek *Bound by blood: the ethnic and civic nature of collective identities in the Basque Country, Catalonia and Valencia*. Zvláště se zaměřuje zejména na jazykový faktor a rodičovský původ jako důležitý národnostní prvek utvářející etnolingvistickou zařaditelnost. Na věc nahlízejí z pohledu toho, zdali ti, kdo přijímají konkrétní kolektivní identitu sdílejí sociální podobnosti či jsou odlišeni některými nepřímo zjevnými faktory. Většina studií považuje katalánský nacionalismus za občanský, kdežto v případě Basků je považovaný za etnický. Zatímco katalánská nacionalistická hnutí se těžko mohla odkazovat na etnicitu a byla pro ně tedy více významný jazyk a kultura, baskičtí nacionalističtí vůdci se soustředili hodně na rasu a operovali s teroristickou organizací ETA a byli inspirováni i marxistickými myšlenkami. Postupně se však snížil význam rasy a posílena byla hlavně role jazyka a vlastního teritoria. Oba regiony jsou si však v mnohém velmi podobné, jak ve vysoké úrovni života, silné ekonomice nebo dlouhé kulturní a etnické tradici. Autoři zde analyzovali všechny 3 regiony pomocí nasbíraných sociodemografických i etnicky založených dat. Dobrali se zejména výsledku, že etnicita je opravdu klíčovým prvkem utvářejícím kolektivní identitu v regionu katalánském i baskickém. Valencie pak může být podstatněji občanský rozměr.¹⁵

Dlouhodobým výzkumem o tom, proč si Baskové v průběhu historie a měnících se diskurzů revitalizačních hnutí udržovali přesvědčení zachovat si svůj jazyk a svou identitu a v jaké situaci se nacházejí nyní, zasvětila svoji práci Jacqueline Urla v knize *Reclaiming Basque: Language, Nation, and Cultural Activism*. Ta z bedlivého bádání založeném na analýze historických dokumentů, pol. pojednání i vlastního etnografického terénního výzkumu, řeší z velké části otázku týkající se kulturních významů a jednoduše toho, co samotná nacionální hnutí konají proto, aby se zvýšila úroveň jazyka a identity. Jejím cílem bylo zjistit, jak jazykoví zástupci vidí hodnotu Baskicka a jeho vztahu k jejich identitě a politickému přesvědčení, jak chápou význam toho, proč baskická identita jako taková byla

¹⁴ IBARRA GÜELL, Pedro a Ashild KOLAS. *Basque nationhood: towards a democratic scenario*. Berlin: Peter Lang, [2016]. Nationalisms across the globe, v. 18. ISBN 9783034322560.

¹⁵ ÁLVAREZ-GÁLVEZ, Javier, José M. ECHAVARREN a Xavier COLLER. Bound by blood: the ethnic and civic nature of collective identities in the Basque Country, Catalonia and Valencia. *Nations and Nationalism* [online]. 2018, 24(2), 412-431 [cit. 2020-03-04]. DOI: 10.1111/nana.12379. ISSN 13545078. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/nana.12379>

schopna přežít. Zabývá se tématy jako kodifikace moderní baskičtiny, kulturní mapování baskického území, situací etnolingvistických hnutí nebo baskickými médii.¹⁶

Dalším člověkem zabývajícím se baskickým národnostním uvědoměním a identitou jest Alfons Pérez-Agote, který v knize *The Social Roots Of Basque Nationalism* obsáhle řeší, které sociální mechanismy Baskové v průběhu své historie překonávali pro udržení své etnické identity a jakými impulzy bylo povzbuzeno rozšiřování nacionalistického vědomí, co způsobilo radikalizování až do založení teroristické ETA a jak se jeví současná autonomní demokratická pozice Baskicka. V potaz bere mnohé faktory jako roli rodiny, jazyk, vzdělání, sociální kontakty nebo náboženské prostředí při utváření lidských postojů v rámci sociální reality. Z výzkumů usuzuje, že někteří lidé soudí, že jazyk euskara není dokonce nutný. Pokud to občané sami nechtějí, dokáží se po celý život domluvit španělsky. Má však rodinné a emocionální hodnoty stejně jako další základní baskické kořeny, a proto je jako etnický prvek uchováván. Na lidech zanechala obrovský vliv Frankova politická éra útlaku, která jim doteď ovlivňuje smýšlení. Oproti Kataláncům shledává i velký rozdíl v tom, že Katalánci takřka všichni mluví katalánštinou a jsou bilingvní, lze vidět rozdíl mezi baskickým příslušníkem a baskickým mluvčím, jelikož v běžné mluvě se baskičtina příliš ani nevyužívá a někteří lidé mohou být s vytrácením jejich jazyka zmatení, ke komu vlastně přísluší. Autor si také všímá zajímavých změn sociálního i politického života jako vývoj a určitý pokles *cuedrill*¹⁷, distanc od veřejného a politického dění k více osobním vztahům a úbytku socializace asociací a organizací majících za Frankových dob.¹⁸

Tématem úrovně autonomií u obou zkoumaných společenství a pozicí jejich parlamentu se věnuje kniha *The Parliaments of Autonomous Nations*. Uvádí např., že mosty mezi Katalánskem a španělskou vládou jsou již dlouhotrvající a dovedla až k současné velké neshodě a problém je ve vzájemné důvěře, kterou jakékoli autonomní společenství potřebuje k fungování. Tuto propast lze vysvětlit i tím, že veškeré autonomní požadavky pro zlepšení systému financování a získání větší suverenity byly trvale odmítány. A dle většiny

¹⁶ URLA, Jacqueline. *Reclaiming Basque: language, nation, and cultural activism*. Reno: University of Nevada Press, c2012. Basque series. ISBN 9780874178807.

¹⁷ Forma přátelského svazku mezi blízkými lidmi, kteří se znají již od dětství. Je velmi uzavřený a nelze se do něj snadno dostat. Tráví spolu velké množství času. Tento sociální prvek je typický pouze pro baskický region a má dlouhou historii.

¹⁸ PÉREZ-AGOTE, Alfonso. *The social roots of Basque nationalism*. Reno: University of Nevada Press, c2006. ISBN 9780874176056.

Katalánců má krize pouze dvě řešení – radikální změnu ústavy odpovídající ekonomickým, politickým a národním nárokům, tou druhou je separace.

Případ Basků je lehce odlišný. Spousta Basků i přestože má velké národnostní cítění se necítí být jen Baskem a nevzniká v nich taková potřeba za každou cenu žádat nezávislost jako tu nejlepší možnost. Na stávající mínění má také obrovský vliv již zaniklá teroristická organizace ETA, která byla ve velkém zamítána a odsuzována. Spokojenost s nynějším statutem autonomie v posledních letech dokonce i mírně stoupá. Baskický parlament ale taktéž v uplynulých letech posílal ústřední vládě podněty na úpravu autonomie a přiznání větší suverenity, avšak s nepříliš velkými úspěchy. Nacionalistické a nenacionalistické strany však spolu ve vládě spolupracují již dlouhou dobu a drží rovnováhu mezi jejich vizemi, jakým způsobem řešit rozvoj baskické autonomie.¹⁹

V práci *Sub-state nationalism in Spain: primers and triggers of identity politics in Catalonia and the Basque Country* se zase dokazují odlišné scénáře v identitě a rozněcování nacionalistických myšlenek jako reakce na obnovený španělský nacionalismus. Základní hodnoty, jazyk a zeměpisná poloha jsou vhodné při vysvětlování regionálního nacionalismu, ovšem pro objasnění nedávného politického dění a snah o nezávislost nestačí. Baskicko, dříve více rasově založené, bývalo uzavřenější vůči přistěhovalcům a pocívalo velký strach z kulturního vymizení. Katalánsko naproti tomu již od začátku bylo více inkluzivnější a za hlavní posuzující etnický element považovalo katalánský jazyk, který mohl volněji integrovat přistěhovalce pro ztotožnění s regionem a opoziční postoj proti španělské vládě. Nyní však již i Baskicko přijmulo tento postoj a pevné úsilí o nezávislost již opadly. V poslední době se tak spíše Katalánsko horlivě snaží o nezávislost a větší svobodu na ústřední vládě. Autoři ve výsledcích své studie dobře poukazují třeba na zajímavé fakty ohledně sportu a fanouškovství nebo s tím spojená zášť ke španělské vlajce a přikládání důležitosti k jejich vlastní. Zde se může ukázkově dokázat národnostní cítění a projevy multikulturalismu, kdy se často od oficiálních výkonů španělského týmu buď distancují nebo naopak v určitých momentech přejímají kladné výsledky za své vlastní vítězství, pokud na tom měli členové jejich etnika nějakou zásluhu. Rozdílně také prý nahlíží na poselství či odkaz Frankova režimu. Katalánci se prý více

¹⁹ LAFOREST, Guy a André LECOURS. *Parliaments of Autonomous Nations*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2016. ISBN 9780773547391.

poučují a cítí nutnost chránit identitu svého národa před španělským nacionalismem. Dobírají se k jejich podporovanému závěru, že politickou identitu je zapotřebí něčím nastartovat například i právě sportovními událostmi. Výzvy k rozmanitosti pak mají vždy menší politický potenciál k mobilizaci než výzvy ke sjednocení, a tudíž že opatření podporující jednotu a asimilaci jsou symbolem větší jistoty a ty, které si naopak zakládají na rozmanitosti, jsou méně harmonické.²⁰

²⁰ OLIVIERI, Victor M. Sub-state nationalism in Spain: primers and triggers of identity politics in Catalonia and the Basque Country. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2015, 38(9), 1610-1626 [cit. 2020-02-20]. DOI: 10.1080/01419870.2015.1009480. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01419870.2015.1009480>

3 Teoretická východiska

V této části jsou představeny hlavní pojmy související s tématem tohoto výzkumu. Jsou jimi etnicita, etnická identita, autonomie, separatismus a multikulturalismus.

3.1 Etnicita

Tento pojem se prvně objevuje v Oxford English Dictionary v roce 1972, ale jeho původ i využívání je daleko starší. Toto slovo pochází z řeckého *ethnos*, česky etnikum, ze kterého se v průběhu 20. století odvodilo slovo *ethnicity* tedy etnicita. Tento výraz neměl dlouho žádnou pevně danou definici a rozsah jeho významů se různě transformoval v závislosti na tom, jak ho který autor chápal a ve vztahu k čemu. Jak ale uvádí Thomas Hylland Eriksen, všechna pojetí jsou za jedno v tom, že pojem etnicita je spojený s klasifikací lidí a skupinovými vztahy.²¹

Před prostým definováním etnicity je však vhodné uvést dva její hlavní přístupy, jakým způsobem na ní lze nahlížet. Tím prvním je **primordialistický**, který uvažuje o etnicitě jako o přirozeném, neměnném prvku lidské existence, kdy národy mají za sebou dlouhou historii.²² Jedním z jeho představitelů je také například známý Clifford Geertz, který vidí etnicitu jako „jádro“ všeho, jenž sestává z různých znaků společnosti. Těmi jsou kulturní (např. náboženství nebo jazyk), biologické (kmen, rasa), teritoriální (krajina, region) a sociální praktiky (hodnoty, normy). Avšak jeho pohled není zaujatě primordialistický, popisuje spíše vnímání primordiality jejími účastníky, používajíc emický náhled. V dnešní době se už čistě primordialistické pojetí příliš neprosazuje a je považované za překonané.²³

Opačný koncept je **konstruktivistický** označovaný jako modernismus. Ten vychází z názoru, že etnické vědomí je pouze abstraktní, uměle konstruované. Zastánci tohoto konceptu tvrdí, že národy jsou produktem historických a společenských podmínek, které se formovaly až v 19. století. Etnická příslušnost je tak něco velmi logického a pochází z neobyčejného rysu našeho soudobého světa.²⁴ Na tuto tezi pracující se synchronním pohledem navazují například funkcionalisté. Tedy proč se zabývat něčím jako minulost,

²¹ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. s. 21-22.

²² ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. s. 32-33.

²³ PAVLICOVÁ, Martina. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity (pohledem žen-cizinek žijících v České republice a majících za manžela Čecha)*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. s. 7-8.

²⁴ ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. s. 33.

kteřá je již nereálná a nepůsobící v současnosti. Něco, co již pominulo. Ovšem, ačkoliv si primordialistická a modernistická teorie odporují a nelze je vždy jednoznačně vymezit, je důležité na problematiku pohlížet s nadhledem. Modernista Ernest Gellner uvádí, že i když otázky ohledně původnosti etnicity, nacionalismu se dají pokládat za neodmyslitelný jev moderní doby, je nemožné říct, že všechny společenské jevy jsou novodobé a že by se tedy teprve v nové době přeměnily na současný vnímaný stav. Kultura je záležitost kontinuální, ale v historických předělech se různě mění a přizpůsobuje podmínkám.²⁵

Historické hledisko společně se sounáležitostí se specifickou územní jednotkou jako odůvodnění vlastní identity je taktéž vhodné vzít v úvahu. Tento pocit příslušnosti k určité politicko-teritoriální formaci je v Evropě příkladem Velšanů, Skotů, nebo zrovna Katalánců a Basků.²⁶

Jak by se dala etnicita objektivním nazíráním vymezit? Leoš Šatava ji popisuje jako soubor představ, pomocí nichž se lidé rozdělují na skupiny, které by se měly odlišovat kulturou i způsobem života, přičemž podstatné je vědomí vlastní sounáležitosti s příslušnou skupinou, ke které se daný jedinec připodobňuje.²⁷ Vyplývá z toho tudíž fakt, že etnicita svým způsobem zároveň rozděljuje i spojuje. Odděluje naši skupinu od skupin jiných a zároveň v tom samém momentu sblížuje všechny její členy, kteří si nesou stejné obrazové či faktické rysy.

Eriksen také líčí: „Etnicita je relační a situační, etnický charakter sociální interakce je tudíž závislý na dané situaci, jinými slovy – etnicita není permanentní a přirozenou kvalitou.“²⁸ Lze ji proto z tohoto modernistického pohledu popsat i jako jakýsi nepřetržitě probíhající proces v rámci sociálního dění a interakce s okolím. Však také Ernst Renan dokonce přirovnává národ ke každodennímu plebiscitu. Tvrdí, že se jedná o pevnou pospolitost lidí, kteří sdílí své hodnoty, které si etnikum samo zvolí.²⁹ Na dobrovolné bázi se tak souhlasem rozhoduje, zdali v tomto společném životě pokračovat. Fredrick Barth se svým slavným pojmem kulturních hranic vidí podstatu etnicity jako pomyslné hranice mezi jednotlivými etniky, kdy znaky etnicity jsou až prostředkem rozhraničení, a ne jejím klíčovým základem. Ty tím pádem mohou být osvojovány dalšími etnickými skupinami

²⁵ HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. s. 412-415.

²⁶ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. s. 15.

²⁷ ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. s. 30-31.

²⁸ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. s. 105.

²⁹ HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. s. 34.

v průběhu času a vzájemně splývat. Z toho tak v zásadě vyplývá, že při studiu jednotlivých etnik v časovém vývoji nesledujeme současně historii kultury jako takové.³⁰

Etnicita, jak už bylo řečeno, je spíše pojem velice abstraktní, představy každého jedince, jak se člověk sám identifikuje. Souvisí tedy s podstatou toho, kdo jsme my samotní. Mohlo by tedy nabádat k tomu, že etnicita, ačkoliv se obtížně stanovuje pouze jedna její konsenzuální forma, musí být jen jako pozitivní osobité ztotožnění se skupinou. Oproti tomu výraz „rasa“, který z principu nabádá, naznačuje něco negativního, formuluje někoho cizího.³¹ Problematika ale není tak jednoduchá a chápání vzájemné identifikace vztahů mezi oněmi utvářenými skupinami dle etnicit bude dovysvětleno v následujícím oddíle o etnické identitě, která s etnicitou úzce souvisí.

Definice etnicity v postmoderní době nicméně může být ztotožňována ještě s novějšími pojetími. Etnicita je oproti tomu, jak tradičně byla chápána dříve, nově transformována a výrazněji brána pouze jako jedna z podob kolektivní identity. Mimo ni dalšími jejími tvořenými hodnotami mohou být již například i pohlaví, generace, profesní příslušnost aj. a dochází tak k jakési individualizaci samotného jejího principu.³² Vývojový proces tak zajisté není zcela uzavřen a je možné spatřit její určitou relevantnost s proměnami společnosti.

3.2 Etnická identita

Třebaže etnicita a etnická identita jsou pojmy, které se jednoduše a často zaměňují, někteří autoři tvrdí, že je stále možné je rozdílně specifikovat.³³ Pokud etnicita znamenala jakési společné rysy, znaky jedné skupiny, etnika, buď připsané či uměle vykonstruované, pak etnická identita je jejím vyjádřením. Eriksen o etnických identitách říká následující: „*Etnické identity nejsou ani připsané, ani získané: jsou obojí. Jsou vklíněné mezi situační volbou a vnějšími imperativy.*“³⁴ vyjadřující možnou kombinaci mezi typickým rozkolem primordialistických a modernistických pohledů.

³⁰ BARTH, Fredrik. *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference. (Results of a symposium held at the University of Bergen, 23rd to 26th February 1967.)*. s. 14-16.

³¹ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. s. 24-25.

³² Tamtéž, s. 7.

³³ BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska / Viera Bačová*. s. 24.

³⁴ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. s. 99

Z individuálního pohledu je možno rozdělit přijímání vlastní etnické identity několika po sobě jdoucími fázemi. Ty jsou dle Jean Phinney seřazeny takto – první má název nezkoumání etnické identity. V té je obsažena jak *difúze*, tedy zřetelné neprojevení snahy o nějakou identitu anebo přejímání postojů od jiných lidí. Druhým stupněm je *moratorium*, kdy onen jedinec sám pro sebe hledá vlastní pochopení a význam oněch etnicit. V posledním stádiu je pak etnická identita osvojena a její podstata je mu už zcela srozumitelná.³⁵

Co je však velice důležité je zde spíše typický charakter etnické identity. V realitě se totiž vždy vymezuje identita určité skupiny vůči skupině jiné.

Přistěhovalci v cizí zemi častokrát dávají najevo a projevují svůj původ a etnicitu výrazněji, než by tomu konali ve své vlasti, aby dali najevo svou významnost. S tím souvisí již zmíněný situační aspekt, jenž je poměrně běžně pozorovatelný, z antropologických výzkumů je to velice patrné například v africkém měděném pásu nebo např. při projevech norských Laponců, kteří svou identitu vyjadřovali dle toho, jak na ně zrovna v oné době okolí nahlíželo. V šedesátých letech minulého století byli Laponci v rámci Norska stigmatizovaná skupina. Na veřejnosti se proto vydávali za Nory a svůj původ se snažili potlačovat, aby s nimi nebylo špatně zacházeno. Před ostatními laponskými příslušníky nicméně vystupovali neskryvaně. Podobných případů, kdy se některá etnická skupina z nejrůznějších důvodů vydávala za jinou, aby tím něčeho dosáhla, je však možno najít spousty.³⁶

V tom spočívají i dva základní procesy tvoření etnických znaků, a to sice **dichotomizace** a **komplementarizace**, které zavádí norský antropolog Harald Eidheim.

Dichotomizace spočívá v onom negování druhé skupiny z pohledu té naší - „my“. Účelné odlišování se od jiných („cizích, „druhých“) napomáhá často vzniku stereotypům souvisejících s méněcenností, jako v případě Saamů, jenž byli nazýváni „špinavci“ či „opilci“. Komplementarizaci lze chápat jako formování skupinových znaků, kdy se spíše porovnávají a snaží se získat rovnocenného postavení. Je zde zapotřebí vzájemného uznání, interakce. V tomto případě lze tento proces popsat jako vztah „my“ a „vy“. Dominantní skupina si je tak vědoma oněch odlišností a je možné kultury objektivněji srovnávat.³⁷

³⁵ BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska* / Viera Bačová. s. 46.

³⁶ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. s. 320-322.

³⁷ ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. Praha: Karolinum, 2014. s. 345-346.

Na těchto vztazích lze usoudit, že aby se etnická identita projevovala musí mít pro danou skupinu nějakou hodnotu a kontakt s druhými. Jedná se více o aspekt vztahu jako takového než o nějaké skutečné skupinové rysy. Rozdílná kultura mezi dvěma etniky nemusí být tím klíčovým zdrojem etnicity. Důležité je, jak moc je pro ně samotná různost relevantní. Případem je např. bývalá Jugoslávie. Etnické hranice místních skupin zde byly velmi relativní a až s vypuknutím války v roce 1991 se započali účelně hledat vzájemné, byť často nepodstatné diference a jejich konstruovaná identita se započala až tehdy výrazně projevovat. Dnes vědomě smazávat rozdíly a prohazovat Srba s Chorvatem by mohlo způsobit velkou nevráživost.³⁸

V rámci celého vymezení tohoto tématu je na závěr dobré podotknout, že v rámci etnické identity je téměř vše možné a jakákoli její forma je myslitelná nehledě na zřetel etnických rozdílů nebo původu. Případ afrického obyvatelstva v Karibiku, které nemá vztah k žádným předávaným rysům okolního prostoru, a přesto zde tvoří svou specifickou identitu vede v myšlenkách Ernesta Renana k tomu, že etnická identita vlastně nečítá pouze sdílené vzpomínky, nýbrž má i schopnost sdíleného zapomínání.³⁹ Pojmové vyplnění je tudíž v zásadě těžko specifikovatelné.

3.3 Autonomie

Tento výraz pocházející z řečtiny značící obecně svézákonnost je stav, ve kterém se její aktéři spravují vlastními zákony.⁴⁰ Blíže se jedná o princip státoprávního uspořádání, ve kterém mají některé oddíly státu právně zaručenou relativní samosprávu. Lze ji pojmenovat jako nižší úroveň federace. Netýká se nicméně o úplnou politickou samostatnost. Tyto segmenty státu mají možnost činit rozhodnutí v kulturních a regionálních otázkách.⁴¹ Alfons Benedikter vidí autonomii jako prostředek vnitřního sdílení moci, zaměřený na zachování kulturní a etnické rozmanitosti při současném respektování jednoty státu. Autonomie spočívá v trvalém přenesení určitého množství pravomocí vhodných pro tyto účely na příslušném území, čímž dává jeho obyvatelstvu možnost samosprávy a ponechává pouze zbytkovou odpovědnost ústřednímu státu.⁴² Díky autonomním celkům tak lze učinit jakýsi

³⁸ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. s. 74-75.

³⁹ Tamtéž, s. 154-155.

⁴⁰ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. s. 1082.

⁴¹ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. s. 30.

⁴² SALAT, Levente, Sergiu CONSTANTIN, A. G. OSIPOV a István Gergő SZÉKELY. *Autonomy arrangements around the world: a collection of well and lesser known cases*. s. 67.

kompromis, spravování útvaru stojícího na pomezí čistě unitárního státu a státu vlastního či pouhé federace. Přitom nicméně co možná nejvíce uchovává minoritní skupiny v přirozeném stavu, ačkoliv v rámci státu založeného na obyvatelstvu jiném a to majoritním.⁴³ Zrovna Španělsko je mezi dalšími evropskými státy jako např. Velkou Británií typickým autonomním státem s poměrně rozsáhlými stupni autonomie a to hned pro několik decentralizovaných územních celků nacházejících se v této zemi.

Tradiční je v těchto útvarech existence autonomních orgánů. Těmi mohou být jak zákonodárné, tak i správní a soudní instituce, jenž se v první řadě vyskytují a vykonávají svou činnost na místech, kde je většina příslušníků etnických rozdílná od zbytku země.⁴⁴ Stav autonomie dostávají zejména části, kde má významnější převahu odlišné obyvatelstvo tvořící kompaktnější území. Tato skupina z této formy decentralizace státní správy může získávat své výhody. Uplatňuje se zde tzv. princip subsidiarity, zakládající se na podstatě toho, že právě ten nejnižší hierarchický stupeň územního členění je schopen nejcitlivěji a nejlépe rozhodovat o lokálních záležitostech. Tyto zásady jsou obsaženy i v listinách Evropské unie a v právním řádě unitárních států, jež mají právo tyto politické jednotky utvářet.⁴⁵

Andrew Sneddon předkládá racionální zásady, proč by měl demokratický stát mít legitimaci a praktikovat autonomii jakožto demokratickou formu vlády prostřednictvím heteronomie v politické moci. Demokracie je dle něj jedinou formou vlády, ve které všichni nezávislí občané udělují sami politickou autoritu těm, které si zvolili, aby vykonávali politickou moc. V demokracii je nejjednodušší tuto formu správy vykonávat díky hodnotám volby a liberalismu. Sami občané mají moc volit toho, kdo za ně bude rozhodovat a komu svěří svou důvěru. Udělením autonomie tak mají výraznější volnost v tomto procesu rozhodování, kdy mohou svěřit jejich důvěru v ty nejbližší politiky s menším centrálním vlivem, který by mohl jejich vůli z nejrůznějších důvodů limitovat a negovat.⁴⁶

Autonomie, jakožto demokraticky založený projev decentralizace státu, byla poprvé založena na Alandských ostrovech v roce 1921 a později hlavně po 2. světové válce se začaly myšlenky autonomie jako ochrany etnických menšin a řešení konfliktů šířit. Povětšinou napomohly vyřešit staré historické problémy a nastolit ustálené politické

⁴³ Tamtéž, s. 68.

⁴⁴ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. s. 30.

⁴⁵ FŇUKAL, Miloš. *Politická geografie*. s. 55.

⁴⁶ SNEDDON, A. *Autonomy*.

prostředí s možností zachování specifické etnokulturní identity méně významných lidí a někdy i navázat nové partnerské vztahy mezi centrálním státem a místními komunitami.⁴⁷

Aby však byla autonomie opravdu provedena dle demokratických zásad, je zapotřebí předem pevně stanovit kritéria, podle nichž lze považovat regionální samosprávu za skutečnou autonomii a její etnicky nevýhradní formu pod suverenitou daného státu. Pokud není tento rozsah dostatečně deklarován, mohou se utvořit různá nedokonalá uspořádání a hybridy. Za autonomní celky se nedá pokládat například svazová teritoria v Indii, francouzská Korsika nebo Čittágonský horský region v Bangladéši. Neoplývají totiž ani vlastní legislativou a výkonnou mocí.⁴⁸

3.3.1 Typy autonomních útvarů

Důvody pro utváření těchto celků mohou být různé a nemusí být vždy založeny pouze na homogenitě obyvatelstva. Miloš Fňukal rozděluje příčiny utváření autonomních útvarů na etnické, rasové, konfesionální, prostorové (např. odlehlé nebo vzdálené regiony jako ostrovy) nebo založené na historické podstatě (oblast s dlouho trvajícím tradicí). Udělením autonomie si stát dokáže i výrazně odlehčit od ústředního spravování země. Oblast s jinou etnickou skupinou si např. přizpůsobí obecné školské vyhlášky dle svého případu, kdy je upraví do dvojjazyčné formy či dalších specifických podmínek v daném regionu. Ve většině případech, jak již bylo vyřčeno, má autonomie pouze omezenou formu, kdy jsou vyčleněny jen konkrétní záležitosti, které smí sama jednotka řídit.⁴⁹

Národnostní autonomie je založena na řešení specifických potřeb národnostní menšiny. Může se týkat např. školství či jazykového uznání, úprav úředního jazyka aj.) Příkladem jsou Karakalpakstán v Uzbekistánu nebo Valle d'Aosta v Itálii. Do tohoto druhu přirozeně patří i španělské království s jeho autonomními společenstvími.

Rasová souvisí s konkrétními požadavky rasově vymezené skupiny. Řadí se sem indiánské rezervace v USA nebo Dárfúr v Sudánu.

⁴⁷ BENEDIKTER, Thomas. Solving Ethnic Conflict through Self-Government. *EURAC* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: http://www.eurac.edu/en/research/autonomies/minrig/Documents/Eurasia/Deliverable_No_9_Update_Set_educational_material.pdf

⁴⁸ SALAT, Levente, Sergiu CONSTANTIN, A. G. OSIPOV a István Gergő SZÉKELY. *Autonomy arrangements around the world: a collection of well and lesser known cases*. s. 68.

⁴⁹ Tamtéž, s. 55-56

Konfesionálními autonomiemi se myslí ty, jež jsou vymezeny podle náboženství (je však běžná spojitost i s etnickou příslušností) Například muslimské Adžarsko v Gruzii, která je však křesťanská.

Prostorová je záležitostí územně nepřístupných nebo odlehlých celků, které mohou mít potíže i s dopravní nedostupností. (autonomie jim dovolí např. ochranu lokálního trhu či daňové benefity) Sem patří např. Azorské ostrovy nebo Madeira pod portugalskou republikou.

Historické autonomní jednotky jsou tradiční územní celky, které obvykle existují jako pokračující státní útvary, jež o svou suverénnost přišly nebo celky, které mají význačně rozdílnou historii a organizaci společnosti než ostatní části státu. Historické autonomie byly mimo jiné bývalé sultanáty Aceh a Yogyakarta v Indonésii.⁵⁰

Autonomie však může být stanovena i bez přesně definovaného území, národních celků spjatých s konkrétním teritoriem. Při tzv. **kulturní** neboli **personální autonomii** jsou jmenovitě pro specifické skupiny žijící buď rozptýleně nebo promíchaně se skupinami jinými vytyčeny zvláštní autonomní práva. Namísto určitého pevně vyměřeného útvaru s jeho institucemi je samospráva připisována příslušné skupině obyvatel, respektive speciálním lokálním orgánům, které jsou danou skupinou spravovány.⁵¹

3.4 Separatismus

Pád bipolárního mocensko-politického systému v minulém století pobídl některé skupiny utvořené na bázi společné etnické, náboženské nebo historické identity prosadit naplnění jejich vysněné teritoriální nezávislosti.⁵² Dříve se prosazovaly formy dekolonizace závislých území jakožto tvorby nových států. V současné době jsou tradiční kolonie již minulostí a každý pevninský kus planety je už ve vlastnictví nějakého státu. Zbývá tak už jen jediná cesta k plnému osamocení, a tou je separace.⁵³

⁵⁰ FŇUKAL, Miloš. *Politická geografie*. 55-56.

⁵¹ BENEDIKTER, Thomas. Solving Ethnic Conflict through Self-Government. *EURAC* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: http://www.eurac.edu/en/research/autonomies/minrig/Documents/Eurasia/Deliverable_No_9_Update_Set_educational_material.pdf

⁵² IŠTOK, R. (2006): *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie*. In: Ištok, R. (ed.): *Transformácia politicko-priestorových systémov a systémov demokracie*. FHPV PU, Prešov. s. 25.

⁵³ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. s. 84.

Separatismus vychází z latinského slova *separare* a nejjednodušeji jej lze popsat jako snahu o osamocení části území jednoho státu.⁵⁴ Jedná se o proces, který je přímo kontrastní s úsilím států na zachování jejich územní celistvosti. Již od Vestfálského míru v roce 1648 lze prohlásit, že byly státy většinou zřízeny na základě nejpočetnějších etnik, a ty méně rozšířené byly o své státy zbaveny. V dané době však výraznějším separatistickým úspěchům nebylo nakloněno. Ve velkém je možné úspěšné separatistické snahy pozorovat po 1. světové válce zejména v Evropě, kdy se mnoho multietnických států rozdělilo na řadu národů a nových oblastních celků.⁵⁵

Značné problémy podporující myšlenky na odtrhnutí a zakládání separatistických hnutí se objevují při nerespektování etnických hranic, což může vést i k vážným sporným situacím. Ty lehce přerůstají i v mezinárodní konfrontace a mohou mít za následek dokonce globální konflikty.⁵⁶

Separatismus se nicméně nemusí zakládat jen na obvyklých příčinách, jakými je charakter národnostní, náboženský aj., nýbrž mu mohou dát za vznik i mocenské ambice. V historii by se dalo zajisté najít hned více takovýchto scénářů, příkladem se může jevit situace v Jižní Americe v 19. století, kde se politickým pletichařením rozdrobily státy. Ačkoliv v tehdejších velkých multinacionálních celcích zajisté myšlenky o nezávislost přebývaly, hrála zde roli hlavně politika. To však obvykle způsobuje nestálost daných útvarů. V Latinské Americe se tak narýsoval průběh na velmi dlouhé období, kdy docházelo k frekventovanému obměňování ústředních politiků a následným nevydařeným snahám o výraznější integraci.⁵⁷

Ze své mocenské podstaty suverenity každého státu je přirozené, že odmítají realizaci jakékoliv dezintegrace. V některých případech (je možné konstatovat, že ne úplně ojedinělých) jsou však separatistické hnutí tak úspěšné, že se s nimi centrální moc nedokáže vypořádat a příslušné území vojensky ovládnou. Zároveň neobdrží mezinárodní uznání, které hraje při utváření nových státních formací, zásadní roli. Separatistické úmysly tedy způsobí dlouhodobě ztrátu kontroly nad státním územím, které mohou vnitřní mocensko-politické struktury pokládat za nezávislé, nicméně oficiálně suverénní není. To se může protáhnout i na několik desítek let, až se někdy po takto dlouhém časovém intervalu formou

⁵⁴ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. s. 30.

⁵⁵ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. s. 84-90.

⁵⁶ Tamtéž, s. 89-90.

⁵⁷ Tamtéž, s. 85-86.

mezinárodního uznání a za pomoci referenda prosadí forma samostatného státu. V roce 1991 byl toto případ i Eritrei, která získala po takřka 30. letém konfliktu nezávislost uspořádáním referenda.⁵⁸

Separatistické požadavky mohou být dovedeny i k úspěšnému konci, avšak musí být něčím opodstatněné. Jsou vytvářeny na vrub konkrétní formě státu a čelí různým bariérám tamějších politických a sociálních jednotek. Sjednání nezávislosti závisí na charakteru nacionalismu většinového obyvatelstva a dobových podmínkách. Ne vždy je nicméně zapotřebí přímého odštěpení od suverénního státu, někdy je postačující i forma autonomie nebo jiného uděleného zvýhodnění např. jazykového. Majoritní i minoritní obyvatelstvo by si toho mělo být vědomo dříve, než začne situaci vyhrocovat. Je tudíž důležité rozlišovat hranici mezi skalním separatistou a umírněnějším racionálním rázem prosazování své nacionalistické ideje.⁵⁹

Zvláštní formou separatismu je někdy označován **iredentismus**. Původně byl používán ve spojení se sjednocováním Italů a zakládáním vlastního státu v průběhu 19. století. Ambrosio jej definuje jako pokusy existujících států anektovat území jiného státu, ve kterém žijí národnostně totožní obyvatelé, kteří nejsou převládající skupinou.⁶⁰ V širším chápání jej ale lze chápat i jako snahy aktérů určitých majoritních etnických skupin jednoho státu o přidružení k státu druhému, ve kterém je toto obyvatelstvo většinové. Jde tedy o jakýsi druh separace, ovšem bez založení vlastního státu. Iredentismus se projevil v evropské historii mnohokrát. Typickým příkladem je posouvání hranic během 2. světové války, kdy se iredentismus podepsal na státním uspořádání několika střeoevropských i balkánských zemí. Ukázkou jest i tehdejší Československo nebo Jugoslávie. Aby se iredentistickým sklonům zamezilo, probíhaly často značné přesuny populace, jejíž účely spočívaly v alespoň částečném sladění hranic mezi přílehlými státy.⁶¹

Mezinárodní společenství obecně spíše odmítají uskutečňování dezintegračních myšlenek pro zachování přirozených ustálených solidárních zemí. V zásadě tak státy podporují separatismus jen v případě, pokud nějakým způsobem prospívá jejich

⁵⁸ IŠTOK, R. (2006): *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie*. In: Ištók, R. (ed.): *Transformácia politicko-priestorových systémov a systémov demokracie*. FHPV PU, Prešov, s. 25-26.

⁵⁹ KEATING, Michael. *Nations against the state: the new politics of nationalism in Quebec, Catalonia, and Scotland*. s. 21-26.

⁶⁰ AMBROSIO, Thomas. *Irredentism: ethnic conflict and international politics*. s. 1-3.

⁶¹ BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. s. 86-88.

mocenskému statutu ve spojitosti se sousedním státem nebo ke konkurentovi uvnitř nějakého regionu. Jedná se tak o iredentistický typ separatismu s nárokem na připojení k vlastnímu území.⁶²

3.5 Multikulturalismus

Multikulturalismus lze podle Eriksena vyjádřit jako: doktrínu, která tvrdí že samostatné etnické skupiny mají právo se kulturně lišit od většinové společnosti, stejně jako má většina právo na svou kulturu.⁶³

Dle Kymlickyho je multikulturalismus zejména vývojovou odpovědí na formu homogenního národního státu, který se vyskytoval dříve. Tehdy byl stát posuzován jako něco, co vysloveně patří majoritní etnické skupině žijící v této zemi. Té sloužil k prosazování jejich etnické identity. Kdo se do této skupiny neřadil, byl často asimilován nebo úplně vyřazen. V současnosti je však možné být již svědky „internacionalizace“ multikulturalismu a stále více států se vzdaluje původním asimilačním přístupům a lze se setkat s více liberální kulturní rozmanitostí a poskytováním rozličných práv založených na respektu k specifické historii jednotlivých etnik.⁶⁴ V několika mezinárodních normách jsou zahrnuta prohlášení o právech menšin. Zejména v posledních patnácti letech byl zaznamenán nárůst úsilí o rozvoj mezinárodních norem a práv menšin, jak na globální, tak i regionální úrovni.⁶⁵

Vymezení etnicity jakožto symbolického nástroje k získání skupinových politických cílů. Hirt uvádí tento posun multikulturalismu jako připodobnění, které se posunulo od „tavícího kotle“, tedy slévání kulturních prvků a tradic v jednotnou kolektivní kulturu. Tento náhled se však v 60. letech již přetransformoval k významové podobnosti se „salátovou mísou“, jakožto zachování chutě a formy jednotlivých složek (etnických skupin), které společně tvoří osobitý pokrm.⁶⁶ V moderní době je sklon k zohledňování práv rozdílných

⁶² IŠTOK, R. (2006): *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie*. In: Ištók, R. (ed.): *Transformácia politicko-priestorových systémov a systémov demokracie*. FHPV PU, Prešov, s. 25.

⁶³ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. s. 336-337.

⁶⁴ KYMLICKA, Will. *Multicultural Odysseys*. *Ethnopolitics* [online]. 2007, 6(4), 585-597 [cit. 2020-12-06]. DOI: 10.1080/17449050701659789. ISSN 1744-9057. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449050701659789>

⁶⁵ KYMLICKA, Will. *Multicultural odysseys: navigating the new international politics of diversity*. New York: Oxford University Press, c2009. ISBN 0199562555. s. 4.

⁶⁶ HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, ed. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. s. 14-15.

menšin, které by v tradiční společnosti nemusely mít takové benefity jaké dnes plynou ze základních práv jednotlivých zemí, tak nadnárodních organizací přímo se tím zabývající. (Veleznámé organizace jako OSN a deklarace práv a osob s nahlížením k etnickým, náboženským či jazykovým menšinám nebo např. UNESCO.)

„Etnické skupiny jsou (multikulturalismem) nazírány jako samozřejmé, kvazi-biologické kolektivity, ve kterých je sdílena specifická reifikovaná „kultura“.⁶⁷ Z tohoto cítění multikulturalismu Greda Baumanna vyplývá v principu jeho současný přehnaný důraz na ohraničení kultur žijících pospolu a jejich reciproční snaha o diferenciaci. S kulturami je tak doslova zacházeno jako s jasnými odznaky kolektivní identity. V tomto chápání lze tento proces přirovnat k onomu umělému konstruování etnicity, které již bylo uvedeno v předchozích kapitolách.

Na tom se zakládá i kritika multikulturalismu některých autorů. Jestliže spočívá pluralismus ve vzájemném protínání společenských a kulturních křivek a výsledkem je „nediferencovaný občan“, pak multikulturalismus ony křivky kumuluje a vychází z něj „diferencovaný občan“ a stát, který je více přístupný k občanským separacím. Díky multikulturalismu se pluralitní komunity proměňují v nepřístupné homogenní skupiny. Sartori multikulturalismus vysloveně označuje za agresivní a netolerantní ahistorický koncept vedoucí k separacím. Tento přístup je sám tvůrcem odlišností, zvýrazňování a podporování nucených rozdílů navádějících ke sporům mezi kulturami. Tento jev se dle Sartoriho dá přirovnat k politickému spektru, v němž vyšší počet stran často způsobuje nevhodnou rozdrobenost názorového celku. Svým způsobem se tak multikulturalismus stává naopak „antipluralitní“. Aby mohl tento koncept zdárně fungovat, musí být stejně přístupný z obou stran. Ze strany příslušných minorit i státu, a to jak ve formě vzájemného respektování, tak snah o jeho fungování a sjednávání debat.⁶⁸ To ovšem zrovna na příkladě Katalánska v poslední době příliš nefunguje. Španělská centrální vláda většinu pobídek ignoruje a autonomní vládě se tím nedostává přílišného prostoru, pokud veškeré podněty jednoduše nevyslyší ani neumožní dovolat se nějakého kompromisu.

Dalším sporným bodem, ne úplně se vylučujícím s tím předchozím, který jeho kritici vyzdvihují, je jeho významová spjatost s nacionalismem. Multikulturalismus je dle Turnera na rozdíl od antropologického nazírání primárně nástrojem politických hnutí se snahou

⁶⁷ Tamtéž, s. 39-40.

⁶⁸ SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. s. 41-45.

vyvolat nějakou změnu. Jedná se o koncepční rámec pro zpochybnění kulturní hegemonie dominantní etnické skupiny. Toho využívají etnopolitici, kteří tyto často vykonstruované skupiny vyobrazují jako objektivní přirozené entity mající právo na vymanění se vůči dominantní skupině.⁶⁹ V tomto chápání pak multikulturalismus inklinuje spíše k pejorativnímu zpodobnění s nacionalismem, kdy jsou majority ovlivňovány k strojenému kolektivnímu cítění, než aby se jevil, jako jeho pravý opak.

⁶⁹ TURNER, Terence. Anthropology and Multiculturalism: What is Anthropology That Multiculturalists Should Be Mindful of It? *Cultural Anthropology* [online]. 1993, 8(4), 411-429 [cit. 2020-01-13]. DOI: 10.1525/can.1993.8.4.02a00010. ISSN 08867356. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/can.1993.8.4.02a00010>

4 Vlastní práce

4.1 Historie Španělska

4.1.1 Období před sjednocením

Předtím než lze vůbec diskutovat o španělské státnosti tak, jak je chápána v novodobé historii, si prošel Iberský poloostrov bujným vývojem a střídáním či mísením mnoha kmenů a etnických skupin podobně jako v dalších strategicky důležitých částech evropského Středozevního moře. Od prapůvodních Iberů přes fénické faktorie, keltské kmeny, Řeky, Kartágince, římskou říši, germánské národy a příchod Arabů až po významný milník pro zformování španělské monarchie v začátcích novověku v 15. století.⁷⁰ Ačkoliv je původ Basků dodnes nejasný, což může být zásluhou i jejich atypického jazyka, který se neřadí do žádné indoevropské jazykové větve, dle římských zpráv se lze o nich doslechnout už za dob římské říše, kdy si na periferii Pyrenejského poloostrova stále ponechávali svou nezávislost.⁷¹ Výrazně se však politicky nesjednocují a nepovažují se za vlastní národ. Po dlouhou éru zde chybí vědomí společné identity, a tak byli zvyklí být jen poddanými různých větších celků.⁷²

Ještě před definitivním vyhnáním Maurů⁷³ zde ovšem vzniklo několik království, které sehrály pro následující vývoj klíčovou roli. Postupné oslabování muslimského vlivu Maurů je ovšem možné pozorovat už o mnoho dříve. Prakticky již od 10. století se lze bavit o prvních významnějších taženích proti španělským muslimům. Tyto reconquisty měly několik dělicích úseků, které v delších či kratších intervalech neustávaly až do pověstného dobytí Granady roku 1492 a zakončení celé této historické etapy. Díky tomuto postupnému oslabování maurského vlivu zde proto krok za krokem vznikal prostor pro zakládání nových nezávislých hrabství a království. Ty, ačkoliv povětšinou nevznikaly jen v důsledku reconquisty, ale i kvůli účinku evropských feudálních idejí, často stojí jako základní kameny nynějších autonomních společenství a některé z nich nesou i původní názvy. Avšak už i v této době probíhaly jejich územní změny a vzájemná slučování a oddělování, které vedly až do zformování útvarů tvořících pozdější Španělsko. Je možné mezi ně zařadit například

⁷⁰ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 19-29.

⁷¹ ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace* - 23 případů. s. 18.

⁷² COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 225-228.

⁷³ Muslimové pocházející ze severní Afriky, zejména arabského původu, kteří od 8. století ovládali Pyrenejský poloostrov.

království Asturské, Aragonské (do kterého byla později začleněna katalánská hrabství), Navarrské (zahrnující obyvatelé Baskicka), Leonské, Galicijské, Kastilské aj.⁷⁴ (Uvedené územní celky se rozcházejí v jejich časových existencích.)

4.1.2 Centralizované Španělsko

Idea historického území římské Hispánie⁷⁵ jako jednotného státního útvaru přetrvávala již od středověku. Rozhodující událostí pro španělskou centralizaci byl sňatek nástupců nejvlivnějších útvarů na tomto území - nástupce Aragonského království Ferdinanda II. a Kastilské princezny Isabely I. v roce 1469, díky kterému vzniklo na poloostrově mocné spojenectví. To se promítlo ve zřetelném vítězství nad Portugalskem v roce 1476 a po následné smrti tehdejšího krále Aragonie Juana II. v roce 1479 se obě království definitivně sjednocují⁷⁶ a oba panovníci jsou v roce 1496 papežem jmenováni katolickými monarchy. V procesu reconquisty byla jednotlivá království již sjednocena v rámci monarchie a finálním vytačením Maurů z Pyrenejského poloostrova, dobytím Granady roku 1492 a následným připojením Navarrského království, se formuje centralizovaný španělský stát.⁷⁷

Nově uspořádaná země byla v rozkvětu, a i když se i přes velkou snahu stále nedařilo připojit k monarchii Portugalsko, znamenala tato éra začátek španělské expanze a mocenského vzestupu. Již v počátcích tohoto státu zde ale probíhalo, krom vypuzování zbývajících Maurů, také potlačování judaismu. Byl zaveden příkaz, že veškeré obyvatelstvo musí konvertovat na katolickou víru nebo opustit zemi. Ačkoliv bylo právě řečeno, že byl španělský stát v rozmachu, neobešlo se to bez problémů. Rozsáhlejší Kastilie získávala oproti Aragonii stále navrch. V Aragonské koruně se mimo vypuknutí hospodářské krize ještě v 15. st. uskutečnila i katalánská občanská válka, při které vedoucí roli Katalánska převzala Valencie. Původní jednotlivá království uvnitř monarchie si však stále udržovala určitou formu autonomie. Za vlády prvních španělských Habsburků v průběhu 16. století byl nastolen jednotný systém administrativy, který ovšem stále bral v potaz příslušná království. Existovaly jednotlivé orgány a instituce a království mohla provozovat celkem rozsáhlé individuální aktivity a zachovat si své právní systémy. Zejména s vládou Filipa II. se ale

⁷⁴ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 85-249.

⁷⁵ Název pro Pyrenejský poloostrov v období římské říše.

⁷⁶ Ačkoliv i po sjednocení byla obě království spravována převážně odděleně a jednalo se spíše o jakousi formu unie.

⁷⁷ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 325-340.

objevily centralizační tendence, kdy většinu záležitostí řešila ústřední státní správa Kastilie. Postupem času byla identita Španělů stále více ztotožňována právě s identitou Kastilie. Země byla také zatížena nesystematickým hospodářstvím a některé celky, zejména Katalánsko jako první v těchto letech trpělo vysokými daněmi. Postupně však byla autonomní práva stále více oklešťována. V celosvětovém měřítku si však Španělsko vybuodovalo důležité místo a obzvláště v 16. a ještě do poloviny 17. století patřilo k největším námořním velmocím Evropy se silnou koloniální říší.⁷⁸

Za vlády Filipa IV. a jeho nástupce Karla II. v průběhu 17. st. se monarchie potýká s dlouhodobým sestupným úpadkem. Úroveň Španělska se zhoršovala v hospodářské, společenské i politické sféře a jako jedním z faktorů celoevropské krize bylo vyčerpání z třicetileté války.⁷⁹

V první polovině 17. století v Katalánsku proběhl pokus o nezávislost. Tamější občany k tomu vedla nespokojenost s vysokými hospodářskými požadavky od španělské koruny, proto navázalo spojení s Portugalskem a v roce 1640 se uskutečnila katalánská revoluce. Přestože byla na nějaký čas vyhlášena Katalánská republika, netrvalo dlouho a situace se navrátila zpátky do starých kolejí, ba se i zhoršila.⁸⁰

Po skončení vlády španělské linie Habsburků roku 1700, se správy nad královstvím po vleklé válce o španělské dědictví nakonec ujímají Bourboni. S jejich vládou je spojeno posílení absolutistické moci, jejímž výsledkem bylo nastolení jednotících centralistických snah, projevující se rušením regionálních autonomií, vytlačení regionálních jazyků v rozličných institucích a potlačování rozhodování v jednotlivých královstvích.⁸¹ Takzvané baskické *fueros*, historické formy zdejších politických výsad, samosprávných zákonů, sehrávaly značnou důležitost pro tehdejší obyvatelstvo. V průběhu 19. století byly sice více i méně omezovány, a to jak ze strany Španělska, tak Francie, a nezůstali ve své původní podobě, ovšem i v okleštěném stavu dokázaly stále vydržet až do jejich zrušení v roce 1876. To následně vedlo k nelibým projevům obyvatel a podnítilo růstu separatistického myšlení.⁸²

⁷⁸ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 325-414

⁷⁹ Tamtéž, s. 471-472.

⁸⁰ Tamtéž, s. 491-494.

⁸¹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. s. 66.

⁸² COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 230-236.

4.1.3 Uvolnění absolutistického napětí

Utlačování regionálních projevů přetrvávalo i v nadcházejících desetiletích. Avšak již 19. století lze označit za období významnějších obrozeneckých snah a opětovného delegování autonomních privilegií. Uvolnění absolutistického napětí je možné sledovat už v počátcích nového století, kdy se v souvislosti s krizí způsobenou napoleonskými válkami a rozsáhlými revolucemi objevují nové emancipační myšlenky. Španělsko s jeho stávajícím ekonomickým úpadkem a ztrátou mnoha amerických kolonií, není již ostatními mocnostmi nadále považováno za velmoc. Španělská válka za nezávislost v rámci Napoleonského tažení měla za důsledek nejen pozastavení růstu a hospodářského pádu země, ale byla jednou z příčin vedoucích k nutnosti provedení reform s tím souvisejících. K těm ovšem došlo až v roce 1833 po smrti Ferdinanda VII., který se zajímal více o svou suverenitu než o zájmy Španělska a prohluboval tak nadále hospodářskou katastrofu zpustošené země. V následujících letech probíhala liberální revoluce a restaurace státu. V tomto procesu bylo Španělsko, mimo přeměny země na konstituční monarchii a později na krátkou dobu i na republiku, územě správně rozděleno na 49 provincií, které nahrazovaly původní království či kraje. To s určitými úpravami přetrvává dokonce do dnešní doby. Tato reforma však spíše vedla k centralizaci než k jejímu opaku. V 70. letech se pak projevují tendence o správní rozdělení a decentralizaci, dokonce vznikají i podněty k vytvoření federálních složek státu.⁸³

4.1.4 Vzvednutí národnostního uvědomění

I po krvavých karlistických válkách a politickém chaosu v průběhu 18. století se ve Španělsku s epochou romantismu dostávají obrozenecké snahy a nová národní hnutí. Společná vyhraněnost vůči kastilskému Španělsku se zesilovala.⁸⁴ Baskové na konci 19. století zakládají Baskickou národní stranu (Euzko Alderdi Jeltzalea) s hlavním záměrem ochraňovat a šířit baskickou kulturu a díky tomu dochází i k znovuoživení baskičtiny, tvorbě nových literárních děl a šíření snah o národní povzbuzení.⁸⁵ Rozdíl ve vnímání baskické identity od té katalánské však byl v tom, že člověk mohl označovat Baskem, musel se jím i narodit.⁸⁶ S tím byly spojeny i plány na posílení autonomního postavení a na přelomu

⁸³ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 625-900.

⁸⁴ Tamtéž, s. 625-900.

⁸⁵ COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 243-244.

⁸⁶ PAYNE, Stanley G. Nationalism, Regionalism and Micronationalism in Spain. *Journal of Contemporary History* [online]. 2016, 26(3), 479-491 [cit. 2020-03-03]. DOI: 10.1177/002200949102600307. ISSN 0022-0094. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002200949102600307>

století vzniká také baskická vlajka *ikurriña*,⁸⁷ jejímž tůrcem není nikdo jiný než samotný otec baskického nacionalismu Sabino Arana. Kromě národního uvědomění v této oblasti probíhá i hospodářský rozkvět. Ke konci 19. století zde byla vybudována hojná železářská střediska a na prosperitě získává i těžbařský průmysl. Vlivem toho sem proudilo i značné množství zahraničního kapitálu. Za zmínku stojí i důležitá role přístavů v Bilbao a Santanderu pro loďařský průmysl tehdejšího Španělska.⁸⁸

Katalánsko na tom bylo nicméně snad ještě lépe. Místní obrození tzv. *renaixença* mělo silnou oporu ve své historické svébytnosti a v druhé polovině 19. století se začalo více projevovat.⁸⁹ Docházelo k zakládání oficiálních katalánských institucí a také vzniku regionálního tisku.⁹⁰ Množství významných katalánských umělců jako např. Jacint Verdaguer či Àngel Guimera psalo prozaická, poetická i dramatická díla a nelze opomenout i velevýznamného architekta Antonia Gaudího. Přirozeně i zde probíhá obrození jazyka a v politickém spektru se rovněž tvořily regionalistické koncepce, které na počátku 20. století daly za vznik politickému katalanismu.⁹¹ Na vysoké úrovni byl tento region i ohledně ekonomiky. Podstatnou roli sehrál v katalánských zájmech i protekcionismus a politická obrana jejich silného ekonomického postavení a vysokých cel.⁹² V poslední čtvrtině 19. století představoval totiž katalánský textilní průmysl nejrozvinutější technicko-komerční komplex v celé zemi. Katalánsko bylo jednou z nejlépe prosperujících částí Španělska a jeho textilní průmysl se řadil mezi evropskou špičku. Baskicko i Katalánsko tak vytvářelo dvě nejdůležitější průmyslová centra tohoto státu. Nicméně v porovnání s ostatními západoevropskými velmocemi Španělsko v celoevropském měřítku stále zaostávalo.⁹³

4.1.5 Občanská válka a Frankova éra

Mezinárodní ovzduší v Evropě s příchodem nového století bylo vypjaté, vznikaly spojenecké bloky mezi velmocemi a v mnoha oblastech i mimo Evropu docházelo k reálným i pomyslným střetům vlivů protichůdných zemí. Napjatá situace vyvrcholila 1. světovou válkou, při které však Španělsko, i přes svou interní nejednotnost mezi příznivci

⁸⁷ ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace* - 23 případů. s. 19.

⁸⁸ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 843-845.

⁸⁹ Tamtéž, s. 898-900.

⁹⁰ ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace* - 23 případů. s. 49-50.

⁹¹ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 898-902.

⁹² Tamtéž, s. 900.

⁹³ Tamtéž, s. 745-846.

Trojdhody a Trojspolku, zůstalo v celém jejím dění neutrální. Díky tomu, že nebyla země postižena válkou tak jako ostatní evropské mocnosti, se dokázalo v mezinárodním pohledu pozvednout. Posílilo v hospodářské, finanční i politické sféře. Na Španělsko bylo nahlíženo jako na neutrální zemi i v meziválečném období a sehrávalo důležitou úlohu v rámci zahraniční diplomacie, obzvláště jihoevropské problematiky. Vnitřně se nicméně stále nedokázalo vypotácet z názorové rozpolcenosti, která zde pramenila už od dob konce napoleonských válek. I po zformování druhé republiky v roce 1931, kdy došlo k nadějně dohodě mezi „radikalizovanou“ buržoazií a Socialistickou stranou tíhnoucí k diktátorskému principu, napětí ve společnosti stále neutichalo a neutrální status se již stal tak neudržitelným, že v zemi později vypukla občanská válka. Ústava nové republiky ale přinesla zvýšení suverenity především pro nejvíce se ozývající a nejrozvinutější regiony Katalánsko a Baskicko a další provincie. Oba celky to ale neměly jednoduché a udály se i nemalé vyhrocené střety. Ve 30. letech se jim nicméně nakonec dostalo jedné z největších úrovní autonomie, jakou oba národy pamatují.⁹⁴ Tedy v případě Baskicka se zas tolik o dlouhém radování z plnohodnotné suverenity příliš hovořit nedá. Jejich autonomní status už po 8 měsících od jeho ustanovení v roce 1936 přerušilo vypuknutí občanské války. Za jejich podporu republikánům si však tento region brzy protrpěl velmi nepříjemné časy.⁹⁵

Politická nestabilita se dala sledovat již dlouho před vypuknutím války. Nevraživost uvnitř státu a radikalizace společnosti vedla nakonec k povstání pravicových nacionalistů pod vedením generála Francisca Franka proti levicové republikánské vládě v červenci 1936. Válka se promítla v dlouhé a krvavé konflikty na většině území Španělska a Frank se svou vojenskou převahou se během ní vyprofiloval v neúprosného diktátora a stává se hlavou nového násilím uzmutého státu. Po konci této války v dubnu 1939 následuje pár měsíců poté počátek 2. sv. války, ve které ovšem stejně jako v případě té první zůstává Španělsko izolované a do konfliktů se nezapojuje. I přesto jsou hospodářské podmínky ve Španělsku zdrcující a v katastrofálním stavu se ocitá zemědělství i průmysl. S novým diktátorským režimem přichází na téměř čtyři desetiletí období potlačení jakýchkoli svobod. Frankova forma vlády je typická svými četnými represemi, silnou centralizací a prosazováním pouze jedné politické strany - Falangy, jednoho jazyka - kastilština a náboženství – katolictví, o které se systém značně opíral. Až do konce této diktatury jsou tak zrušeny regionální

⁹⁴ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 1090-1154.

⁹⁵ COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 244.

suverenity v celém Španělsku včetně Katalánska a Baskicka. Cokoliv, co se odlišuje, je režimem považováno za hrozbu a tvrdě potlačeno.⁹⁶

V obou regionech bylo nekompromisně zakázáno užívání lokálních jazyků, proběhlo zrušení politických stran a byla snaha zamezit i jakýmkoliv projevům národní identity včetně zákazu používání baskických jmen. Kvůli tomu byla zakládána i rozličná exilová uskupení. Katalánské exilové ústředí vzniklo v Mexiko City i ve Francii a Baskové si vytvořili svou politickou základnu zase v Paříži.⁹⁷ V Baskicku neprodleně po skončení války se uskutečňuje velmi násilné potlačení jakýchkoliv vzbouřeneckých snah a území je vojensky obsazeno. To však Basky naopak ještě více podnítilo k nacionalismu a jako odpověď na konci Frankovy diktatury se začínají rozšiřovat teroristické akce proti zástupcům režimu. Tyto akce trvají od 70. let a končí až ve 21. st. Nejznámější organizací, stojící za prosazováním naprosté nezávislosti hrubou silou, je teroristická skupina ETA (Euskadi Ta Askatasuna). Mezi nejvyhlášenější útok patří pravděpodobně atentát na španělského premiéra Carera Blanca, který byl spáchán v prosinci 1973.⁹⁸ Další činnosti této organizace budou vysvětleny později. Katalánsko se v době širokých restrikcí za frankismu přesto od 50. let postupně rozvíjí. Tento historicky rozvinutý region zažívá značný příliv obyvatel z ostatních částí země, kteří se povětšinou asimilovali a přijali katalánštinu za svou. To vydrželo až do dnešní doby, kdy přistěhovalci představují významný podíl obyvatel Katalánska.⁹⁹

4.1.6 Nastolení demokracie

Po úmrtí Francisca Franka 20. listopadu 1975 se objevovala otázka, jakým směrem se bude Španělsko dále ubírat. V čele státu nakonec stanul i na přání samotného Franka Juan Carlos I. jakožto potomek z rodu Bourbonů s nástupnickým právem. Ačkoliv stálí přívrženci frankismu oponovali, on dle výsledků referenda prosadil demokratické reformy a změnil tak celý ráz dosavadního státního systému. Král chtěl však i udržet svou dynastii v čele země, ovšem odmítal převzít funkci výkonnou, a z toho důvodu státní systém prošel v roce 1978 transformací na konstituční monarchii. Prvním demokraticky zvoleným předsedou

⁹⁶ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 1151-1211.

⁹⁷ PAYNE, Stanley. Catalan and Basque Nationalism. *Journal of Contemporary History* [online]. 2016, 6(1), 15-51 [cit. 2020-03-03]. DOI: 10.1177/002200947100600102. ISSN 0022-0094. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002200947100600102> s. 50.

⁹⁸ COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 245.

⁹⁹ ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace - 23 případů*. s. 50.

vlády se pak stává pravicově orientovaný politik Adolfo Suárez, za jehož vlády jsou vyhlášeny klíčové reformy a nastává pozvolný proces demokratizace. Pro regionální společenství Španělska to znamenalo decentralizaci státu, o kterou tak dlouho snili. Svou suverenitu si ovšem musely doslova vynutit. Avšak díky jejich silnému a neústupnému postavení a rozhodnutím lokálních referend nakonec Katalánsko, Baskicko a o něco později také Galicie a další regiony definitivně obdrží autonomní status a získávají důležité kompetence. Jsou zrovnoprávněny jejich specifické jazyky, které se stávají i úředními jazyky jednotlivých regionů, dále mohou společně se Španělskou vlajkou užívat i své vlastní a krom toho nabývají pravomocí rozhodovat v rozličných otázkách politiky, kultury i vzdělávání svého regionu.¹⁰⁰

Katalánsko se také administrativně rozdělilo. Objevují se zde tři regiony – Katalánsko, tak jak ho známe dnes, a dále autonomní celky Valencie a Baleárské ostrovy. Následující léta lze označit za rozmach katalánské etnické i politické identity. Je rozvíjeno školství s výukou v katalánštině, vysílá katalánský rozhlas i televize a volný prostor má i místní literatura a tisk.¹⁰¹ Podobně si na tom stojí Baskicko. Také zde zažívají Baskové zlatý rozkvět jejich kultury i jazyka a funguje zde stejně jako v katalánském případě baskické vzdělávání, nezávislá média nebo produkce periodik a knih. Nicméně problémem je přetrvávání militantní skupiny ETA. Ta i přes ustanovení autonomie působila až do začátku 21. století v zemi problémy a organizovala teroristické útoky ve snaze o úplnou nezávislost na španělském království.¹⁰² Baskický nacionalismus politicky zesílil i v 80. letech ve Francii, kde jeho zástupci kritizovali zejména zanedbávání rozvoje této oblasti. Aktivity ultranacionalistických skupin se tak začaly rozmáhat i v sousední zemi.¹⁰³

4.1.7 Nedávná historie

Už po pádu frankismu a zavedení demokratických principů ve složeném státu nebyly obě komunity u francouzských hranic spokojeny s mírou autonomie, která jim byla navrhována. Setkáními obou celků s madridským ústředím a ustavičnými požadavky se však nakonec domohli své verze rozšířených regionálních práv. Nicméně prohlásit, že tím se situace vyřešila by bylo bláhové. Žádné autonomní společenství ve Španělsku od onoho

¹⁰⁰ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s.1256-1291.

¹⁰¹ ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace - 23 případů*. s. 50.

¹⁰² Tamtéž, s. 20-21.

¹⁰³ COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 246-248

milníku na konci 70. let minulého století nikdy nedbalo na svou suverenitu a vlastní zájmy tolik jako právě Katalánsko a Baskicko, jejichž problematika neutichá až do současnosti, kdy nabývají tyto otázky na ještě větším významu, nyní především v Katalánsku.

Katalánsko

V Katalánsku funguje od roku 1977¹⁰⁴ jako ústřední orgán autonomní katalánská vláda nazývaná Generalitat de Catalunya. Region tehdy společně s dalšími uznanými národnostmi obdržel rozsáhlou míru autonomie. Zjevně dle posledních událostí se ale otázka navýšení autonomních práv či založení vlastního státu v srdci lidu z kraje Pyrenejských hor a oblíbených pláží na severovýchodě země nevytratila. Svě opodstatnění to nicméně také má. Není velkým tajemstvím, že centrální vláda se katalánské autonomii a jejímu klíčovému postavení ve Španělské ekonomii příliš netěší a její identitu leckdy zahanbuje. Ukázkou může být prohlášení španělského ústavního soudu v roce 2010, který tehdy vysloveně prohlásil, že se sice jako samostatný národ označovat mohou, ovšem v celistvém chápání Španělska to má jen symbolickou hodnotu bez právního účinku. Čas od času je zpochybňována úloha katalánštiny a v této souvislosti katalánskou čest zajisté pošpinil i výrok španělského ministerstva školství Werta v roce 2012, který dokonce prohlásil, že španělským zájmem je pošpanělštění katalánských žáků.¹⁰⁵

Na povrch ekonomické a politické důvody, ale i zmíněná vnitřní křivda vyplynuly především v posledních letech. V listopadu 2014 zorganizovala katalánská vláda referendum o nezávislosti. Hlasování se zúčastnilo 41,6 % obyvatel a výsledkem byl zhruba 80 % souhlas s odtržením. Krom veřejného zviditelnění a zřetelného názorového projevení však nemělo referendum větší účinek, jelikož výsledek byl ústřední vládou zamítnut a prohlášen za nelegitimní.¹⁰⁶

Situace vygradovala o 3 roky později, kdy katalánská vláda vydala vlastní zákon o nezávislosti. Španělský ústavní soud ho znovu označil za nelegální. To ale katalánským

¹⁰⁴ DVOŘÁKOVÁ, Kateřina a Miroslava FERRAROVÁ. Separatistické tendence v současné Evropě: Katalánsko, Skotsko a Vlámko na cestě k nezávislosti?. *Politologická Revue*. [online] 2014, roč. 20, č. 2. [cit. 2020-03-29.] Dostupné z:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edo&AN=100394392&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

¹⁰⁵ BRABEC, Michal. Katalánská otázka aneb Neohrožený boj ohroženého národa: jepičí republiky a chrastění okovů. *IRozhlas* [online]. 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/katalanska-otazka-aneb-neohrozeny-boj-ohrozeneho-naroda-jepici-republiky-a_1710101601_mls

¹⁰⁶ ELEFTHERIOU-SMITH, Loulla-May. Catalonia independence: 80% vote to split from Spain. *Independent* [online]. 2014 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalonia-independence-80-vote-to-split-from-spain-9850332.html>

separatistům v zorganizování referenda stále nezabránilo. 1. října 2017 se v něm, přes poměrně malou účast 43 % způsobenou i následným zakročením policie, asi 90 % z nich vyjádřilo pro nezávislost.¹⁰⁷ Ještě před samotným hlasováním v září téhož roku však policie zadržela 14 katalánských státních zaměstnanců participujících na jeho organizování a už tehdy proběhly pouliční potyčky s policií. Děj, který nastal při hlasování, pak ještě více rozmíchal nevraživost Katalánců. Španělská vláda se rozhodla k ráznému kroku a na místa volebních místností poslala policejní jednotky, která často i za použití násilí zabraňovala lidem v uskutečnění volby a zabavovala hlasovací urny. Při této razii byly zraněny stovky osob, jak civilistů, tak i policistů.¹⁰⁸ Reakcí, která separatistickým idejím oponovala, byla pár dní po uskutečnění referendu masová demonstrace konající se 8. října v Barceloně. V hlavním městě Katalánska se sešlo, dle barcelonské policie, 350 tisíc protestantů, ale dle prohlášení organizace stojící proti nezávislosti jejich počet skýtal až 1 milion. Lidé vyjádřili svůj nesouhlas s katalánskou nezávislostí, a to zejména v odezvě na prohlášení premiéra, který hrozil úplným pozastavením katalánské autonomie.¹⁰⁹ O nezávislosti poté hlasoval i samotný katalánský parlament, načež zasáhla opět španělská vláda. Ta katalánský parlament rozpustila a převzala nad ním kontrolu.¹¹⁰ V zemi byly vykonány předčasné katalánské volby, ve kterých zvítězili opět separatistická strana Junts per Catalunya (Společně za Katalánsko) s čelním představitelem Carlesem Puigdemontem, prezidentem Katalánska stojícím za přípravou nezákonného referenda. Na něj i jeho kolegy byl již v říjnu

¹⁰⁷ Catalonia independence: Spain takes charge of Catalan government. *BBC* [online]. 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-41785292>

¹⁰⁸ JONES, Sam a Stephen BURGEM. Spain crisis: 'stop this radicalism and disobedience,' PM tells Catalan leaders. *The Guardian* [online]. 21 Sep 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/20/spain-guardia-civil-raid-catalan-government-hq-referendum-row>

¹⁰⁹ JONES, Sam a Stephen BURGEM. Catalonia: hundreds of thousands join anti-independence rally in Barcelona. *The Guardian* [online]. 8 Oct 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/08/catalonia-spain-prime-minister-refuses-rule-out-suspending-autonomy>

¹¹⁰ JONES, Sam, Stephen BURGEM a Graham HARRISON. Spain dissolves Catalan parliament and calls fresh elections. *The Guardian* [online]. 28 Oct 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/27/spanish-pm-mariano-rajoy-asks-senate-powers-dismiss-catalonia-president>

vydán evropský zatykač, jelikož při napjaté situaci uprchli do exilu.¹¹¹ Protože se fyzicky nemohl nacházet v zemi a španělská vláda rovněž projevila nesouhlas, svou kandidaturu na katalánského premiéra nakonec odmítl. Mezi dalšími možnými kandidáty byly i ostatní členové původní vlády, jako např. Jordi Sànchez nebo Jordi Turull, kteří se ovšem nacházeli ve vazbě po předchozím zadržení po vydání zákona o nezávislosti.¹¹² Problémy s potenciální vládou složenou z politiků usazených ve vazbě se objevoval i v dalším průběhu o sestavení nového kabinetu, konečné řešení nicméně nakonec vypadalo jinak. Nová vláda byla nakonec přece jen sestavena pod vedením separatisty Quima Torra, blízkého spolupracovníka původního prezidenta Puigdemonta.¹¹³ Spravování regionu španělskou vládou tak mohlo být po několika měsících konečně ukončeno. Konec katalánské krize ovšem nenastal. Ačkoliv byla autonomie opět obnovena, zdejší lid si v sobě tyto nepříjemné chvíle stále nesl a je možno říct, že je od té doby myšlenka separatismu naopak spojuje. 14 obžalovaných politiků čekalo ve vazbě 2 roky na finální verdikt. Madrid je však neúprosný a nehodlá v žádném ohledu povolit. V různých částech Katalánska se tak pravidelně koná nespočet velkých i malých demonstrací, kde zúčastnění požadují jednak propuštění zmíněných politiků a za druhé samozřejmě požadavek samostatnosti a oddělení od království. Obě strany tak zdá se, nehodlají ustoupit svým stanoviskům ani dobrat se nějaké formy kompromisu. Výsledkem celého politického konfliktu na podzim 2017 a měsících následujících je nemalá a nekončící krize, která i v celoevropském měřítku představuje viditelný a obtížně řešitelný problém.

Baskicko

Jak bylo již zmíněno, po transformaci režimu vzniklo samosprávné baskické autonomní společenství. Konstituce proklamující tyto práva zároveň obsahuje i vyslovení o nerozlučné jednotě Španělska, což začalo působit trable nejen pro ETU. Navarra, jež má s Baskickem propletenou nejen historii a kulturu, neboť se jedná o oblast spadající do širšího historického Baskicka, příležitost pro připojení dodnes nevyslyšela a užívá svých vlastních

¹¹¹ DOWSETT, Sonya a Jesús AGUADO. Spain's crisis re-ignited as Catalan separatists win vote. *Reuters* [online]. 22 December 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-politics-catalonia/catalan-separatists-win-vote-thwarting-rajoys-bid-to-solve-crisis-idUSKBN1EG13A>

¹¹² Catalonia crisis: Jailed activist Jordi Sanchez drops candidacy. *BBC* [online]. 21 March 2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-43483946>

¹¹³ PHOENICKS. Quim Torra: Konec 199 dní bezvlády. *Catalunya 2011* [online]. 14. 5. 2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <http://catalunya2011.blogspot.com/2018/05/quim-torra-konec-199-dni-bezvladi.html>

autonomních práv v mnohém podobných těm v baskickém autonomním společenství. Roky následující při zavádění nových opatření se dají označit vůbec za ty nejnásilnější kvůli atentátům způsobeným činnostmi ETY.¹¹⁴ V roce 1980 přišlo v této spojitosti o život až 92 lidí,¹¹⁵ dle některých zdrojů pak dokonce 118.¹¹⁶ Jako protipól k ETĚ byla založena tzv. *Grupos Antiterroristas de Liberación* (GAL), antiteroristická militantní skupina, která měla za cíl zneškodňovat členy ETA. Z jejich strany docházelo k mučení, únosům radikálních aktivistů ETY i mnoha civilistů.¹¹⁷ Též se proslýchá, že uskupení bylo dle všeho placeno španělskou vládou.¹¹⁸ Zdálo se však, že s násilnými postupy GAL se upadající podpora ETY začala opět zvyšovat.¹¹⁹ Skupina tak působila pouze v letech 1983-1987. Politické strany spojené s činnostmi ETY byly sice v průběhu 90. let zakazovány, ale obnovovaly se znovu pod novými jmény. V průběhu let se také několikrát střídala období míru mezi oběma stranami, ovšem nikdy nedosáhla dlouhého trvání. Touha po samostatnosti Baskicka se sice nevytratila, ale stále více lidí s konáním ETY nesouhlasilo a probíhaly masivní demonstrace proti násilí, jež její členové způsobovali.¹²⁰ Na začátku 21. století se také dařilo francouzským i španělským silám úspěšně dopadnout některé přední vůdce a další členy této organizace a zdálo se, že problém byl postupně zažehnán. V dalších letech však znovu docházelo k dalším bombovým útokům a násilí tak dále pokračovalo až do roku 2011, kdy se ETA ozbrojených činností vzdává.¹²¹ Během svého čtyři dekády dlouhého působení za sebou ponechali více než 800 obětí.¹²² O sedm let později se její členové omlouvají za to, co

¹¹⁴ BUTLER, Stuart. *The Basque Country and Navarre: France. Spain.* s. 19.

¹¹⁵ Eta and Basque separatism: data over the years. *The Guardian* [online]. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2011/jan/10/eta-basque-separatists-ceasefire-victims-over-time>

¹¹⁶ Timeline: Eta campaign. *BBC* [online]. 16 May 2019 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-11181982>

¹¹⁷ BOTHEN, Ariel. An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State. *The University of Maine* [online]. 2014 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/15>

¹¹⁸ BUTLER, Stuart. *The Basque Country and Navarre: France. Spain.* s. 19.

¹¹⁹ BOTHEN, Ariel. An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State. *The University of Maine* [online]. 2014 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/15>

¹²⁰ BUTLER, Stuart. *The Basque Country and Navarre: France. Spain.* Bradt Travel Guides, 2016, 288 s. ISBN 1841624829. s. 19.

¹²¹ BOTHEN, Ariel. An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State. *The University of Maine* [online]. 2014 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/15>

¹²² Basque Eta militants 'put some arms beyond use'. *BBC* [online]. 21 February 2014 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-26286651>

svou násilnou činností způsobili a organizace již definitivně zaniká.¹²³ Jak vypadaly kroky baskické autonomní vlády a jak se situace dále vyvinula je pak možno se dočíst v kapitole o autonomii a separatistických tendencích.

4.2 Regionální identita etnických skupin

Každé ze 17 autonomních společenství Španělska je v něčem osobité. Mluvit ve spojitosti s touto zemí jako o jedné celistvé kultuře je tudíž nevhodné. Také ne nadarmo se Španělsko mnohdy označuje jako „nation of nations“, překladu národ národů.¹²⁴ S decentralizací spojenou s novou ústavou v roce 1978 se však začaly hranice mezi regionalismem a nacionalismem často stírat a geografické povědomí nově vytvořených entit začalo pomalu růst. Katalánsko, Baskicko a Galicie „získaly nálepku“ historické národnosti s nárokem na nejobsáhlejší práva, avšak konstituce tehdy nestanovila přesnou definici co toto pojmenování znamená, a proto i některé další regiony později označení národnost mohly obdržet. Mezi nimi např. Andalusie, Aragon nebo Valencie.¹²⁵

Téma národnostního uvědomění a kultury zkoumaných společenství je obsáhlá záležitost. Uvést v této práci veškerou tuto problematiku do hloubky a vylíčit každíčký její prvek by zabralo značné úsilí a vystačilo by na samostatnou publikaci. Následující část tak bude strukturována převážně podle toho, čemu sami respondenti přikládají tu největší váhu a které případy bývají v jejich odpovědích opakovaně zmiňovány. Zprvu budou obě komunity obecněji představeny a až poté bude následovat rozdělení do jednotlivých klíčových oblastí etnické identity jejich příslušníků.

Katalánci

Současné autonomní společenství Katalánsko se skládá ze 4 provincií – Barcelona, Girona, Tarragona a Lleida. Populace celé oblasti činí 7,6 milionů obyvatel a jedná se o druhé nejlidnatější společenství Španělska hned po Andalusii.¹²⁶ Mimo toto kompaktní území existuje též Severní Katalánsko nebo také Roussillon, jenž spadá pod francouzský vliv a jedná se o nejsevernější část historického Katalánska, v současnosti oddělenou

¹²³ BINNIE, Isla. Basque separatist group ETA says it has 'completely dissolved'. *Reuters* [online]. 2 May 2018 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-eta/basque-group-eta-says-has-completely-dissolved-el-diario-website-idUSKBN1I31TP>

¹²⁴ ENCARNACIÓN, Omar Guillermo. *Spanish politics: democracy after dictatorship*. s. 103.

¹²⁵ WAGSTAFF, Peter, *Regionalism in the European Union*. s. 180-185.

¹²⁶ Population density. Counties and Aran, areas and provinces. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=249&lang=en>

španělsko-francouzskými hranicemi. K tomuto odčlenění došlo platností Pyrenejského míru v roce 1659, který byl ustanoven po válce mezi těmito zeměmi, během které Katalánsko v roce 1640 povstalo proti kastilsko-aragonské koruně za cílem uchovat si své tradiční deklarované svobody a práva. Nakonec ve spojení s francouzskou armádou Španělsko porazily a oblast spadala pod francouzskou moc. Třebaže Francie nakonec válku zvítězila, nyníjší část Katalánska vydobylo Španělsko nazpět, ukončilo rebelie a Francii tak připadl pouze severní úsek katalánského knížectví ležící na severní části Pyrenejí, jak bylo ve smlouvě ustanoveno.¹²⁷

Obrázek č. 1 – Poloha Katalánska v rámci Španělského království

Zdroj: BBC¹²⁸

Vhodné je pro představu zmínit, jak jsou na tom zdejší lidé ohledně jejich sebeidentifikace. Dle průzkumu v roce 2019 se 39,9 % lidí ztotožňovalo s katalánskou identitou stejně jako se španělskou, 20 % se cítilo být více Katalánci než Španěly a 20,5 % se zosobňovalo pouze s katalánským národem. Z druhého pohledu pak jen 3,1 % lidí tvrdilo, že jsou více Španěle než Katalánci a 7,3 % obyvatel sebe posuzuje jako Španěle/ku. Větším

¹²⁷ SAHLINS, Peter. *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees*. s. 30-39.

¹²⁸ Catalonia region profile. BBC [online]. 11 June 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.seattletimes.com/nation-world/catalan-official-calls-for-eu-support-ahead-of-referendum/>

shrnutí se pak více než 40 % obyvatel cítí téměř nebo úplně jako Katalánci, oproti 10,4 % jež inklinují více ke španělské identitě. Zbýlých 5,5 % se vyjádřilo, že neví.¹²⁹ Určitou roli zde může sehrát i velké množství přistěhovalců ze zbytku Španělska. Katalánsko mělo v roce 2019 přes 1,1 mil obyvatel přistěhovalců, což je 15,11% zastoupení celé katalánské populace. Zdejší lidé totiž tíhnou po několikaletém pobytu mezi katalánskou kulturou k asimilaci. Tak tvrdí i učitelka Agnès, jejíž celá rodina je původem z Valencie. Před 15 lety se ale do Katalánska přestěhovala. „*Jistě, že se cítím jako Katalánka. Nemyslím si, že je to nějaká výlučná charakteristika. Cítím se velmi spokojena být obojím zároveň. Pro mě to nemá příliš smysl určování rozdělení k jednomu či ke druhému.*“¹³⁰ Podobně na věc nahlíží i někteří rodiče mladších respondentů, jejichž předkové původně nepocházejí z těchto krajů. Otec studentky Marie se dle názoru jeho dcery za Katalánce pokládá stejně jako ona, ačkoliv se sem přemístili z Andalusie již před několika lety, když byla jeho dcera teprve 5letá. Její otec si na vlast prý navykl tak, že Katalánsko miluje, nedá na něj dopustit a hrdě se zúčastňuje dokonce manifestací za nezávislost Katalánska.¹³¹ Přistěhovalectví s touto jakousi asimilační tendencí tak v případě tohoto výzkumu jen podporuje onu vysokoprocentní dvojí identitu (39,9 %), kdy je člověk v rozporu španělské i katalánské národnosti současně. Všichni ostatní respondenti se přiklání k tomu být pouze Katalánci, a to právě i v případě těch, jejichž oba rodiče pocházejí z jiného španělského společenství. Ačkoliv vzorek respondentů není tolik početný, je i tak možné z těchto výpovědí vycítit poměrně silný katalánský nacionalismus a soucítění s touto etnickou skupinou, které dokáže lidi bezpečně poutat společnými vazbami a kulturou.

Ke Katalánsku neodlučitelně patří také katalánská vlajka. Řadí se mezi jeden z důležitých katalánských symbolů. Problematika je však o trochu komplikovanější. Oficiální vlajka *Senyera*, v překladu signal, za sebou má už velmi dlouhou historii. Její vznik je spojován s barcelonským hrabstvím a následnou Aragonskou korunou již za dob středověku před španělským sjednocením. Společně, ačkoliv v lehce upravené podobě, si ji pak jako vlastní symbol ponechali také další současná společenství této oblasti jako

¹²⁹ STATISTA RESEARCH DEPARTMENT. Self-identified nationality of people living in Catalonia in February 2019. *Statista* [online]. 6 Jun 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z:

<https://www.statista.com/statistics/326790/catalans-on-the-political-spectrum/>

¹³⁰ Rozhovor s r. Agnès, červen 2019

¹³¹ Rozhovor s r. Marií, červen 2019

Aragonie, Valencie a Baleáry a v různých variacích i v dalších částech středomoří.¹³² Existuje ale také druhá upravená varianta zvaná *Estelada*, která je již problematičtější. Tato vlajka, která krom devíti střídavých zlato-červených pruhů, má ale přidaný modrý klín s bílou pěticípou hvězdou. Problematická je z toho důvodu, že není oficiálně uznávaná a je výrazně politicky využívána. Vznikla podle všeho na počátku 20. století a již zkraje ji provázely nacionalistické spjitosti ohledně inspirací vlajkou Kuby, která se v dobách jejího vytvoření osamostatnila od španělského království. Modrý klín znázorňuje nebeskou modř a bílá hvězda svobodu. Známa je ovšem i varianta s modifikovanou verzí klínu zlaté barvy. Symboliku nezávislosti si drží dodnes, kdy nabývá na své funkci.¹³³ Respondenti, kteří o vlajce v terénním výzkumu mluvili, ji nicméně hned zprvu začali uvádět nejen jako něco, co je identifikuje, ale rovnou o její přidané hodnotě. V souvislosti s problematikou nezávislosti se většinou rozpovídali až při tématu samotné separace a katalánských demonstracích. „*Důležitý element je taky žlutá barva. No a vlajka. Máme vlastně 2 druhy. Já mám rád oba. To sis už všiml, že jsou vyvěšeny úplně všude, jak ty základní, tak ty, co značí nezávislost. Mě se ale líbí víc estelada. To je ta, co je ve vztahu s nezávislostí. Vyjadřujeme tím naše názory a naši odlišnou národnost. Můžeš je vidět na každém kroku, protože je to náš veřejný projev.*“¹³⁴ „*Taky naše vlajka má pro nás tento význam. Ona je jiná než ta španělská. Je naším starým a důležitým symbolem.*“¹³⁵ líčí respondenti David a Julie vnitřní vazbu ke katalánské vlajce. Ze všech respondentů ji mimo téma separatismu uvedli čtyři z nich. Vyvěšené vlajky lze pozorovat téměř neustále, ve velkém pak při důležitých svátcích a dalších kulturních i politických událostech. Katalánci tím vyjadřují nejen jejich hrdost ke svému národu, ale v poslední době především jejich separatistické přesvědčení či nesouhlas se španělskou vládou. V průběhu snad celého roku lze vidět na balkonech, oknech a dalších viditelných místech v Katalánsku tyto vlajky vyvěšené, aby každý, kdo prochází, mohl okamžitě vidět zdejší panující názory jejich majitelů. V průběhu demonstrací za nezávislost jsou pak davy lidí lemovány jednou vlajkou vedle druhé, ovšem převažují právě ty s přidaným klínem, jež z těchto důvodů nejsou u španělské vlády oblíbeným prvkem.

¹³² PHOENICKS. La Senyera. *Catalunya 2011* [online]. 22. 2. 2013 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://catalunya2011.blogspot.com/2013/02/la-senyera.html>

¹³³ PHOENICKS. L'Estelada. *Catalunya 2011* [online]. 24. 2. 2013 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://catalunya2011.blogspot.com/2013/02/la-estelada.html>

¹³⁴ Rozhovor s r. Davidem, červen 2019

¹³⁵ Rozhovor s r. Julií, červen 2019

„Vyvěsit si můžeme co chceme, je na tom aspoň vidět ta soudržnost lidí, kteří se chtějí odtrhnout.“¹³⁶

Obrázek č. 2 – Senyera

Zdroj: SE7ACCENTS¹³⁷

Obrázek č. 3 - Estelada

Zdroj: ENIGMA.ENIGMATICUS¹³⁸

¹³⁶ Rozhovor s r. Davide, červen 2019

¹³⁷ Amb el puny alçat. SE7ACCENTS [online]. 11. 9. 2018 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.7accents.cat/editorial/13673/amb-el-puny-alcat>

¹³⁸ ENIGMA.ENIGMATICUS. Kell-e tartaniuk a befektetőknek a katalán választásoktól? Euroastra [online]. 3 Dec 2017 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: https://euroastra.blog.hu/2017/12/03/kell-e_tartaniuk_a_befektetoknek_a_katalan_valasztasoktol

Baskové

Nejšíře je baskická oblast označována jako Euskal Herria, která je složená ze 7 provincií, z nichž čtyři náleží Španělsku a tři Francii. K tomuto rozdělení nedocházelo v historii pouze jednou. V průběhu historie se zde střídaly různé státní útvary, jež zasahovaly jak do jižní, tak severní části tohoto úseku Pyrenejí, a také naopak mnohdy nebyly vůbec sjednocené. Tažení Franků na Iberský poloostrov v 8. století pod vládou Karla Velikého zasáhlo též dnešní oblast Baskicka. V bitvě u Roncesvalles v roce 778 se baskická armáda vzbouřila a franské jednotky, zde se nacházející porazila. Na severní části Pyrenejí však nadále zůstali. Celé baskické území pak bylo v 11. st. sjednocené v království Navarrské pod vládou Sancha III z Pamplony. Takto sloučené království však nemělo příliš dlouhého trvání. Po Sanchově smrti se však od Navarry oddělilo několik menších celků. Francouzské provincie zůstaly později jako součást akvitánského vévodství především pod anglickým a francouzským vlivem. Království Navarra pak bylo v roce 1512 přičleněno ke Kastilsko-Aragonské koruně.¹³⁹ Všechny tři nynější francouzské provincie zvané baskicky souhrně Iparralde byly již definitivně začleněny k nové francouzské republice v roce 1790 v průběhu Velké francouzské revoluce.¹⁴⁰

Třebaže do Euskal Herrie spadá též španělské společenství Navarra, důležité pro tuto práci jsou obzvláště provincie Bizkaia, Gipuzkoa a Araba.¹⁴¹ Ty totiž dohromady tvoří útvar autonomní baskické společenství (španělsky País Vasco, baskicky Euskadi). Tato komunita je podstatná, neboť všichni baskičtí respondenti z terénního výzkumu pocházejí právě z této autonomní oblasti. Pro porovnání s Katalánskem, jakožto celistvým útvarem oplývajícím rovněž autonomií, se hodí výběr pouze tohoto společenství pro tuto práci nejvíce vzhledem k tomu, že jejich statut v rámci Španělska je často porovnáván a v obou jsou nějakou měrou přítomny požadavky na nezávislost. Ve francouzských provinciích Labourd, Dolní Navarra a Soule je pak samospráva na zcela jiném stupni. Nemají autonomní výsady jako v případě sousedního státu a ani euskara zde není uznaná jako úřední jazyk minority.¹⁴²

¹³⁹ BUTLER, Stuart. *The Basque Country and Navarre: France. Spain* s. 10-12.

¹⁴⁰ KOLAS, Ashild a Pedro IBARRA GÜELL. *Sovereignty revisited: the Basque case*. s. 19-21.

¹⁴¹ Názvy uvedeny v baskickém jazyce, španělsky – Vizcaya, Guipúzcoa a Álava

¹⁴² IBARRA GÜELL, Pedro a Ashild KOLAS. *Basque nationhood: towards a democratic scenario*. s. 253-257.

Obrázek č. 4 – celé území tzv. Euskal Herrie neboli Baskicka

Zdroj: *THEWINEOUTLET*¹⁴³

V celém Euskadi v roce 2019 žilo 2,2 milionů lidí.¹⁴⁴ Stanovit, kdo všechno jsou etničtí Baskové není tak jednoduché. Baskická identita je specifická svou pluralitou. Kvůli tomu je obtížné Basky identifikovat. Nelze je vymezit jen jako pouhé Basky, jelikož v realitě toto prosté vyjádření nezahrnuje veškeré soucítění této etnické skupiny. Ne všichni se takto totiž identifikují. Z průzkumů roku 2006 vyplývá, že 55 % Basků se cítí pouze Basky nebo alespoň více Basky než Španěly, 28 % se cítí rovnocenně Basky i Španěly, zatímco 9 % Basků se cítí jen Španěly nebo více Španěly než Basky. Jejich národní vědomí je tak poměrně nejednotné. Tak je to ovšem i z pohledu na roli věkové kategorie příslušníků.

¹⁴³ THEWINEOUTLET. Wine Class - Better Know a Region - The Basque Region. *Patch* [online]. 19 May 2015 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://patch.com/virginia/vienna/wine-class-better-know-region-basque-region-0>

¹⁴⁴ PAÍS VASCO. *Citypopulation* [online]. 27. 12. 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: https://www.citypopulation.de/en/spain/admin/PAI__pais_vasco/

Přestože rozdíl není tak drastický, je dle následující tabulky stále možné říct, že mladší generace pociťuje větší sounáležitost k baskické identitě než generace starší.¹⁴⁵

Obrázek č. 5 - Převažující cítění identity u Basků v baskickém autonomním společenství podle věkových kategorií

Predominant feelings of identity in Euskadi

	AGE GROUPS				
	TOTAL	16-29	30-45	46-64	≥65
Spanish	6	3	4	8	10
More Spanish than Basque	3	2	2	4	5
Equally Spanish and Basque	28	26	26	29	31
More Basque than Spanish	15	20	18	11	8
Basque	40	43	38	40	41
Other	5	5	6	4	3
DK/DA	4	3	5	4	2
(Vertical percentages)	100	100	100	100	100

Zdroj: Zallo¹⁴⁶

O tom, že přemýšlení o národní identitě má generační aspekt zdůrazňuje rovněž Linz, který tvrdí, že mladší generace si lépe osvojuje narůstající občanské představy o baskické národní identitě.¹⁴⁷ Z terénního výzkumu je patrné, že z celkových 16 respondentů se nikdo necítí být Španělem více než Baskem, natož, aby se tak identifikoval úplně. Četněji se však

¹⁴⁵ ZALLO, Ramón. *Basques, Today: Culture, History and Society in the Age of Diversity and Knowledge* [online]. 34. Alberdania, 2006 [cit. 2020-03-22]. ISBN 9788496643598. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qcDg_QU45WUC&pg=PA204&lpg=PA204&dq=voltaire+basque+dance&source=bl&ots=v-mIW3KpXe&sig=ACfU3U0snL9XxbYcdTGKskyTfp1m2IivCw&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjV2bbzuaL0AhXuN-wKHbtbBsiQ6AEwCXoECAkQAQ#v=onepage&q=cis&f=false s. 79-80.

¹⁴⁶ ZALLO, Ramón. *Basques, Today: Culture, History and Society in the Age of Diversity and Knowledge* [online]. 34. Alberdania, 2006 [cit. 2020-03-22]. ISBN 9788496643598. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qcDg_QU45WUC&pg=PA204&lpg=PA204&dq=voltaire+basque+dance&source=bl&ots=v-mIW3KpXe&sig=ACfU3U0snL9XxbYcdTGKskyTfp1m2IivCw&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjV2bbzuaL0AhXuN-wKHbtbBsiQ6AEwCXoECAkQAQ#v=onepage&q=cis&f=false

¹⁴⁷ HUSZKA, Beáta. *Secessionist movements and ethnic conflict: debate-framing and rhetoric in independence campaigns*. s. 175.

objevovala odpověď pouze Bask. V argumentech se taktéž poměrně shodovali. Nejčastěji tuto variantu odůvodňovali tím, že ctí baskickou kulturu, jež se stává jejich každodenním životním stylem, ovládají baskický jazyk a v neposlední řadě prosté odůvodnění, že pokud se dostane řeč na španělskou identitu, respondenti se s ní necítí být identifikováni. Zajímavý a mnohoříkající byl také politicky laděný dodatek respondenta Josua: „*Převážně se cítím jako Bask, ale uznávám, že to nemůžu takhle zjednodušovat kvůli mým přátelům a vazbám na Španělsko. Ale, pokud by Španělsko a Španělé obecně uznali a respektovali odlišné země a jazyky a také rozdílné způsoby myšlení a cítění lidí, poté bych znovu zvážil můj postoj.*“¹⁴⁸ Na druhou stranu ale dodává, že pokud se pohybuje v zahraničí, vždy ho lidé rovnou řadí mezi Španěly bez nějakého rozdílu. Zřejmě tak někdy může být etnicita vrtkavá a záleží i na vnějších okolnostech, které mohou vést ke změně. Ti, kteří se cítí sebe sami být Baskem stejnou měrou jako Španělem, což bylo pět lidí, to dle jejich názoru vyplývá z toho, že alespoň jeden z jejich rodičů pochází z odlišné části Španělska nebo jim na španělské národnosti nepřijde nic chybného. Toto rodinné zázemí bývá dle rozsáhlého výzkumu Riryakiana a Rogowského dominantním faktorem. Už v nejmladší generaci lze prý spatřovat tento rozdíl. Lidé s oběma baskickými rodiči se identifikují jako Baskové v 72 % případech, oproti tomu jen 41 % lidí s rodičem přistěhovalcem, zatímco dalších 35 % se definuje se španělskou identitou nebo alespoň více španělskou než baskickou.¹⁴⁹ Respondentka Isabela je v této otázce výjimkou, jelikož je její matka z Kubu, kde se i ona narodila, a její otec pochází z Baskicka. Vzhledem k tomu, že již dříve žila ve více státech Evropy a nyní bydlí v Katalánsku, považuje se za otevřenou Evropanku, nemusí si prý tak vybírat. Ukázka z výpovědi Krise však už dokáže tento příklad nastínit lépe: „*Moje matka je z jihu Španělska, otec je odsud. Ačkoliv matka jazyk neumí, mluvím euskarou občas alespoň s tátou. Jinak spolu mluvíme španělsky a navštěvuji i prarodiče z tátovy strany. I když se cítím jako Bask a žiji pro baskickou kulturu, zároveň jsem si také vědom svých kořenů z matčiny strany a mám tam i zbytek rodiny, které vídávám, takže nemůžu říct, že bych byl buď to nebo to. Jsem prostě obojí zároveň.*“¹⁵⁰

Baskicko jakožto historická autonomní oblast, má i svou vlastní oficiální vlajku nazývající se *Ikurrina* tedy v překladu jednoduše vlajka, která je i značným nacionalistickým

¹⁴⁸ Rozhovor s r. Josuem, červen 2019

¹⁴⁹ TIRYAKIAN, Edward a Ronald ROGOWSKI. *New Nationalisms of the Developed West: Toward Explanations*. 208-220.

¹⁵⁰ Rozhovor s r. Krisem, červen 2019

symbolem. Vytvořil ji sám zakladatel baskického nacionalismu Sabino Arana. Během Frankovy diktatury byla tato prohlášena za nezákonnou a označena za separatistický symbol. Až po vytvoření baskického autonomního společenství pak byla obnovena a uznána za oficiální baskickou vlajku. Její význam je poměrně silně spjat s náboženstvím. Červená barva značí biskupství v Bizkaie, zelená je ondřejský kříž, který je zelený kvůli dubu Gernika, další velmi důležitý symbol baskické svobody, a konečně bílý kříž vyobrazuje boha.¹⁵¹ O vlajce, jakožto symbolu utvářejícím jejich etnicitu, mluví také respondenti, a to hned 5 ze všech 16. Vidí v ní důležitost reprezentace země a něčeho osobitého, co je hned viditelné při příjezdu nejen do jejich země, ale kamkoliv kde se Baskové nachází. „*Určitě taky naše vlajka. Je úplně jiná než španělská nebo třeba katalánská. Říkáme ji Ikurrina. Má úplně jiné barvy i tvar, bílý kříž. Myslím, že je to náš důležitý symbol, který je všude tam, kde jsme i my. Můžeš ji vidět opravdu všude, dokonce s ní i tančíme, speciální tradiční tance, při kterých se drží vlajka v rukou.*“¹⁵²

Obrázek č. 6 – baskická vlajka Ikurrina

Zdroj: JOXEMAI¹⁵³

¹⁵¹ SACHE, Ivan. Basque Country (Spain). *CRW Flags* [online]. 14. 10. 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.crwflags.com/fotw/flags/es-pv.html>

¹⁵² Rozhovor s r. Saulem, červen 2019

¹⁵³ JOXEMAI. Ikurriña airean. *Wikimedia Commons* [online]. 13 August 2012 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ikurrina_airean-001.JPG

4.2.1 Jazyk

V rámci Španělska se nejvíce mluví španělštinou, jinak také kastilštinou, dle historického útvaru Kastílie. V zemi je však možné nalézt tradičních jazyků více. Mezi ty nejrozšířenější patří katalánština, galicijština a baskičtina. Všechny uvedené jsou zároveň také jazyky úředními, ovšem pouze v regionech obývaných uznanými etnickými minoritami.¹⁵⁴

Katalánština se podobně jako většina dalších jihoevropských jazyků řadí k románské jazykové větvi. Mimo Katalánska se jazykem šířeji mluví na Baleárských ostrovech, ve Valencii, dále ve francouzském regionu Roselló a ve městě L'Alguer na západě Sardinie. Oficiálním a nejvíce užívaným jazykem je také v Andoře.¹⁵⁵ Dříve byla odrůdou okcitanštiny, vyvinula se nicméně v samostatný jazyk. Zvláštním dialektem okcitanštiny je též stále používaný jazyk aranština, se kterým je možno se setkat v severozápadním cípu Katalánska zvaném Val d'Aran. Třebaže tímto jazykem mluvilo v roce 2001 jen 34,19 % obyvatel,¹⁵⁶ je oficiálně uznán Katalánskem za jeden z regionálních jazyků, který mohou jeho mluvčí volně užívat, a to dokonce i při jednání se správními orgány, které jsou za ně zodpovědné.¹⁵⁷ Katalánci tímto faktem mnohdy poukazují na to, že oni oproti Španělsku jsou ochotni menšinové lingvistické entity tolerovat a právně uznat.¹⁵⁸

Třebaže je katalánský jazyk s oblastí Katalánska spjat už od dávných dob, nebyl kastilskými mluvčími takto uznáván vždy. Většinové obyvatelstvo ho často posměšně označovalo za pouhé nářečí a své rovnocennější postavení si jazyk více získal až s obrozením v 19. století.¹⁵⁹ Krom španělštiny má poměrně blízko i k portugalštině, francouzštině či italštině, a i když má spoustu pravidel i spojení stejných se španělštinou, liší

¹⁵⁴ The World Factbook: Spain. *Central Intelligence Agency* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>

¹⁵⁵ FELDHAUSEN, Ingo. *Sentential Form and Prosodic Structure of Catalan*. s. 4-5.

¹⁵⁶ Cens lingüístic de l'aranès de 2001. *Generalitat de Catalunya* [online]. 2001 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/altres/arxius/aran_cens.pdf

¹⁵⁷ Organic Law 6/2006 of the 19th July, on the Reform of the Statute of Autonomy of Catalonia. *Parlament de Catalunya* [online]. 2006 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130826045656/http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/estatut_angles_100506.pdf

¹⁵⁸ Spanish attitudes to Catalan cultural identity. *Catalonia votes* [online]. 26 Jun 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <http://www.cataloniavotes.eu/en/spanish-attitudes-to-catalan-cultural-identity/>

¹⁵⁹ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. s. 58.

se nejvíce ve fonetice a slovní zásobě.¹⁶⁰ Zpočátku však může přinést obtížnosti nejenom podobných jazyků neznalým, ale i některým španělským mluvčím. Respondentka Isabela, která se do Katalánska přistěhovala teprve před pár lety o jazyku prohlašuje: „*Rozumím ti, sama vím, jaké to bylo, když jsem sem přijela poprvé a chtěla zde začít pracovat. Sice zde není se španělštinou problém, ale pokud tu chceš být učitel, je lepší ten jazyk ovládat. Nečekala jsem, že to bude tolik odlišné, ale teď už jsem si dost zvykla. Člověk se rychle přizpůsobí.*“¹⁶¹

Tabulka č. 3 - krátká ukázka odlišností katalánštiny a španělštiny

španělština	katalánština	čeština
Buenos días	Bon dia	Dobrý den.
Adios/hasta luego	Adéu	Na shledanou.
Me llamo.	Em dic.	Jmenuji se.
Donde hay?	On hi ha?	Kde je?
desayuno	esmorzar	snídaně

Zdroj: Vlastní zpracování

Katalánský národ je na svůj jazyk nadmíru hrdý. Pokládá ho za své cenné „národní bohatství.“ Na svůj jazyk Katalánci dosti lpí a brání ho. Svou úlohu v tom může hrát i ona zmíněná odlišnost od španělštiny. „*Sice mluvím španělsky běžně, ale nejsem žádný zlý člověk, přesto si myslím, že se nám docela líbí, že nám Španělé ne úplně rozumí. Teda aspoň mě se to líbí, i když samozřejmě nikdy nemám problém pomoci. Spíš je to takový vnitřní dobrý pocit, že jsme takoví svoji.*“¹⁶² Když je katalánský příslušník dotázán, co vidí za svou nejdůležitější sounáležitost se svým národem a proč se tak cítí, mezi prvními odpověďmi uslyšíte v naprosté většině případů právě jejich jazyk. Katalánci svůj jazyk milují a je s nimi spjat víc než cokoliv jiného. „*Náš jazyk je součástí naší duše. Jazyk používáš pro jednotu lidí.*“¹⁶³ Je těžké narazit na rodilého příslušníka, který by tímto jazykem opovrhoval, nebo jej jen neměl v oblibě. Tak dokazují i všichni respondenti, rodilí Katalánci z různých částí regionu, se kterými byl veden rozhovor. Nebyl jediný z nich, který by nebyl bilingvním.

¹⁶⁰ FELDHAUSEN, Ingo. *Sentential Form and Prosodic Structure of Catalan*. s. 4.

¹⁶¹ Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019,

¹⁶² Rozhovor s r. Jordim, červen 2019

¹⁶³ Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

Značnou roli v tom zajisté zastupuje i konkurování se španělskou majoritou především v posledních krizových časech. Snaha vymezit se vůči těm druhým, podpora vlastní ojedinělosti, která stojí za jejich sebevědomím. Jak uvádí Harris a Vincent již v roce 1997, je obtížné poukázat na jakýkoliv jiný jazyk v Evropě, který by měl tak silné umístění jako katalánština, ale nestal se oficiálním jazykem národního státu.¹⁶⁴ Přesto proti tomuto tvrzení stojí z části i statistické údaje.

Dle katalánského statistického úřadu se v roce 2018 s katalánštinou jako sebeurčujícím jazykem ztotožnilo pouhých 36,3 % oproti španělštině, ke které se hlásilo 46,6 %.¹⁶⁵ Znalosti katalánštiny v populaci Katalánska jsou rovněž zajímavé. V roce 2011 se 95,12 % vyjádřilo, že jazyku rozumí, a 73,16 % v něm dokáže mluvit.¹⁶⁶ Tyto data se tak lehce vylučují i s předchozím tvrzením získaném z terénního výzkumu. Tento procentuální výsledek ale může být důsledkem velkého počtu přistěhovalců. Obzvláště v období Frankova režimu, kdy byla katalánština zakázána a nově příchozí tudíž neměli povinnost se jí učit. Tento faktor navíc mohl způsobit drobné odcizení obyvatel od tohoto jazyka, pokud nebyl veřejně povolen k užívání. Ještě v roce 1939 se v regionu nacházelo 90 % katalánských mluvčích, v roce 1975 po změně politického systému a návratu jazykových práv pak už jen 60 %.¹⁶⁷ Nově příchozí se v průběhu let často poměrně široce asimilují, ovšem ne vždy natolik, aby se jako Katalánci výlučně identifikovali i s jazykem, který pro ně není rodný. Situace se tím stává poměrně komplexnější záležitostí a vynášet jednoznačné závěry by nebylo moudré.¹⁶⁸ Tento přistěhovalecký trend mohou potvrdit i sami někteří respondenti. Mladý Katalánc David se sám plně ztotožňuje s komunitou, ve které se narodil, jeho rodiče ale pochází z Andalusie. Označuje se za hrdého Katalánce a aktivně se účastní i probíhajících protestů za nezávislost. S rodiči doma ale mluví většinu času španělsky kvůli jejich původu. Podobný případ má i Lydia, jejíž rodiče se do Katalánska

¹⁶⁴ HARRIS, Martin a Nigel VINCENT. *The Romance languages*. s. 13.

¹⁶⁵ Language uses of the Population. First language, language of identification and habitual language. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2018 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10364&lang=en&tema=cultu>

¹⁶⁶ Knowledge of Catalan. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2011 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10363&lang=en&tema=cultu>

¹⁶⁷ MILLER, Henry a Kate MILLER. Language Policy and Identity: the case of Catalonia. *International Studies in Sociology of Education* [online]. 1996, 6(1), 113-128 [cit. 2020-03-05]. DOI: 10.1080/0962021960060106. ISSN 0962-0214. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0962021960060106> s. 117.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 126.

přistěhovali z jihu Španělska již před dlouhou dobou. Její prarodiče tam stále pobývají a stále inklinují spíše k jihu, jak sama vysvětluje. V domácnosti mluví stále španělsky, pouze se svou mladší sestrou se snaží konverzovat v místním jazyce. Její generace v rodině je tak první, která cítí s Katalánskem největší soudržnost.

Co nicméně stojí určitým způsobem proti silné zakořeněnosti katalánštiny mezi Katalánci je fakt, že i rodilí mluvčí spolu při běžných každodenních situacích ne vždy katalánštinu používají. Včetně případů, kdy jsou vysloveně jen v okruhu blízkých rovněž Katalánců a logicky by se to dalo předpokládat. „*S kamarády i přítelem (který je také Kataláncem) v mém rodném městě mluvím španělsky. Ale na univerzitě v Barceloně mluvím s kamarády katalánsky. A celkově i v celém školním prostředí. Cítím ale, že katalánština je můj jazyk.*“¹⁶⁹ Na otázku proč, odpověděla respondentka Lorena, že nezná odpověď. Dále v rozhovoru však uvádí, že je plně bilingvální a přepínání mezi jazyky dělá prakticky automaticky bez povšimnutí. Podobných případů se ve výzkumu vyskytlo více. U některých respondentů, to může být odůvodnitelné tím, že jejich rodiče jsou, jak již bylo zmíněno, přistěhovalci z jiných částí Španělska. Tento tzv. code-switching je v tomto prostředí určitě přirozený, ovšem zajímavé je, proč tomu v některých případech nastává i pokud jsou všichni přítomní stejného jazykového etnika. Respondent Carles shledává jako možný důvod tento: „*Možná, že někdy je někdo odjinud a my na sebe mluvíme, nebo prostě se najde někdo, kdo neví jak s tím, s katalánštinou mluvit tak mluvíme španělsky, třeba ve škole a pak se prostě nepřechází vždy zpět do katalánštiny.*“¹⁷⁰ Tato verze bilingvismu je v katalánském prostředí většinou očekávaná, jak praví sociolingvista Boix-Fuster, pokud je jeden z účastníků zástupcem kastilštiny jako jeho primárního jazyka, pak se častěji přesměruje konverzace ke kastilštině.¹⁷¹ Samozřejmě u mnoho respondentů tato situace naopak typickou nebyla. Spousta z nich dodává, že katalánštinou mluví, kdekoliv je to jen možné.

Protichůdně jdoucí výroky je možné vidět i při změně jazyka mezi formálním a neformálním prostředím. „*Používám španělštinu, když mám udělat něco v práci, napsat něco důležitého nebo napsat důležitý dopis, email nebo když jsem ještě dělal něco pro univerzitu.*“¹⁷² Oproti tomu prohlášení o pár let mladší studentky Martaa: „*Mluví tak*

¹⁶⁹ Rozhovor s r. Lorenou, červen 2019

¹⁷⁰ Rozhovor s r. Carlesem, červen 2019

¹⁷¹ TRINEROVÁ, Daniela. *Varianta kastilštiny užívaná na území katalánského jazyka*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. s. 46. In: Boix-Fuster, Emili: *El camí fins a la situació contemporània del català i del castellà a Catalunya: entre la complexitat i la fragilitat*

¹⁷² Rozhovor s r. Davidem, červen 2019

*(katalánsky) hlavně ve škole, při odepisování na emaily nebo v práci hlavně.*¹⁷³ Tyto dva příklady mezi několika dalšími byly uvedeny jako výlučně si odporující. Nutno podotknout, že oba respondenti pocházejí z města Vilanova i la Geltrú, jsou takřka stejného věku, oba dva jsou rodilí Katalánci a oba navštěvují/navštěvovali katalánskou školu. I ve škole je tak běžná konverzace v katalánštině. Z výzkumu je ovšem patrné, že použití katalánštiny jakožto formálního způsobu komunikace u respondentů přesto převažuje. Z toho lze zřejmě usoudit, že účel užívání katalánštiny je individuální a záleží na cítění každého jedince, jaký postoj zaujme a na dalších okolnostech, kterými je třeba původ rodičů.

Někteří respondenti vyprávěli i o rozdílu mezi venkovem a urbanizovanými oblastmi. O katalánštině nelze mluvit jako o podřadném jazyku, kterým by zde mluvila jen zanedbatelná menšina, kdy by toto porovnání dávalo větší smysl. Ovšem jak praví Marta: *„Prarodiče ale bydlí jinde, pocházejí z malé vesnice pod Pyrenejemi a pamatují si, jak mi vyprávěli a z toho co si pamatují, že to u nich bylo vždy takové konzervovanější, než když přijeli do velkého města. Je tam asi více katalánský duch a nemají důvod mezi sebou mluvit tolik kastilštinou. Asi to je i kvůli tomu, že jsou již starší a do těchto oblastí nepřichází tolik nových lidí. Rodiče už v Lleidě ale bydlí dost dlouho.*¹⁷⁴ nebo 35letý Gerard: *„Často jsem pobýval v La Seu d'Urgell, no, teda kousek od něj, malý kousek od Andorry a jezdil jsem tam za tetou, která tam bydlí, a taky za starými kamarády a když jsme třeba hráli fotbal nebo jsem tam jen trávil nějaký čas, přišlo mi to takové víc čisté, také tam mluvili trochu jinak. Ne jako u nás na jihu, kde je to často přeplněné turisty a španělštinu jsme zvyklí používat každodenně.*¹⁷⁵ Toto je jistě celkem běžný případ. Ve venkovských, izolovanějších oblastech se konzervuje více původní identity daného etnika. Pro verifikaci této teorie by byl však zapotřebí hlubší výzkum zaměřený přímo na porovnání jazykové úrovně velmi odlehlých oblastí a typicky městských, kde by bylo třeba možné shledat nějaké významnější rozdíly.

Po skončení Frankova režimu byl v roce 1978 královským dekretem 2092 ustanoven katalánštině právní status k výuce ve školách. Katalánština se tak stala povinným předmětem v předškolní, základní i střední škole. V průběhu dalších let navýšila dál na svém postavení a prostoupila i do dalších administrativních a interních i externích činností regionu. Aby se celý systém stal ještě efektivnějším, začalo se od 80 let s programy „imerze“. Nekatalánsky

¹⁷³ Rozhovor s r. Luizou, červen 2019

¹⁷⁴ Rozhovor s r. Martou, červen 2019

¹⁷⁵ Rozhovor s r. Gerard, červen 2019

mluvící studenti byly vystaveny intenzivnímu mateřskému a prvotnímu vzdělávání celém v katalánštině. Dítě si tak během dospívání na jazyk již navyklo a program pomohl jazyk progresivně rozšířit mezi všechny vrstvy a napomoci bezproblémovému fungování i mezi širokou škálou institucí.¹⁷⁶ Převážně v Barceloně a okolí bylo a je spousta přistěhovalců z jiných částí země a zahraničí, jejichž hlavní jazyk není katalánština a tento systém zde navýšení bilingvismu velice napomáhá, myslí si katalánská učitelka Estela, která ho dokonce označuje jako „model úspěchu“.¹⁷⁷ Barcelonská aglomerace je skutečně bezkonkurenčně hlavním cílovým místem imigrantů. Dle dat ze statistického úřadu z roku 2008 v Barcelonské metropolitní oblasti žilo až 621 tisíc přistěhovalců.¹⁷⁸ Jazykové rozdíly na tomto území tak zřejmě musí být vůbec ty nejvýraznější.

Obrázek č. 7 – vývoj počtu přistěhovalců v Katalánsku ve 21. století

Year	Total Population		Foreigners	
	N		N	%
2000	6.261.999		181.590	2,9
2001	6.361.365		257.320	4,0
2002	6.506.440		382.020	5,9
2003	6.704.146		543.008	8,1
2004	6.813.319		642.846	9,4
2005	6.995.206		798.904	11,4
2006	7.134.697		913.757	12,8
2007	7.210.508		972.507	13,5
2008	7.364.078		1.103.790	15,0
2009	7.475.420		1.189.279	15,9
2010	7.512.381		1.198.538	16,0
2011	7.539.618		1.185.852	15,7
2012	7.565.603		1.183.907	15,6

Source: Idescat. Census of Inhabitants.

Zdroj: *Generalitat de Catalunya*¹⁷⁹

¹⁷⁶ MILLER, Henry a Kate MILLER. Language Policy and Identity: the case of Catalonia. *International Studies in Sociology of Education* [online]. 1996, 6(1), 113-128 [cit. 2020-03-05]. DOI: 10.1080/0962021960060106. ISSN 0962-0214. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0962021960060106> s. 124.

¹⁷⁷ Rozhovor s r. Estelou, červen 2019

¹⁷⁸ Immigration Here and Now. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. Barcelona, 2008 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/serveis/biblioteca/docs/cat/immigracio08en.pdf>

¹⁷⁹ Report on the integration of immigrants in Catalonia. *Generalitat de Catalunya*, Departament de Benestar Social i Família, [online]. 2013, s. 128 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z:

Vyučování až do středního vzdělání probíhá výhradně v katalánštině, samozřejmě jen s výjimkami výuky cizích jazyků a španělštiny jako takové. Odděleně se studenti učí i katalánskou a španělskou literaturu. Výjimka nastává, pokud není k dispozici specifická učební kniha v katalánštině, ovšem jak uvádí David s Lorenou, téměř všechny školní prostředky v tomto jazyce lze najít. Dále všichni bývalí či současní studenti dodávají, že v univerzitním prostředí se se španělštinou již lze setkat, jelikož se mnohdy střídají profesori z různých částí země i zahraničí a výuka se tak přizpůsobí situaci. Nejaktuálnější statistiky z roku 2018 už ale dokazují, že schopnost mluvit jazykem oplývá 81,2 % katalánské populace starší 15 let, čímž se situace stále zlepšuje.¹⁸⁰ Revitalizační snahy tak zřejmě slaví úspěch.

Baskičtina představuje jako jediný ne indoevropský jazyk v západní Evropě jakýsi jazykový ostrůvek. Je velmi ojedinělý a jeho původ je stále nejasný. Nejčastěji se považuje za poslední pozůstatek jazykové větve, jíž se mluvilo v jihozápadní Evropě ještě před tím, než byl tento region ve 2. až 1. století před naším letopočtem romanizován.¹⁸¹ Mezi další, ačkoliv ne už tak přesvědčivé teorie, patří i spojitost s kartvelskou skupinou jazyků pocházejících z území Kavkazu, kam se řadí například gruzínština.¹⁸² Každopádně se jedná o jazyk značně odlišný od ostatních jeho románských sousedů. Dnes se baskičtinou, jinak také euskarou, mluví v Baskické oblasti nazývané Euskal Herria. Ta sahá jednak do Francie, kde tvoří tři provincie a do Španělska kde je dělena na provincie čtyři.¹⁸³ Úředním jazykem byla však prohlášena pouze na straně španělské. Baskičtina spadá do jazyků aglutinačních, které pro vyjádření gramatických změn využívají přípon a předpon. S kastilštinou tak nemá příliš společného, ačkoliv od latiny ve svém vývoji některé výrazy převzala.¹⁸⁴

https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematicos/immigracio/03publiforacoleccio/18integracio_angles/report_integracion_titol_gran.pdf

¹⁸⁰ Language Uses of the Population. By knowledge of languages. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2018 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=1013&lang=en>

¹⁸¹ MICHELENA, Luis a Rudolf DE RIJK. Basque Language. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Basque-language>

¹⁸² COLLINS, Roger. *Baskové*. s. 12-13.

¹⁸³ DOUGLASS, William A. a Joseba ZULAIKA. *Basque culture: anthropological perspectives*. s. 22.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 44-46.

Tabulka č. 4 – krátká ukázka odlišností baskičtiny a španělštiny

španělština	katalánština	čeština
Buenos días	Egun on	Dobry den.
Adios/hasta luego	Agur	Na shledanou.
Me llamo.	Nire izena da.	Jmenuji se.
Donde hay?	Non dago?	Kde je?
desayuno	esmorzar	snídaně

Zdroj: Vlastní zpracování dle: <https://en.glosbe.com/en/eu>

Baskický jazyk si prošel podobně jako katalánština velkým útlakem. Obzvláště za Frankovy diktatury, jak potvrzují Amaia a Uxue: „*Když tě někdo zastihl, jak mluvíš euskerou, šel jsi do vězení. Mého tátu i dědu zavřeli za mluvení euskerou a za to, že nebyli spřízněni s režimem. Byli tam asi 3 roky.*“¹⁸⁵ „*Můj prapraděda byl zatčen na docela dlouhou dobu jen za to, že mluvil baskicky. Šílený, co?*“¹⁸⁶ Krom zákazu veřejného mluvení euskarou se přirozeně vytratil tento jazyk i z celého vzdělávání. Povolena byla pouze španělština. V regionu přesto fungovala i forma neoficiální výuky euskary na tzv. gau-eskolak, v překladu jednoduše nočním vyučováním. Neformální setkávání, která byla provozována dobrovolníky za jediným účelem – zachovat jazyk mezi vrstvami společnosti. Na tu vzpomíná i 57letý Xabier: „*Byl jsem tehdy ještě malý, chodili jsme s rodiči pravidelně většinou k jedné rodině ve městě. Učili nás oba dva a sházelo se nás tam poměrně dost, i když to nebylo veliké. Často jsme nepřišli, ale dost mi to pomohlo, protože i rodiče tolik baskicky neuměli, doma jsme totiž mluvili jen španělsky. Rodiče mi ale furt říkali, ať to moc nerozkřikuji, i ve škole by to bylo divné, jelikož se to prostě nesmělo.*“¹⁸⁷ Jazyk však nebyl pouze zakázán, ale režimem i cíleně popírán a špiněn. „*Učili nás, že kdo se baskicky vyjadřuje, je někdo podřadný a špatný.*“¹⁸⁸ jak vysvětluje Xabierova manželka Julia. S tím koresponduje i líčení Douglase a Joseby, kteří ve své knize píšou, jak fungovalo oficiální úsilí očerňovat baskičtinu ve školách. Učitelé trestali žáky tím sofistikovaným způsobem, že každý, kdo promluvil baskicky, dostal prsten, který předal dál tomu, kdo tento zákaz porušil

¹⁸⁵ Rozhovor s r. Amaiou, červen 2019

¹⁸⁶ Rozhovor s r. Uxue, listopad 2019

¹⁸⁷ Rozhovor s r. Xabierem, červen 2019

¹⁸⁸ Rozhovor s r. Julií, červen 2019

také. Jedinec, který měl prsten na konci dne, byl pak potrestán.¹⁸⁹ Ne všech lidí se setkávání gau-eskolak týkala. Tvrdými represemi během Frankovy éry přišlo o znalosti jazyka nemalé množství lidí. Po transformaci na demokracii a obnově autonomie se začala jazyková situace zlepšovat. Velkou zásluhou na tom nicméně měli reformátoři, kteří jazyk cíleně podporovali. Tedy i na velký nátlak veřejnosti. Vyhláška z roku 1979 měla za cíl podpořit vzdělávání tak, aby se co nejvíce dětí stalo bilingválními v euskaře a kastilštině.¹⁹⁰ Tento typ asimilace nazývaný jazyková směna (*language shift*), přerušení mezigeneračního předávání nejmladší generaci,¹⁹¹ se snaží spoustu lidí dohánět zpětně. Mnoho dospělých se díky oněm nočním kurzům, mohlo jazyk dobrovolně doučit, což posílení bilingvální stavu dosti pomáhá. Na gau-eskolak bylo navázáno po pádu Frankova režimu obzvláště formou tzv. *euskaltegi*, v překladu „místa pro baskičtinu“. Mohou být jak veřejné, tak i privátní, ale stále plní stejný princip. Značné množství respondentů přiznává, že jejich rodiče docházeli nebo ještě stále docházejí na tyto kurzy, aby si svou baskičtinu zdokonalili. „*Mám docela spousty známých, kteří dochází na doučování euskary, protože se jí chtějí doučit, když už je to součástí jejich etnika. Také já jsem se učil, jelikož i když jsem mluvit uměl, byla pro mě těžká gramatika a její pravidla. Nemyslím si ale, že to dělají, protože by je něco nutilo. Spíše protože sami chtějí podpořit svůj baskický původ, tak nějak.*“¹⁹² „*Ted' už sice ne, ale dříve jsem s přítelkyní doučoval taky, mrzelo mě, že jí neumím dokonale, když je to jazyk mého národa.*“¹⁹³ Jak ukazuje statistika, od roku 1981 do roku 2006 se počet baskicky mluvících zvýšil z 431 na 755 tisíc.¹⁹⁴

Etnická identita je u Basků velmi rozvrstvená. Existují jak obyvatelé, kteří se cítí být Basky a euskerou i mluví. Obyvatele, kteří sice sounáležitost s Basky pociťují, ale jazykem nemluví nebo obyvatelé, kteří se z různých důvodů ke své příslušnosti ani nehlásí. Tento poslední typ identifikace je poměrně rozšířený ve francouzských částech Euskal Herria, kde tyto provincie neoplývají zvláštním statutem autonomie,¹⁹⁵ a dále i v jižní Navaře, kde

¹⁸⁹ DOUGLASS, William A. a Joseba ZULAIKA. *Basque culture: anthropological perspectives*. s. 403-405.

¹⁹⁰ MCNAIR, John M. *Education for a changing Spain*. s. 160.

¹⁹¹ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. s. 36.

¹⁹² Rozhovor s r. Josuem, červen 2019

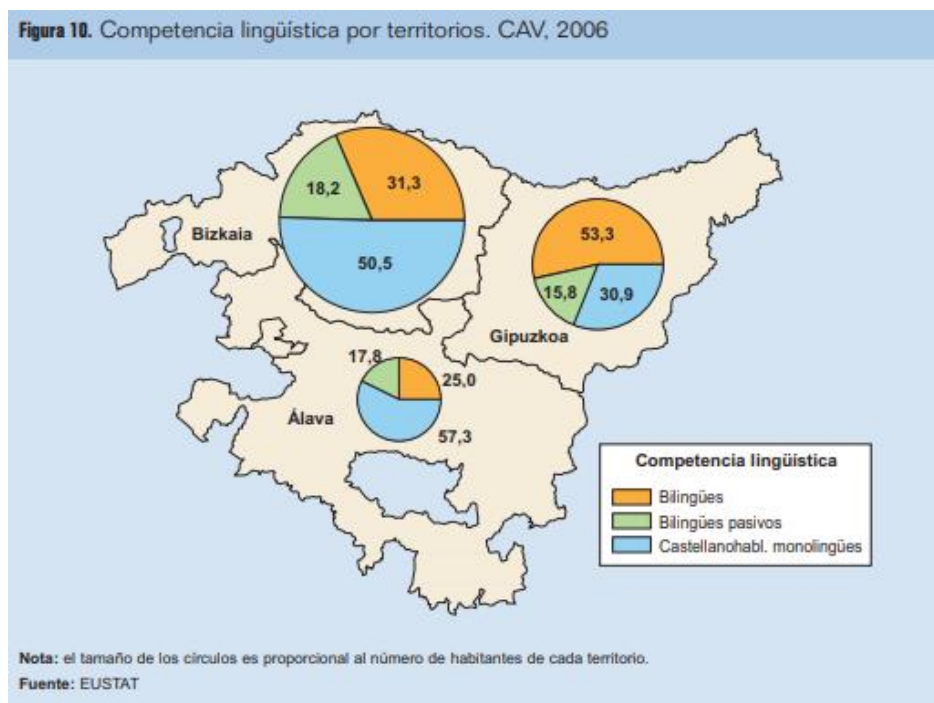
¹⁹³ Rozhovor s r. Jokinem, červen 2019

¹⁹⁴ ORTEGA, Ane, Jacqueline URLA, Estibaliz AMORRORTU, Jone GOIRIGOLZARRI a Belen URANGA. Linguistic identity among new speakers of Basque. *International Journal of the Sociology of Language* [online]. 2015, 2015(231), 85-105 [cit. 2020-03-07]. DOI: 10.1515/ijsl-2014-0033. ISSN 1613-3668. Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/ijsl.2015.2015.issue-231/ijsl-2014-0033/ijsl-2014-0033.xml> s. 86.

¹⁹⁵ TRASK, R. L. *The history of Basque*. s. 1-6.

v obou dvou případech proběhla poměrně značná asimilace.¹⁹⁶ Pro tuto práci je však klíčová právě autonomní komunita Baskicka, odkud pochází i všichni informátoři z výzkumu.

Obrázek č. 8 – rozšíření baskičtiny v jednotlivých provinciích baskické autonomní oblasti

Zdroj: IV mapa sociolingüístico, 2006¹⁹⁷

U otázky významnosti jazyka pro Basky záleželo na úrovni jejich sounáležitosti s etnikem. Avšak v naprosté většině případů jim na mysli připadl jejich jazyk na prvním, jen někdy na druhém zmíněném místě po jejich typické kultuře. Na svůj jazyk jsou dle jejich výpovědí hrdí. „*Základním kamenem baskické kultury je náš jazyk.*“¹⁹⁸ A důležitost v něm shledávají i ti, kteří baskičtinu tolik neovládají. „*No, jak už jsem zmiňoval, já baskičtinu moc neovládám, doma mluvíme španělsky, ale snažím se učit. Přejde mi, že nás ten jazyk hodně definuje, díky němu se odlišujeme od Španělů a z historického pohledu je také dost starý a unikátní. Proto se trochu stydím.*“¹⁹⁹ Zmíněný historický kontext byl zdůrazněn hned v několika případech. Při otázce, proč si to myslí, odpovídali vesměs tak, že baskičtina je ten

¹⁹⁶ Euskal Herriko Soziolinguistikazko Inkesta 1996 – Nafarroa. *Eusko Jaurlaritz*a [online]. EKE, 1997 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: [http://www.euskara.euskadi.eus/r59-](http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/NAFEUS.PDF)

738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/NAFEUS.PDF

¹⁹⁷ IV mapa sociolingüístico, 2006. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz, 2009 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: [https://www.euskadi.eus/gobierno-](https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas)

vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas.

¹⁹⁸ Rozhovor s r. Amaiou, červen 2019

¹⁹⁹ Rozhovor s r. Mikelem, červen 2019

nejstarší jazyk v Evropě a přetrval i přes veškeré pokusy o jeho asimilaci a potlačení hned od několika rozšířenějších jazyků. Zároveň však Mikel zmiňuje, že zná člověka, který baskičtinu dokonce zavrhuje, i přestože sám do této etnické skupiny patří. Nikdy se jí prý nenaučil a v souvislosti s útoky ETY si nepřál být s čímkoliv baskickým vůbec spojován. Navíc ji ve svém životě ani nepotřebuje.²⁰⁰ Zároveň pro některé respondenty představuje viditelné odlišení od Španělů. Kvůli jeho naprosté jazykové rozdílnosti se v podstatě cítí chráněni od jakékoliv podoby asimilace. „*Díky tomu, že bez problémů ovládám baskičtinu, se vlastně nikdy pořádně nemůžu stát Španělem, i kdyby se jakkoliv snažili. Ten jazyk je součástí mě a ostatní Španělé tomu jazyku nerozumí, protože je těžký, aspoň pro ně těžký. Tím se cítím dobře.*“²⁰¹

Ohledně znalostí jazyka jich jedenáct tvrdí, že baskičtinu ovládají bez problémů, šest z nich, že jí z určité části zvládají nebo jí alespoň rozumí a dva, kteří v ní vidí větší problém, ačkoliv se v ní snaží zdokonalit. Oba dva přikládají váhu tomu, že jsou již dospělí a doma jsou navyklí mluvit jen španělsky, a to i s dětmi, kteří již baskicky umí hlavně kvůli docházení do školy. Dle oficiálních statistik byla úroveň baskičtiny v baskickém autonomním společenství v roce 2011 následující: 44,3 % lidí baskicky nemluvalo ani jí nerozumělo, 19,3 % bylo pasivních mluvčích, kteří sice baskičtině dokážou porozumět, ale už se v ní dobře nedomluví a 36,4 %, kteří s porozuměním a mluvou v euskaře nemají žádný nebo jen malý problém.²⁰² Respondenti výzkumu se tudíž dají označit s jazykovou úrovní za nadprůměrné. Výrazný rozdíl je však znatelný mezi tím, jakým jazykem mluví v domácnosti. Ze všech respondentů pouze čtyři mluví doma čistě baskicky. Zbytek je buď zvyklý jazyk střídát nebo mluvit jen španělsky. Podobné je to i s mluvením na veřejnosti, všichni většinu času i se známými hovoří kastilštinou. Jazyk prý není tak znalý všem a španělština na veřejnosti dominuje. „*Doma mluvím baskicky jen občas s tátou, který ji neumí tak jak já, potom na letních kempech, kde dělám koordinátorku a tam se mluví jen baskicky. Jinak s kamarády se bavíme španělsky stále. Není to nic zvláštního, ne moc lidí se tu baskicky perfektně domluví.*“²⁰³ Následující tabulka tuto teorii jen potvrzuje. Pouhých 13,4 % Basků používá doma euskaru, 7,4 % mezi jazyky střídá a 77,1 % mluví pouze španělsky.

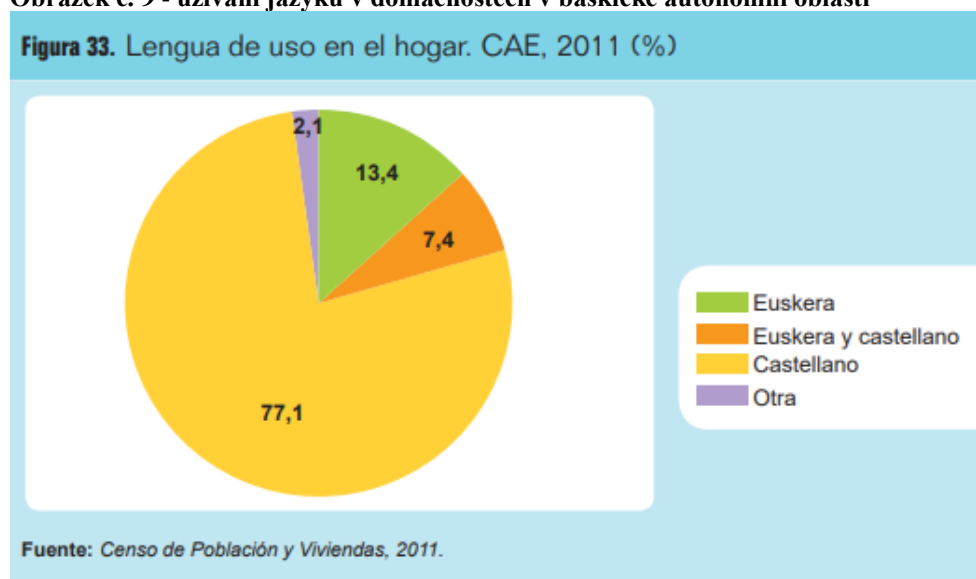
²⁰⁰ Rozhovor s r. Mikelem, červen 2019

²⁰¹ Rozhovor s r. Beñatem, červen 2019

²⁰² V. Mapa Sociolingüístico 2011. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz, 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas

²⁰³ Rozhovor s r. Amaiou, červen 2019

Obrázek č. 9 - užívání jazyků v domácnostech v baskické autonomní oblasti

Zdroj: *Euskadi.eus*²⁰⁴

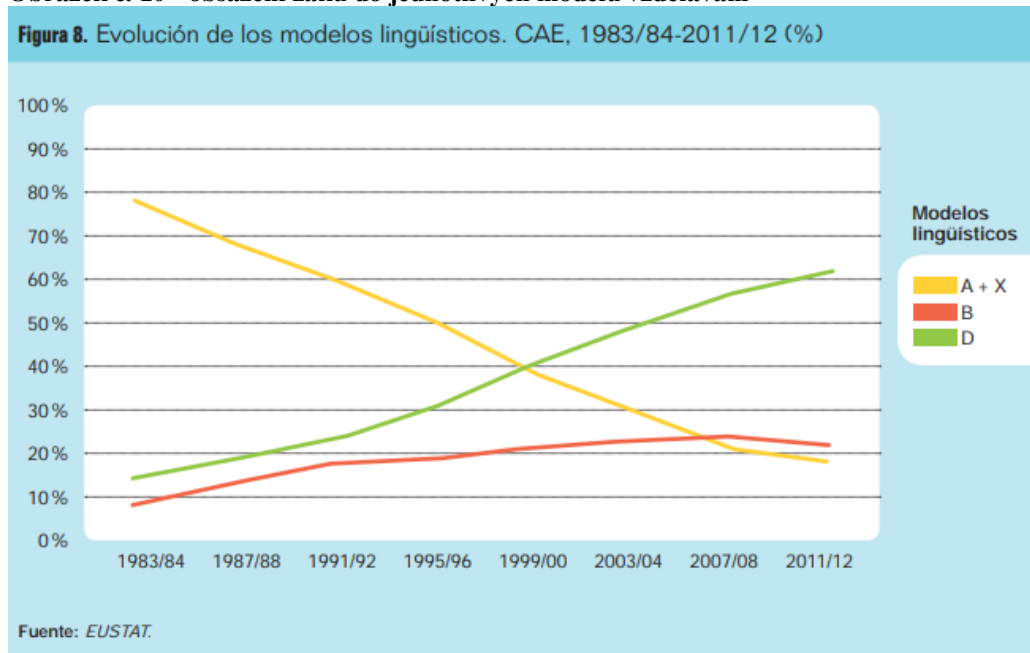
Vzdělávání v baskičtině je vládou velmi podporováno. Je díky němu též uskutečňována revitalizace jazyka, jelikož situace, jak je vidno, není nejlepší. V Baskicku existují 3 školské modely. Modelem A je forma škol, ve které je veškerá látka probírána ve španělštině a baskičtina pouze jako jeden z povinných předmětů. Model B je rozdělení výuky půl na půl. Půlka vyučování probíhá ve španělštině a druhá za použití baskičtiny. Nakonec model D má celou výuku naopak jen v baskičtině, krom španělštiny jako samostatného předmětu. Poslední je model X, ve kterém však baskičtinu už vůbec nelze nalézt, tento typ se ovšem příliš nevyskytuje. Vysvětlení, proč chybí model C, komentuje respondentka Isabela tak, že v baskické abecedě toto písmeno neexistuje, a tudíž je pro pojmenování modelu vynechané. Isabela jakožto učitelka, považuje za nejlepší model B, který je dle ní nejlepší na naučení bilingvální zručnosti. O dnešní době dále říká, že je tendence studovat v baskičtině o mnoho více než dříve, a tudíž se nejvíce využívá model D, tedy výuka pouze v baskickém jazyce. Takto stanovené modely jsou nicméně velmi striktní a kdo si jednotlivý model zvolí, musí s příslušným jazykem doopravdy počítat.²⁰⁵ To dokazují i údaje z evropského výzkumného centra na mnohojazyčnost a jazykové vzdělávání, podle kterého navštěvovalo v roce 2005 základní i střední školy dohromady

²⁰⁴ V. Mapa Sociolingüístico 2011. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz, 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas

²⁰⁵ Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019

60,8 % studentů model D, oproti A+X (18 %) a modelu B (21,2 %).²⁰⁶ V následující tabulce je možné vidět i postupné navyšování modelu D v průběhu času.

Obrázek č. 10 - obsazení žáků do jednotlivých modelů vzdělávání

Zdroj: Euskadi.eus²⁰⁷

Stejně jako další menšinové jazyky, i v případě baskičtiny je často předpokládáno, že nejvíce je jazyk rozšířen ve venkovských oblastech. To je však dle Traska u Basků mylná představa, převážně kvůli vydatné industrializaci provincií Bizkaia a Gipuzkoa. Tvrdí, že více než polovina všech baskických mluvčích dnes žije ve městech.²⁰⁸ Z provedeného výzkumu však vychází pravý opak. „Tady v Bilbao moc lidí euskerou nemluví, když ale půjdeš do historický části Bilbao nazývanou Casco Viejo, tam lidé mluví euskerou dost. Nebo, kdyby jsi jel do vzdálenějších odlehlejších částí Baskicka, jsem přesvědčená, že tam je euskera silnější.“²⁰⁹ Obdobnou hypotézu má pak většina respondentů pocházejících přímo z Bilbao, San Sebastianu a blízkého okolí a potvrzují jí i dva Baskové považující se přímo za venkovské typy. „Jo to si myslím. U nás, nemyslím teď tady v San Sebastianu, ale v Doneztebe, je baskičtina denní chléb i doma, to je tady v Gipuzkoe. Tam mluvíš víc třeba i v obchodě. Španělsky tam mluvíš s lidma taky, to jo, ale není to takový jak tady. A tak to

²⁰⁶ V. Mapa Sociolingüístico 2011. Euskadi.eus [online]. Vitoria-Gasteiz, 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas

²⁰⁷ Tamtéž

²⁰⁸ TRASK, R. L. *The history of Basque*. s. 1.

²⁰⁹ Rozhovor s r. Amaiou, červen 2019

*bývalo i dřív, co si já pamatuji.*²¹⁰ Proti tomu tři respondenti tvrdí, že pokud vyjedou z městských oblastí pryč, nevidí rozdíl. Pouze jeden jediný respondent se vyjádřil proti tomuto tvrzení, 19letá studentka z Bilbaa, která věří, že v Bilbau baskičtina je na tom oproti jiným částem dobře. Po dalším zjištění se však lze dozvědět, že většinu času tráví pouze v Bilbau nebo v Oviedu, městě v Asturii, odkud pochází i půlka její rodiny. Takovýto vzorek respondentů (16) nicméně nestačí na generalizaci a čiré vyvrácení či potvrzení oné hypotézy.

4.2.2 Historická a teritoriální vazba

Vztah k domácímu území, kde etnické skupiny v průběhu času utvářely svou kolektivní historii a identitu hraje obzvláště u Katalánců a Basků velký význam. Spjatost s územní integritou v rámci historické perspektivy může pro příslušníka těchto španělských menšin mít i zásadní roli v tom, co vlastně být Kataláncem nebo Baskem znamená.

*„Prošli jsme si krušnými časy, ale přesto se nijak neasimilovali, myslím že i soudržnost s touhle myšlenkou nám dává naši podobu. Dělá nás tím, kým jsme. Nemusí to být nic pevného, podle mě stačí pouze ta kolektivní idea.“*²¹¹ líčí Estela, učitelka z Katalánska.

Je skutečností, že ačkoliv jsou oba národy pouhými menšinami, svou historii mají velmi osobitou a se svým regionem jsou spjati již po nějakou dobu. Nejsou žádným novodobým evropským výrůstkem, ba naopak jejich poměrně pospolitou historii by jim i některé suverénní evropské národy s vlastním státem mohli závidět. To i ne jeden z respondentů zdůrazňuje. Ačkoliv se v různých historických etapách stávali součástí jiných vládnoucích celků, nedá se mluvit o tom, že by se jejich regionální svébytnost nějak drasticky odloučila nebo zanikla.

Jak již bylo v práci uvedeno, Katalánsko se úplně nejdále odvozuje už od katalánských hrabství v aragonském království, kdežto u Basků není jejich prvotní pospolitost přesně známá, což jejich původu dává nádech tajemna. *„Mě se na nás vlastně líbí, že nikdo pořádně neví, co jsme vlastně zač, jsme takový exoti v Evropě. A dokonce i to může být nějak pojícím prvkem. Identita toho neznáma jako společné vlastnosti, co je od nás neoddělitelná.“*²¹² Jak je vidno, tato forma identity může dosahovat velmi různorodých a někdy až abstraktních mezí. Každý příslušník si pod tímto pojetím může představit něco

²¹⁰ Rozhovor s r. Beñatem, září 2019

²¹¹ Rozhovor s r. Estelou, červen 2019

²¹² Rozhovor s r. Xabierem, červen 2019

jiného. Velmi zásadním elementem pro Katalánce, Basky, ale i další skupiny uvnitř Španělska, který je propojil a udal jim jakýsi ráz trvající až do dnešní doby, se stalo odmítání španělské státně-národní identity. Tu Miroslav Hroch pojmenovává výstižně takto: „*Historická svébytnost obou území spojená s rozdílem etnickým vytvořila tak alternativu vůči státní identitě španělské.*“²¹³ I tento charakteristický prvek jejich etnického kolektivního vědomí respondenti z řad obou zkoumaných okrajových oblastí Španělska uvádějí. Například katalánský univerzitní učitel Manel: „*Jsem přesvědčený, že nás specifikují i naše historické epochy, dějiny obecně. Například kdybychom se nestavili proti Španělům a jejich centralizačním snahám, nemuseli bychom dnes být vůbec my, takoví, jací jsme. Myslím hlavně třeba v době obrození, kdy byla snaha se co nejvíce vymezit a nepodřít se. Tahle společná síla a snaha nepodvolit se, dnes když se všichni chtějí separovat, nabývá ještě většího významu a je dle mého názoru velmi důležitá.*“²¹⁴ Formu identity z tohoto pohledu shledává stejnou i studentka Marta: „*Myslím, že je pro nás pro katalánské obyvatele krom jazyka a mnoho dalšího, význam také z pohledu toho, že se se Španěly obecně moc nemusíme. Teda myslím hlavně politicky. Nemám proti nim žádnou fobii nebo něco. Ale mám na mysli, že jsme měli tu svou zemi a byly jen jejich součástí, už dlouho, a tak nějak jsme vždycky chtěli trochu rebelovat, samozřejmě i kvůli tomu, že jsme na tom byli lépe než oni, teda podle ekonomiky.*“²¹⁵ Je zřejmé, že perspektiva my versus oni, ovšem již déle trvající, se v historickém kontextu jakožto kolektivní paměť mezi příslušníky udržuje i nadále. Tuto paměť lze dle Maurice Halbwachse vysvětlit jako tvořivou konstruktivní a sociálně podmíněnou aktivitu, podle které se spoluvytváří identita sociálních skupin tak, že se realizuje systém, podle kterého se rozdělí důležité momenty od těch nejdůležitých. Jde prakticky o rekonstrukci minulosti tím způsobem, aby korespondovala s přesvědčeními a potřebami v přítomnosti.²¹⁶ Tyto části paměti zřejmě pro celou etnickou skupinu hrály tak důležitou roli, že na tyto momenty berou jednotlivci i v dnešní době stále zřetel. Podobný náhled, spojený i se sounáležitostí s domovinou, je patrný ze slov Josua z baskického San Sebastianu: „*Z pohledu toho, co to znamená? Ted' budu mluvit spíš obecně, jak to vidím u Basků jako národa. Vždycky jsme tu byli, říká se, že ještě dřív než všichni ostatní, když sem*

²¹³ HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. s. 66.

²¹⁴ Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

²¹⁵ Rozhovor s r. Martou, červen 2019

²¹⁶ NOVOTNÝ, Lukáš. Historická paměť podle Maurice Halbwachse. *SOCIOweb* [online]. Praha, 2007 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=266&lst=103> s. 2.

teprve přišli Francouzi, Portugalci a další. A i když mnoho lidí baskický jazyk moc ani neumí, jako třeba moje manželka, asi jsme se snažili být stále svoji, jinak bychom do dnešního dne nevydrželi. To znamená, že jsme si museli stát za svým. A teda i když je to dost jasný, že ne všichni se zdají být takovými vlastenci, domnívám se, že nás to asi spojuje dodnes, ale to je asi případ i mnoho dalších, vy Češi jste to taky měli podobný, ne? Někdy mi přijde, že jsme Španěly označovány za nějaký škodící faktor, což má stále asi co dělat s ETOU, ale nepřijde mi to vhodné.²¹⁷

Ve vnímání toho, co pro kterého příslušníka znamená jejich region či vlast, panuje poměrně velká shoda u jednotlivých respondentů z Katalánska i z Baskicka. Pakliže je pro ně pospolitost s teritoriem relevantní, co tedy jako jejich etnickou územní oblast spatřují? Ohledně Katalánska není problematika tak komplikovaná. Pro většinu respondentů zasahuje Katalánsko samozřejmě do autonomní oblasti Katalánsko s centrem v Barceloně. Tedy až na výjimky, které přikládají katalánskou identitu třeba i Baleárským ostrovům. Na Severní Katalánsko, jež se stalo součástí Francie v roce 1659²¹⁸ si nicméně samo od sebe vzpomíná už méně jednotlivců, konkrétně jen 8 z osmnácti. Zajímavé je, že jeden z respondentů vidí v Katalánsku rovněž Andorru či s jakousi neurčitostí i Valencii, která byla od širší katalánské oblasti odpojena po Frankově smrti v roce 1975.²¹⁹ „Nemusí to být tak striktní. Podle mě by se tam částečně dala zařadit i Valencie. Máme téměř stejný jazyk a historicky k sobě máme celkem blízko, i když se kultura liší. To samé s Andorrou, sice to jsou Andořané a je to prostě něco jiného, ale jsou nám blízcí a mluví katalánsky.“²²⁰ Jak je vidno, někteří jedinci se neomezují pouze na geografické hledisko. To, že k regionální identitě přikládají váhu jazykovou se stalo ještě u jednoho případů, třebaže v druhém případě jen neúplně. Respondent Bernat sice nejprve uvádí již výše zmíněnou územní stránku pohledu, tedy autonomní společenství Katalánsko, avšak pokračuje takto: „Možná, což je ale jen můj názor, máme sice své hranice, ale Bealárské ostrovy, přestože se jedná o jednu z dalších autonomních oblastí, je nám blízko a jako Katalánce bych je asi klidně dokázal označit taky.“²²¹

Baskická problematika regionálního vnímání se stává ještě problematictější. Všichni si jsou vědomi širšího vymezení Baskicka, nejen jako autonomního společenství, ze kterého

²¹⁷ Rozhovor s r. Josuem A., červen 2019

²¹⁸ SAHLINS, Peter. *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees*. s. 29-31.

²¹⁹ ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace* - 23 případů. s. 50.

²²⁰ Rozhovor s r. Carlesem, červen 2019

²²¹ Rozhovor s r. Bernatem, červen 2019

všichni pocházejí. Celé Baskicko neboli Euskal Herria, tvoří sedm provincií, z nichž tři náležejí Francii. Až na jednoho respondenta mají dobré podvědomí i o těchto okolních částech, které Baskové obývají. „*Baskicko je v současnosti tvořeno 7 provinciemi, ale 3 z nich jsou ve Francii, což z nich ale nedělá Basky o nic míň než nás.*“²²² „*Celá Euskal Herria, takže provincie ve Španělsku a ve Francii.*“²²³ Onen jediný respondent opomenul zmínit francouzskou část: „*Jako Baskicko se značí 4 oblasti ve Španělsku, které za sebou mají dlouhou historii a kde samozřejmě pobývají Baskové.*“²²⁴ Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o jediného člověka, dá se předpokládat, že se jedná pouze o drobnou výjimku či pouhé zachybování. Obecně tak lze z tohoto malého vzorku usoudit, že Baskové jsou o celém území jejich národa dobře informovaní. Zkoumaný vzorek respondentů je nicméně možné považovat spíše za baskicky uvědomělé obyvatele s velmi pospolitou baskickou etnicitou. Při dotazování jiných obyvatel Baskicka, kteří k Baskicku nemají takový osobní vztah, by se tak výsledek ukázal jako zcela jiný.

Respondentka Isabela Basky vystihuje dokonce takto: „*Jsem velmi spjata s horami a také mořem. Takže jsme velice spojeni s přírodou.*“²²⁵ Svou teritoriální sepjatost tak ještě blíže poeticky konkretizuje na okolní prostředí.

Někteří dotazovaní stejně jako v případě jednoho katalánského respondenta, přikládají Baskicko ještě na obsáhlejší rovinu významovosti. „*Víš, pro mě Baskicko nemusí být jen nějaké provincie vytvořené politickými strukturami. I vzhledem k tomu, že někteří zdejší lidé euskarou nemluví, může být za Baskicko pokládáno všude tam, kde jsou lidé, co se tak právem definují, ačkoliv spjatost s tímhle regionem se jen těžko zapírá. Baskicko můžou jen tvořit lidé, co se tak cítí.*“²²⁶ Takto nejasné vysvětlení, ačkoliv se nezapomněli zprvu zmínit o úzké definici týkající se územních provinciích, podali hned čtyři respondenti, z nichž jeden zdůraznil i roli baskických emigrantů. „*Berme však v potaz, že ne všichni Baskové žijí jen ve Španělsku a ve Francii. Hodně Basků žije i v Americe, kde tvoří poměrně silné společenství. Takže je možné říct, že skrze ně můžeme mluvit o Baskicku i v Americe, protože si myslím, že oni se za Basky považují a jsou tam někteří už dlouhou dobu. Já sama jsem taky hodně zcestovalá, takže tomu přikládám větší význam.*“²²⁷ Tímto způsobem líčí

²²² Rozhovor s r. Jokinem, červen 2019

²²³ Rozhovor s r. Beñatem, červen 2019

²²⁴ Rozhovor s r. Irati, červen 2019

²²⁵ Rozhovor s r. Uxue, červen 2019

²²⁶ Rozhovor s r. Xabierem, červen 2019

²²⁷ Rozhovor s r. Eulalií, červen 2019

vnímání Baskicka respondentka Isabela, jež je po otci Baskičanka a po matce Kubánka. Američtí Baskové se na tomto kontinentě skutečně nacházejí a není jich málo. Dá se dokonce mluvit o baskické diaspoře, která se začínala formovat už od 16. století, kdy se Baskové hlavně jakožto zkušení rybáři přemísťovali zejména do Latinské Ameriky a USA.²²⁸ Ačkoliv není vždy úplně jednoduché definovat, kdo se do baskického etnika řadí, kvůli několika posuzujícím faktorům, podle odhadů americké organizace sdružující Basky by populace Basků mimo jejich domovskou oblast mohla činit až 4,5 milionu lidí,²²⁹ což by znamenalo, že se nachází více Basků mimo území Baskicka než v jejich provinciích (v celém španělském a francouzském Baskicku se nachází asi 2,5-3 miliony Basků).²³⁰ Předpokládejme však, že toto číslo je lehce přehnané. To ovšem nemění nic na tom, že z tohoto hlediska se musí dát Isabele za pravdu. Znamenalo by to, že Euskal Herria jako široké Baskicko je sice historickou domovinou dnešních Basků, avšak baskickou identitu výrazně uchovávají i v zahraničních diasporách, kde je jejich kulturní život již po delší dobu intenzivně udržován tamějšími baskickými spolky.²³¹ Tento fakt nicméně zmiňuje v souvislosti s baskickou teritoriální identitou pouze jedna respondentka. O nejednoduchém vysvětlení pojmu baskická vlast je vhodné uvést ještě alespoň pár komentářů komentářů: „Ale pro mě je lepší vysvětlení asi podle nějakého pocitu sounáležitosti, hlubším vědomí o tom národě, jestli mě chápeš. Jako domov to může být pokládáno i místo, kde se lidé cítí jako Baskové, dobře znají tu kulturu i jazyk. To je snad podstatnější než jen být v Baskicku jako takovém, tak jak jsem ho jmenovala, i když se to místo samozřejmě nějak historicky vyvinulo. Proti tomu jsou tu lidi, kteří se za Basky považovat nemůžou.“²³² „Baskicko jsou lidi a životní styl, který máme.“²³³ Společně s dalšími uvedenými tvrzeními se řadí do zmíněných „širších“ definic baskické vlasti, která spočívá v něčem hlubším než jen

²²⁸ CRUSET, María Eugenia. *Migration and new international actors: an old phenomenon seen with new eyes*. s. 7-9.

²²⁹ Euskal Diaspora: The Global Basque Diaspora. *North American Basque Organizations* [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://nabasque.eus/diaspora.html>

²³⁰ V. Inkesta Soziolinguistikoa. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz: Central Publications Service of the Basque Government, 2013 [cit. 2020-03-08]. ISBN 978-84-457-3303-5. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/V.%20Inkesta.pdf

²³¹ ANDRŠOVÁ, Pavla. Migrace Basků: identita a formování diaspor. *E-polis.cz* [online]. 24. červen 2015 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: http://www.e-polis.cz/clanek/migrace-basku-identita-a-formovani-diaspor.html#_ftnref4

²³² Rozhovor s r. Iratí, červen 2019

²³³ Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

v chápání domoviny jako daného území, a je tak hůře uchopitelná. V zásadě si i částečně protirečí s baskickou identifikací podle historického hlediska a regionem jako takovým. Ovšem zdá se, že tito respondenti si spíše simultánně uvědomují podstatu identity z obou úhlů pohledu, jak spjatosti s regionem a historií, tak i nějakého obsáhlejšího soucítění s pouhou baskickou identitou a jejími podstatnými charaktery.

4.2.3 **Kultura**

Španělské království zdaleka není homogenním státem. S jeho decentralizací na jednotlivá společenství se zároveň objevuje i několik svébytných kultur. Existují zajisté společné tradice a určitá základní kulturní propojenost daná náboženstvím, kolektivní historií a dalšími faktory. V zásadě si nicméně příslušníci etnik potrpí na jejich vlastní ojedinělé soubory kulturních činností a charakteristik. To není výjimka ani Katalánců a Basků, jež dle výzkumu svou kulturu považují za jednu z nejdůležitějších věcí, která je definuje.

Katalánská kultura

Katalánská kultura má spousty vlastních specifik, kterými se od ostatních odlišuje. Některé její prvky zároveň katalánští příslušníci podobně jako u jiných katalánských charakteristik využívají opět jako příležitost vymezování se vůči Španělům. Jakási drobná hašteření, která verze je lepší. Nejčastěji respondenti při identifikaci s kulturou zdůrazňují katalánské tradice, kuchyni, svátky a architekturu. O kultuře jejich země se zmiňují i ve smyslu mísení všeho dobrého z mořské, horské i venkovské oblasti, která je pro Katalánsko typická.

O **tradicích** se Katalánci vyjadřují s pýchou a při jejich projevu je znát určitá hrdost. Jednoduše je to něco, čím jsou rozpoznatelní od ostatních Španělů, jak míní touto logickou úvahou respondentka Julia.²³⁴ Určitě neodmyslitelně k tradicím patří jejich folklórní tanec sardana, přestože ho, jak sami říkají, vlastně ani sami moc netančí a jde spíše o folklórní prvek již starších generací. Spatřit lidi tančit tento kruhový tanec je možné hlavně při svátečních událostech. Jeho specifické místo pro jejich národní identitu ovšem tvoří i z jiného důvodu, a tím je manifestace vlastenectví, vzdoru a vzájemného semknutí. Nikdo také nedokáže zapomenout na velice tradiční festivalovou činnost castells, česky přeloženo

²³⁴ Rozhovor s r. Julií, červen 2019

jako „lidské věže“. Jde o impozantní, ačkoliv riskantní zábavu, při které se v uskupení lidí tzv. castellers staví z vlastních těl až několik metrů vysoké věže, které však pro úplné začátečníky mohou být velmi nebezpečné a obtížné vybudovat. Velkou roli zde hraje především balanc a zkušenosti. Tuto aktivitu představují lidem na velkém množství různých kulturních událostí, je tudíž velmi oblíbená a má i svou symboliku, jak líčí respondent Manel: „V pozadí toho znázorňují i kolektivitu lidí, našeho národa, velkou spolupráci, bez které se to nelze obejít.“²³⁵

Obrázek č. 11 – „lidské věže“ castells

Zdroj: GIORI²³⁶

Co se týče dalších kulturních tradic, bývají velmi spjaté s lokálními svátky a festivaly. Ačkoliv jsou prý katalánské i španělské svátky úzce spjaté s náboženstvím, v dnešní době jsou již oslavovány spíše ze zažitého zvyku, což je i případ většiny respondentů. Nejvíce vpomínanými jsou festes majors, kterými tamější obyvatelé vysloveně žijí a těší se vždy velké pozornosti. Neexistuje pouze jedna pevně daná struktura. Konají se po městech v celém Katalánsku, kde většinou každé z nich svůj festival spojuje s určitým svatým, patronem města. V Tarragoně se tak lze setkat se Santa Teclou, ve Vilanově se Santa Neus, v Lleidě Sant Miquel apod. Často bývají tyto oslavy spojeny s ohňovými show, velkými několik metrů vysokými figurami *los gigantes* zdůrazňující různé tradiční

²³⁵ Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

²³⁶ GIORI, Pablo. Human Towers: A Visual History of a Catalan Tradition. *Smithsonian Folklife Festival* [online]. 11 May 2017 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://festival.si.edu/blog/human-towers-a-visual-history-of-a-catalan-tradition>

společenské postavy jako králové, šlechtici apod. V těchto jakýchsi oblecích pak lidé chodí a tančí v průvodech doprovázení hudebním doprovodem. Jak to již mívají Katalánci ve zvyku na velkých akcích – konají se i představení lidských věží *castells*. V případě svátku Sant Jordi, také známého jako knižní den, se 23. dubna lidé obdarovávají dárky. Sami respondenti to často přirovnávají k variaci amerického Valentýnského dne. Tradičně dívka svému chlapci daruje knihu a ten jí na oplátku zakoupí růže jako vyznání lásky. Specificky slaví v Katalánsku i Vánoce. Nevyznává se tím však pouze láska, ale i úcta ke svým nejbližším. Svatý Jordi je rovněž patronem celého Katalánska. To také má, narozdíl od Španělů, svou štědrovečerní tradici *Tio de Nadal* po česku něco jako vánoční poleno, což vychází i z jeho principu. Jedná se o oblíbený den stejně jako české Vánoce, kdy děti začnou tyčí bouchat do ozdobeného dřevěného polena s usmívajícím se obličejem a zpívají přitom typické *cagatio* říkánky. Následně poté mají děti povoleno dojít si za druhou stranou polínka přikrytého pod dekou pro schované dárky, které by mělo dle dětských fantazií polínko samo zplodit. Avšak dle výpovědí se i tak většina dárků předává jako jinde až 6. ledna. Významným shledávají Katalánci i den svatého Štěpána, v jejich podání Sant Esteve, který následuje hned den poté. V tento den se věnují rodině a připravují pokrmy zvané *cannelloni*. Co je pro Katalánce zejména v současnosti klíčový den v roce je 11. září, který je označen jako den Katalánska. Tímto dnem se vzdává hold katalánským hrdinům a pro Katalánce jde o nejdůležitější moment roku spojený s velkou mírou národního vlastenectví. Proto obzvláště v posledních letech ve vztahu s odporem vůči španělské vládě převažuje jeho politický význam. V ulicích Katalánska se pořádají demonstrace za nezávislost a propuštění katalánských politiků, které následně o několik dní později 1. října v souvislosti s výročím vyhlášení katalánského referenda v roce 2017 pokračují v podobném scénáři.

Kuchyně

Co se gastronomie týče, Katalánci jsou podobně jako ostatní Španělé do jídla velmi dychtiví. Jejich pokrmy jsou, jak respondenti sami uvádějí, často inspirovány jinými evropskými kuchyněmi, často italskou či francouzskou a poupraveny k obrazu svému. Velice prostý, ale naprosto typický pokrm, na který žádný Katalánc neopomenout je *pan de tomato*, tedy jednoduše chleba s rajčetem či rajčatový chléb. Jde o obyčejný chléb (španělský podobající se spíše bagetě než klasickému českému chlebu), do kterého jsou vmačkána šťáva z čerstvých rajčat a pro přidání chuti dle libosti obložené šunkou, sýrem a dalšími surovinami. Jak vypráví respondentka Estela, jedná se už o jakýsi přežitek. Před

dávnými dobami, když lidem ztuhl chleba, použili právě rajčata k tomu, aby ho změkčili a byl opět jedlý. Dále Katalánci pravidelně zmiňují *crema catalana*, katalánský krém, dezert velmi podobný francouzskému *crème brûlée*, ovšem s jinou metodou přípravy a pozměněným složením. Mezi moučníky se řadí i *panellets*, sladké koláčky drobné velikosti a různých tvarů často s oříšky nebo marzipánem. Jak říká Estela: „*Oříšky přidáváme do velkého množství jídel nebo je jen jíme ke spoustě věcem, jsou v naší kuchyni velice tradiční.*“²³⁷ Oblíbené jsou mezi Katalánci i *canelloni*, těstoviny velice se podobající italským *lasagne*, jež tradičně připravují během Vánoc na svatého Štěpána. Místní respondenti v Lleidě pak zajisté neopomínají na lokální specialitu *caragols* neboli šneky podávané s různými druhy omáček.

Jako nápoje jsou pro tento region velmi známé likéry *ratafia*, které sami respondenti připodobňují jägermeisteru, ovšem první zmíněný nápoj je vyráběn hlavně z různých druhů ovoce. Nesmí samozřejmě chybět katalánské víno z rozšířených vinic. Převážně bílé *moscatell* nebo šumivé *cava* podobné spíše klasickému vínu šampaňskému. Za svůj tradiční aperitiv považují i vermut, který sice pravděpodobně pochází původně z Itálie, ovšem i zde si našel své důležité místo a jedná se i o jakýsi společenský podtext, kdy se lidé vysloveně sejdou na vermut, podobně jako Češi a jejich setkávání u piva.

Architektura je další část hmotné kultury, která je na první pohled definuje. Odkazují se obzvláště na Antoni Gaudího veleznámého architekta, který především hlavnímu městu Barceloně udal svými zdobnými díly jako Sagrada Familia nebo Park Güell její osobitou tvář. „*Důležitá je pro nás i naše specifická architektura, díky které jsme známí. Hlavně Antonio Gaudí v Barceloně, jehož stavby jsou vážně krásné a velkolepé.*“²³⁸ „*Určitě taky architektura a umění. Na Barcelonu je každý hrdý. A Gaudí byl vášnivý Katalánista, který za Katalánkem stál a miloval ho. Svým uměním mu tak asi i něco ze sebe daroval a stál proti španělským autoritám.*“²³⁹ Tím, že Gaudí svým dílem dodal Katalánsku určitou její identitu lze dokázat i tím, že odmítal zakazy mluvit katalánštinou a za jeho národnostní postoje byl dokonce zadržen policií a pokutován. V jeho tvorbě lze pak zřejmě doopravdy pozorovat nejen jeho umělecký záměr, ale také soucítění s Katalánkem a snahu povzbudit

²³⁷ Rozhovor s r. Estelou, červen 2019

²³⁸ Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

²³⁹ Rozhovor s r. Alexem, červen 2019

jeho identitu. Tu mu svým modernistickým uměním v období katalánské *renaixança* doopravdy odevzdal.²⁴⁰

Baskická kultura

„*Naše kultura je naprosto odlišná.*“²⁴¹ shrnuje baskickou kulturu Amaia. Baskický národ je osobitý a má spousty vlastních specifík. Následující části budou utvořeny dle kulturních prvků, které respondentům přijdou nejvýznačnější a se kterými si přijdou nejvíce propojeni.

Mezi **tradicemi** Basků jsou hluboce zakořeněné jejich folklórní tance. Ačkoliv dříve plnily hojně i obřadní funkce a byly k vidění na spoustě náboženských událostí, dnes už se jedná spíše o společenské zvyky. S typickými baskickými tanci je možné se setkat snad na všech kulturních slavnostech a událostech napříč regionem. Jak tvrdí respondentka Helena, v Baskicku se nachází hned několik stovek baskických tanečních skupin. Ona sama v jedné z nich působí. „*Před 2 roky jsem se i já sama připojila do jedné taneční skupiny. Není to moc stará skupina, vznikla jen pár let předtím, než jsem se připojila já. Tančíme moderní i folklórní tance, teda hlavně baskické. Občas vystupujeme na různých kulturních akcích, které se ve městě konají a je to skvělé. Dokonce v dnešní době se tu kultura dost drží.*“²⁴² Baskické tance působí mnohdy značně jednoduše, ale zároveň také velmi ladně. Často při nich tanečníci vyskakují do různých výšek a specifických je také vykopávání nohou do výšky. Kromě Heleny si i ostatní respondenti vzpomínají zejména na *aurresku*. Tento tanec slouží pro projevení úcty nebo jako forma uvítání při mnoha kulturních událostech a ceremoniích, např. svatbách. Jedná se spíše o tanec individuální a je běžně doprovázen pouze jednoduchými zvuky flétny *txistu* a bubnu. Baskická kultura však skýtá mnoho tradičních tanců, mezi kterými respondenti vyzdvihují spíše ty běžně neobvyklé jako tance s mečem a dalšími nástroji drženy v ruce. „*Naše tance se odlišují i v tom, že často při nich mácháme nebo držíme něco v ruce. Ať už to jsou opravdické meče, naše vlajka ikurrina, tak se jmenuje nebo dřevěné tyče a další. Vypadají dost jinak, řekl bych, než ostatní*

²⁴⁰ RIGOT, Marie. The mastermind of the Sagrada Familia was a fervent defender of the Catalan cause over his lifetime. *Ok apartment Barcelona* [online]. 2019 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z:

https://www.barcelonacheckin.com/en/r/barcelona_tourism_guide/articles/independentist-gaudi

²⁴¹ Rozhovor s r. Amaiou, červen 2019

²⁴² Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

jiné tradiční tance. Prostě jsou jiné.²⁴³ Mnohdy jsou také tance dělené dle pohlaví nebo slavností, na kterých jsou vykonávány a jak říká respondent Xabier, je jich prý tolik druhů, že si je ani nelze zapamatovat.

Obrázek č. 12 – Baskové představení jednoho z jejich tanců za použití meče

Zdroj: Eke.icb²⁴⁴

Dalším kulturním prvkem, o kterém dotazovaní často mluvili, je baskický křik *irrintzi*. Jde o jakýsi dlouhý rezonující tón vydávaný lidmi, kteří ho v horách původně používali jako formu komunikace na velké vzdálenosti. V současné době slouží jako úsměvný kulturní element, ve kterém jsou dokonce při různých událostech pořádány soutěže.

Baskové také mají svůj národní den zvaný *Aberri Eguna* neboli vlastenecký den. Slaví se vždy na velikonoční neděli a je připomínán jako vzpomínka na vzednutí baskického nacionalistického hnutí v roce 1932, kdy se odehrála demonstrace čítající několik desítek tisíc účastníků. Jeho program je spojován hlavně s politickým podtextem a je pořádáný místními politickými uskupeními. Jak tvrdí respondenti, jde spíše o den, který je určen pro nacionalisty, a proto ne všichni ho tak výrazně prožívají. Do velkých kulturních akcí bezpochyby patří i *Aste Nagusia*, neboli velký týden. Někteří respondenti jej vysloveně označují jako oslavy baskické kultury. Týká se největších měst Bilbao, Vitoria-Gasteiz a San Sebastianu, kde se po devět dní během srpna uvnitř měst odehrávají velké oslavy a schází se tisíce lidí. Jsou organizovány hudební koncerty, taneční představení, ohňostroje nebo závody

²⁴³ Rozhovor s r. Saulem, červen 2019

²⁴⁴ Trokeo-dantzak. Eke.icb [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z:

<https://www.eke.eus/eu/kultura/dantza/dantza-egutegian/uda-dantzan/trokeo-dantzak>

na lodích a také soutěžní závody v různých tradičních disciplínách jakými jsou např. venkovské sporty, o kterých je ovšem zmíněno v samostatné kapitole sport. Tyto velkolepé slavnosti každý rok odstartuje figurína Marijaia, baculatá žena s rukama vyzdvihnutýma do výše na oslavu, která se roku 1978 stala symbolem tohoto festivalu. Další zvláštní ikonickou postavou je obr Gargantua, tradiční postava z děl Françoise Rabelaise, která slouží na pobavení dětí. Ty vlezou do jeho gigantických úst a poté sjedou na skluzavce skrz jeho tělo ven. Respondenti mluví o slavnostech s velkým nadšením a lze vidět, že pro Basky znamená velkou událost. „*Hodně tyto dny pijeme, opravdu hodně. Tančíme, chodíme na představení, jíme baskické jídlo, je ohromná spousta aktivit, které můžeš dělat. A taky máš příležitost vidět baskickou kulturu v mnoha věcech. Prostě to miluji.*“²⁴⁵

Baskové si také velmi cenní svých Vánoc. „Nemáme žádného Santu, máme Olentzera. Ten aspoň dělá naše Vánoce více osobní, když máme postavu jen pro malé Baskicko a lišíme se i od Španělska.“²⁴⁶ Tato vánoční postava Olentzero, mýtická bytost, pokorný dobrosrdečný uhlíř, každý rok schází z hor a rozdává dárky. V realitě se tak 24. prosince koná slavnostní procesí v čele s mužem převléknutým za Olentzera, a několika dalšími členů průvodu, kteří jsou obléknuti do folklórních oděvů, hrají na tradiční hudební nástroje, zpívají, rozhazují cukrovinky a oslavují tento oblíbený den s diváky a dětmi, co se přišli na slavnost podívat. Princip spočívá v tom, že by Olentzero měl v tomto průvodu dětem rozdávat vysněné dárky. Ve velkých městech s několika tisíci obyvateli to nicméně není dost dobře uskutečnitelné. Respondentka Uxue tak uvádí, že takto se tradice v současnosti koná jen na malých vesnicích, kde Olentzero promlouvá s každým dítětem v obci, které pak obdarovává dárky, jež mu předali jeho rodiče. Tam, kde toto není možné, dárky děti nalézají druhý den po probuzení pod vánočním stromkem.²⁴⁷ Též se tradičně chodí od domu k domu a zpívají se koledy, díky kterým si děti vyslouží ještě další sladkosti a peníze. Mimo tento sváteční den je pro místní signifikantní i den svatého Tomáše spadající na 21. prosince. Ve zkratce jde o další slavnosti baskické kultury s organizováním rozsáhlých trhů. K poslechu je tradiční baskická hudba hraná na klasické baskické nástroje, jakými jsou tahací harmonika trikitixa nebo dřevěný nástroj txalaparta. K vidění je přehlídka baskických krojů, výstava hospodářských zvířat a co je dle respondentů pro tento svátek nejvýznamnější je především degustování lokálních jídel. „Tento skvělý den nám vlastně

²⁴⁵ Rozhovor s r. Amaiou, červen 2019

²⁴⁶ Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

²⁴⁷ Rozhovor s r. Uxue, červen 2019

udává začátek vánočního času, kdy se hromady lidí schází ve městech na trzích, je to velice příjemná doba.“²⁴⁸

Baskickou **kuchyni** vidí Baskové jako velmi rozmanitou díky spojení hor, moře, údolí i nížin. „*Baskické jídlo je velmi pestré. Obsahuje široký výběr ryb, masných produktů, luštěnin, ovoce a zeleniny. Jak jsem už říkal, různá údolí má i své vlastní pokrmy.*“²⁴⁹ Na zmiňovaném dnu svatého Tomáše jsou neodmyslitelným pokrmem zejména *talo*, jakási baskická obdoba mexických kukuřičných tortill podávaná s různými ingrediencemi jako např. další typickou svatotomášskou pochutinou *txistora*, místního typu klobásy a nejlépe je dle Krise zapít to lahodným bílým vínem *txakoli*, které je k ochutnání po celém Baskicku. Velmi oblíbené je pro respondenty také baskické *txuleton*, což jsou velmi silné kusy hovězích žeber, které jsou prý pro každého milovníka masa povinností okusit. Co je nicméně asi úplně nejtypičtější a nejvyhlášenější jsou *pintxos*. Neexistuje snad žádný Bask, který by při otázce na kuchyni nezmínil právě tuto malou svačinku, někdy přirovnávanou ke španělským tapas. Tyto v zásadě drobná jídla jsou v něčem podobná českým chlebíčkům. Jsou to nejčastěji kusy španělského chleba obložené sýrem, uzeninami, mořskými plody, olivami a spousty dalších lokálních ingrediencí. Tato forma však není vždy klíčová. Existuje nepřeborné množství jejich variací a jak tvrdí Amaia, záleží jen na fantazii a zkušenostech, jak perfektní *pintxos* je člověk schopný připravit. Tento pokrm neplní však funkci pouhého jídla ke stravování, ale jde i o společenskou věc, kdy se v tisícovkách *pintxos* barů lidé setkávají a vychutnávají si je. Výrok respondenta Josua jejich důležitost pro baskickou identitu jen dokládá: „*Pintxos jsou v podstatě základem naší kultury. Jsou tu přímo pintxos bary na každém kroku a není možné se jim vyhnout. Všichni, kdo sem přijedou, bez toho nemůžou odejít. Každý si musí zkusit zajít do pintxos baru a pocítit tu osobitou atmosféru.*“²⁵⁰ Další v řadě baskických pochutin, které přišly respondentům nezbytné zmínit jsou *marmitako*, tedy pokrm spočívající v tuňáku s vařenými bramborami a zásadní pro baskickou kuchyni je taktéž treska připravená na nespočet způsobů. Ohledně nápojů je zde tradice tzv. *sagardotegi* v překladu „moštových domů“, kde jsou v obrovských sudech mošty uchovávány a nalévány pro široké osazenstvo většinou v rozlehlých místnostech. Tak jako některé státy jsou tradičně pivařské, Baskicko je známé svými jablečnými mošty. Podobně jako u *pintxos* barů, i tyto domy si žijí svou kulturou a hned více respondentů

²⁴⁸ Rozhovor s r. Krisem, červen 2019

²⁴⁹ Rozhovor s r. Josuem, únor 2019

²⁵⁰ Rozhovor s r. Josuem, červen 2019

označuje návštěvu těchto „domů“ za důležitou baskickou tradici, tedy obzvláště od února do května, kdy trvá moštová sezóna.

Obrázek č. 13 – Pintxos bar v San Sebastianu

Zdroj: bayareafoodie²⁵¹

Vysoce považují svou baskickou identitu spjatou také se **sportem**. Mnoho místních sportů má svůj původ ve vesnickém prostředí, kde si sousedé z vedlejších farem a údolí konkurovali v různých každodenních činnostech, až se postupně přeměnily na dnešní sport. Pyšní se dokonce svým vlastním sportem s názvem baskická pelota, z čehož pramení i jejich národní hrdost. Tento prastarý sport připomíná nejbližší squash, avšak pravidla i jeho provedení je jiné. Přestože je možné hrát jej pouze vlastními rukami, používá se k němu speciální druh rakety podobající se spíše jakémusi proutěnému košíku. Dále je Baskicko vyhlášené i jejich *Herri Kirolak* neboli venkovskými sporty, které vycházejí z tradičního životního stylu. Respondent Josu tyto soutěžní sporty humorně popisuje jako „*přežitek z dávných dob, kdy si muži běžných povolání na tradičních velkých farmách baserriak mezi sebou dokazovali, kdo má v čem lepší schopnosti a je větší alfasamec.*“²⁵² Pořádají se velká sportovní klání, na kterých se v disciplínách jako je třeba štípání dřeva, zvedání kamenů nebo řezání pilou mezi sebou utkávají místní obyvatelé. Mimo to, pouze mužská část respondentů mnohdy zmiňuje rovněž známý baskický fotbalový tým Athletic Bilbao. To jak i sami respondenti nezapomínají uvádět, bylo známé prosazováním baskického

²⁵¹ BAYAREAFOODIE. San Sebastián, Spain. *Bay Area Foodie* [online]. 17 August 2010 [cit. 2020-03-20].

Dostupné z: <https://bayareafoodieblog.com/2010/08/17/san-sebastian-spain/>

²⁵² Rozhovor s r. Josuem, červen 2019

nacionalismu tím, že v něm, oproti jiným mužstvům v nejvyšší lize, byl tým tvořen pouze odchovanci z Baskicka. Jeden z respondentů Saul také věří, že Athletic Bilbao zastával i přímou funkci jakéhosi národnostního spojovatele proti Frankově režimu. *V době, kdy bylo vše zakázané, víš, můj táta byl fanoušek fotbalu, takže jsme často koukali a já se do toho taky dostal a tohle byl způsob, jak se aspoň nějak reprezentovat. Fotbal nám Franko zakázat nemohl.*²⁵³ Tento sportovní nacionalismus se začal objevovat obzvláště od 60. a 70. let, kdy, zdá se, začali i nacionalisté využívat baskické kluby k propagaci baskické jednoty a identity proti Frankistické vládě a jeho myšlenka trvá dodnes.²⁵⁴

4.2.4 Náboženství

V **Katalánsku** jakožto součásti tradičně katolického Španělska, kde toto náboženství zcela převládá, by dle posledních statistik z roku 2016 mělo tuto křesťanskou odnož vyznávat 58 % zdejší populace.²⁵⁵ Z výzkumu je však zřetelně patrné, že vzorek získaných respondentů na náboženství téměř nedbá. Je to odůvodnitelné i tím, že většina z nich jsou spíše mladší generace, a tudíž více náchylná k sekularizaci, jak dokazují i statistiky, kdy se víra v katolicismus mezi lidmi v rozmezí 16 až 34 let pohybovala jen okolo 34-35 %.²⁵⁶ Některé průzkumy ovšem vykazují až okolo 50 % nevěřících mezi mladými.²⁵⁷ Ostatně ze všech 18 respondentů pouze 2 odpověděli kladně na otázku jejich víry, jejich věk přesahoval 40 let. Ani jeden z nich však není zarytým praktikem a nechodí ani na pravidelné modlitby do kostela. Všichni ostatní s jednoznačnou odpovědí: „*jsem ateista*“ situaci o svém vztahu k bohu dále ani příliš nerozvádějí. Velké množství z nich ovšem přiznává, že jejich rodiče věřícími často byli nebo jsou, ale že až oni samotní se rozhodli od této víry dobrovolně odpoutat. Jak moc zarytými katolíky i jejich rodiče jsou, je nicméně otázkou. Neuvědomují si, že by si na nějaké přísné dodržování potrpěli. Za Frankovy éry byl však jeden z opěrných bodů režimu právě katolictví a s ním spojená církevní morálka. Po skončení této diktatury

²⁵³ Rozhovor s r. Saulem, červen 2019

²⁵⁴ DUKE, Vic a Liz CROLLEY. *Football, nationality, and the state*. s. 38.

²⁵⁵ Baròmetre sobre la religiositat i la gestió de la seva diversitat 2016. *Generalitat de Catalunya* [online]. 2016 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/estudis/barometre/>

²⁵⁶ Baròmetre sobre la religiositat i la gestió de la seva diversitat 2016. *Generalitat de Catalunya* [online]. 2016 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/estudis/barometre/>

²⁵⁷ CONGOSTRINA, Alfonso L. a Julio NÚÑEZ. Losing their religion? New report shows Spaniards are turning their backs on faith. *El País* [online]. Barcelona, 15 April 2019 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2019/04/12/inenglish/1555056887_664300.html

se ale spousta lidí od víry začala odlučovat právě kvůli vzpomínkám a spojitostem s Frankem.²⁵⁸ Tento důvod vidí pravděpodobným i Julia: „*Obecně tady moc nábožensky založení nejsme. Alespoň z mých kamarádů, co znám jsou téměř všichni ateisti nebo prostě neřešíme to tu. Možná to je i důsledkem Frankovy doby, který na náboženství naopak hodně dbal. Ale zřejmě kvůli tomu, že to už tak není, to od té doby asi začalo upadat. Jednou jsem o tom dokonce někde četla, ale sama to jistě neřeknu.*“²⁵⁹ Dále podotýká, že dle jejího názoru je Katalánsko celkově více ateistické než zbytek Španělska. S touto teorií se shoduje již několik respondentů. „*Myslím si, že Katalánci jsou velice otevření a ateismus je zde dosti rozšířený. Řekl bych, že ještě více než v jiných částech Španělska, ale samozřejmě neznám statistiky.*“²⁶⁰ praví katalánský student Bernat podobně třeba jako jeho přítel Sergi: „*Asi ne tolik, ne o tolik, ale je tu méně náboženských praktikantů než ve zbytku Španělska. Spíše starší lidé si to ještě nějak drží, ale my už jsme více uvolnění.*“²⁶¹ Podporují to i čísla získaná z oficiálního španělského výzkumného institutu. Z výzkumů vyplývá, že v roce 2019 bylo praktikujících i nepraktikujících katolíků za celé Španělsko dohromady 68,3 %, ²⁶² což sice není žádný výrazný rozdíl, ale přesto by mělo jít o zhruba 10 % méně vyznavačů než v případě samotného Katalánska.

V **Baskicku** bývalo náboženství tradičně silně zakořeněné. Již od založení Baskické národní strany (EAJ) v roce 1895 bylo klíčovým komponentem baskického nacionalismu náboženství a zůstalo poměrně úzce spjaté s baskickou národní příslušností.²⁶³ Tato propojenost zůstala s baskickou identitou spjatá určitě ještě na začátku 70. let minulého století, kdy i v rámci celého Španělska se v Euskal Herii stále držela vysoká náboženská úroveň. Oproti celému království více lidí navštěvovalo nedělní mše nebo mělo třeba

²⁵⁸ CAPDEVILLA MUNTADAS, Alexandra. Entre el catolicisme, l'agnosticisme i l'ateisme. Una aproximació al perfil religiós dels catalans. *Centre d'Estudis d'Opinió* [online]. 2013 [cit. 2020-03-16].

Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20130819053118/http://www.ceo.gencat.cat/ceop/AppJava/export/sites/CEOPortal/estudis/apunts/contingut/Apunt_religio_BOP.pdf

²⁵⁹ Rozhovor s r. Julií, červen 2019

²⁶⁰ Rozhovor s r. Bernatem, červen 2019

²⁶¹ Rozhovor s r. Sergim, červen 2019

²⁶² MACROBARÓMETRO DE OCTUBRE 2019. PREELECTORAL ELECCIONES GENERALES 2019. *Centro de Investigaciones Sociológicas* [online]. 2019 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/3260_3279/3263/Marginales/es3263mar_Muestra_global.pdf

²⁶³ WATSON, Cameron. *Modern Basque history: eighteenth century to the present.* s. 182-183.

převažující množství duchovních v přepočtu na obyvatele. V průběhu 70. a 80. let nicméně došlo k značné sekularizaci a náboženství ubralo na významu zdejší populace až se přiblížilo celostátní úrovni. V roce 1987 ale činilo procento praktikujících a neprotikujících katolíků v celém Španělsku 83 %, což dokonce velmi mírně převýšilo procento Baskicka s 81 % věřícími katolíky. Pospolitost s katolickou vírou si v této době PNV ale nadále dokázalo nějakým způsobem držet. Z volebních průzkumů na konci 80. let vyplývá, že nejvíce nábožensky založení lidé jsou právě voliči této strany.²⁶⁴ Jak je tomu ale nyní? Z výpovědí respondentů je patrné, že zejména v mladší generaci je víra téměř nulová. Z dostupných výzkumů je však možné vyčíst, že 57,6 % Basků je katolíků a asi 32 % se řadí mezi nevěřící.²⁶⁵ I ti, co se jako katolíci narodili a byli v tomto životním stylu vychováni, od náboženství dobrovolně ustoupili. „*Mnoho let zpátky, když mí prarodiče byli ještě děti, tak náboženství bylo velmi důležité, všechno se motalo okolo něj. Chodili do kostela každou neděli, všichni dělali svaté přijímání, křest i církevní svatby v kostele. Pro mé rodiče to byla také rutina, ale kousek po kousku, když vyrostli, začali měnit názor a do kostela už se nikdy nevrátili a jejich vztah k náboženství vymizel.*“²⁶⁶ vypráví učitelka Helena. Pouze dva respondenti uvedli, že v něco věří. První z nich se vyjádřil, že tak byl vychován a stále vidí i v dnešním světě důležitou oporu ve víře. Druhý z nich ale snad až nejistě později konkretizoval, že je sice křesťan, ale žádné praktiky neprovádí a na nic ve skutečnosti nedbá, proto i on sám váhal, zdali se tak má označit. Přesně 7 ze všech 16 respondentů ale uvedlo, že alespoň jeden z jejich rodičů křesťanství ještě v dnešní době vyznává. Vazby na starou dobu jsou tak stále patrné. I sama Maitane nicméně přiznává, že je současná populace stále více sekularizovaná, a to snad ještě více v Baskicku než ve Španělsku jako takovém. Dokonce i mladí studenti tvrdí, že náboženská situace se velmi změnila a již se toto téma nepohybuje mezi hodnotami místních lidí. Však i dříve tradičně hluboce katolicky založená nacionalistická politická strana EAJ se v roce 2018 definovala jako sekulární hnutí.²⁶⁷ Jaký faktor zde ale může ještě sehrát roli je opět urbanizace. Respondent Josu totiž zastává tento názor: „*V minulosti určitě, hlavně v malých vesničkách, dnes jsou ale stále méně a méně*

²⁶⁴ PÉREZ-AGOTE, Alfonso. *The social roots of Basque nationalism*. s. 102-113.

²⁶⁵ Caracterización de los vascos/as ante la Fe y Religión. *Gizaker* [online]. 2006 [cit. 2020-03-17].

Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20110728103246/http://www.eitb.com/argazki/forum_re/caracterizacion.pdf

²⁶⁶ Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

²⁶⁷ ROMERO, José Cayetano Cobos; LÖFQUIST, Lars. *The Role of the catholic church and religion in the Basque conflict*. s. 1-2.

*pobožní. Ty malé vesničky ale určitě budou i dnes vykazovat vyšší úroveň, i když určitě ne tak jako dříve.*²⁶⁸ To shledává pravděpodobným rovněž Beñat pocházející z venkova v provincii Gipuzkoa, ovšem není si tímto natolik jistý, aby dokázal pevně stanovit rozdíl. Stejně jako v případě zachovalosti jazyka mezi venkovem a městem je tato hypotéza čistě spekulativní a nevhodná v tomto výzkumu být jen malé generalizace.

Na celkový hluboký úpadek náboženské úrovně mezi současnými mladými Basky pojednává studie přímo od Basque Youth Observatory, tedy organizace zabývající se průzkumy mládeže a mladistvých, ze které vyplývá, že jsou ještě méně nábožensky založení než jejich protějšky ve zbytku Španělska. Jejich data jasně tvrdí, že mladiství jsou silně nevěřící. Už v roce 2012 byla zhruba jen jedna třetina Basků (34 %) od 15 do 29 let katolického vyznání, ale jen 4 % z nich byla praktikujících. Rovněž vyplývá, že tato tendence se každým rokem zvyšuje, stejně jako čísla samotných agnostiků a ateistů, které se jen od roku 1998 (31 %) téměř zdvojnásobili. Ve srovnání se stejnými parametry populace všech Španělů je pak rozdíl jasně viditelný. Oproti zmíněným 34 % Basků se ke katolictví hlásilo 56 % Španělů a právě jen 36 % sebe označilo za ateisty či agnostiky.²⁶⁹ Někteří mladí respondenti sami vypovídají, že jako mladí docházeli na mše a nějakým způsobem si víru drželi, ale postupem času při osamostatnění od rodičů od toho sami upustili. „*Když jsem byl mladší chodil jsem na mše a na svatá přijímání, ale teď už se o to nestarám. Všichni okolo mě na to nedbají a já se o to jednoduše přestal starat. Nevěřím v nic.*“²⁷⁰ shoduje se Unai s další respondentkou Uxue, která o své přeměně vztahu k náboženství mluví takto: „*Matka je katolička, takže jsem v tom byla s ní a ještě když jsem byla už starší, tak jsem nějak stále na to dbala, ale teď před pár lety už jsem od toho úplně upustila. Přijde mi, že v dnešní moderním technickém světě už jsou vhodnější jiné filozofie.*“²⁷¹

4.3 Míra autonomie

Španělsko, jak již bylo zmíněno, není vhodné označovat jako homogenní z více důvodů. V případě autonomie tomu není jinak. 17 autonomních společenství tvořících

²⁶⁸ Rozhovor s r. Josuem, červen 2019

²⁶⁹ BASQUE YOUTH OBSERVATORY. Most youths in the Basque Country are unbelievers. *Euskadi.eus* [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z:

https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/estadistikak_2013/en_6778/adjuntos/Berria_Religion_marzo_en.pdf

²⁷⁰ Rozhovor s r. Unaiem, listopad 2019

²⁷¹ Rozhovor s r. Uxue, červen 2019

Španělské království oplývá každé jiným stupněm autonomie. Všechny tyto statuty jsou dány jako zákony státu a některé z nich pak musí být v případě reformy ještě ratifikovány regionálním obyvatelstvem. To se týká také Baskicka a Katalánska, které oplývají kompetencemi v té nejvyšší míře uznané statutem historické národnosti.²⁷²

4.3.1 Katalánsko

Katalánsko, jak se lze dočíst v historické části této práce, bývalo velmi často jako první v popředí boje za samosprávu a územní organizaci. Svoji nynější autonomii počítá od roku 1978, kdy bylo uznáno jako autonomní společenství založené na dlouhodobé historické tradici a chráněné španělskou ústavou z téhož roku, konkrétně oddílem VIII líčícím o právním základě španělských autonomií. Svůj první statut autonomie schválilo Katalánsko v roce 1979. Implementace autonomních práv a decentralizační proces jako takový nebyl okamžitý. Probíhal zejména v 80. ale i 90. letech minulého století. V roce 2006 pak proběhla na základě úspěšného referenda upravující reforma, která dala autonomii nový právní základ. Už v počátcích původních autonomních výsad se totiž objevovaly nedostatky v jejím celoplošném zavádění vedoucí k požadavkům obyvatel na větší autonomii, týkající se zejména pravomocí ohledně zdaňování a zasahování některých celostátních zákonů do regionálních kompetencí.²⁷³ To způsobilo i velké politické napětí mezi oběma stranami, avšak španělský ústavní soud prý již dříve podpořil katalánskou vládu ve stovkách předložených případech a v mnohém prokázal Katalánsku nárok na změny. Přestože je tento statut z roku 2006 platný a aktuální, nedosáhlo se zdaleka všech cílů, které si katalánská vláda přála.²⁷⁴ O něm se hojně zmiňují také respondenti, kteří ho shodně přirovnávají k jedné z hlavních příčin současné politické krize. Například učitelka Estela tuto událost kritizuje se slovy: „*Volili jsme pro vyšší autonomii, někdy 2006 nebo 2007, která je i původem dnešních problémů. Katalánsko pro nezávislost není jen tak. Okolnosti nás k tomu dovedli. Hlasovali jsme pro to v referendu, pro novou autonomní smlouvu. Katalánci řekli, že je to v pohodě, centrální vláda řekla, že přijmou cokoliv jim bude posláno. Ale potom ústavní soud prostě*

²⁷² Marc Sanjaume-Calvet and Mireia Grau. “Catalonia”, *World-autonomies.info* [online]. 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <http://www.world-autonomies.info/tas/catalonia/Pages/default.aspx>

²⁷³ Tamtéž

²⁷⁴ FLORES JUBERÍAS, Carlos, Yash GHAI a Sophia WOODMAN. The autonomy of Catalonia. GHAI, Yash a Sophia WOODMAN, ed. *Practising Self-Government* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 228-257 [cit. 2020-03-23]. DOI: 10.1017/CBO9781139088206.008. ISBN 9781139088206. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/9781139088206%23c01858-2236/type/book_part

všechno zatrhl. Na konci dne jsme tak na tom byli stále stejně. To pro nás je stále velký problém.“²⁷⁵ Na nespokojenost s častým odmítáním katalánských návrhů v dlouhodobém horizontu upozorňuje respondent Jordi: „V tomhle Madridu křivdím. Ne vždycky dodrželi to, co slíbili. Vždycky jim pošleme nějaký požadavek a oni nás jen ignorují a nechávají to být, je to tak snad odjakživa. Schválně nás často odbývali. Ale my stále musíme dělat vše, dělat jejich přání a pracovat.“²⁷⁶

V rámci Španělska má Katalánsko svou samosprávnou instituci nazývanou Generalitat de Catalunya s vlastním premiérem označovaným taktéž prezident katalánské vlády. Samospráva spočívá ve 3 základních rozhodujících složkách – parlament, prezident Generalitat a samotná vláda. Oplývá samozřejmě i lokálním soudnictvím. Prezident je v tomto případě volen ze zastoupení poslanců katalánským parlamentem. Tento parlament má dosti rozsáhlé pravomoci a může schvalovat rozpočty, jmenovat senátory nebo také podávat odvolání. V realitě se některé z těchto kompetencí ukázaly jako neúčinné nebo byly zablokované jako třeba právě různé návrhy zákonů předložené španělskému kongresu. Tento fakt je dokázán i v číslech, kdy bylo pouhých 5 % z celkových 81 návrhů zákonů katalánského parlamentu mezi roky 1979 – 2016 schváleno.²⁷⁷ Dle těchto dat se tak výpovědím respondentů musí dát zřejmě za pravdu.

Jednotlivé pravomoci regionální samosprávy se mohou i stírat s kompetencemi ústřední vlády a konkrétní podání tak není vždy zcela výlučné. Seznam všech pravomocí není vyhrazen ve španělské ústavě, ale ve statutu jednotlivých autonomií. Zbývající kompetence však patří centrální vládě. Soustavně jsou ovšem prováděny španělskými vládními institucemi různá ustanovení, které se týkají i zákonodárství a záležitostí dílčích autonomních společenství. Pravomoci Katalánska se tak dají rozdělit na 3 typy: výlučné, sdílené či souběžné a výkonné.

Výlučné jsou ty, jež spadají do výkonné nebo legislativní odpovědnosti přímo jen Generalitat. Mezi ty nejpodstatnější patří organizace samosprávných institucí, legislativní vývoj a zavádění záležitostí a dílčích záležitostí týkajících se vzdělávání, životního prostředí a místních řídicích orgánů, kultury, cestovního ruchu, dopravy, vnitřního obchodu, průmyslu a zemědělství, občanského práva a spadá sem rovněž správa vlastní policie, kterou nazývají

²⁷⁵ Rozhovor s r. Estelou, červen 2019

²⁷⁶ Rozhovor s r. Jordim, červen 2019

²⁷⁷ Marc Sanjaume-Calvet and Mireia Grau. “Catalonia”, *World-autonomies.info* [online]. 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <http://www.world-autonomies.info/tas/catalonia/Pages/default.aspx>

Mossos d'Esquadra. Některé z nich ovšem spočívají pouze na dílčích delegovaných jednotkách a obecně se řídí obecnými zákonodárnými rozhodnutími pro celé Španělsko. To lze zjistit i při pohledu na pravomoci **sdílené či souběžné**, kdy je vidět, že některé složky se překrývají. Generalitat a ústřední vláda společně sdílí výkonnou moc nad záležitostmi vzdělání, zdraví, bankovníctví, těžby a energií, ochrany životního prostředí, průmyslu či zemědělství. Pravomoci **výkonné** pak spočívají v již prováděcích předpisech, které může Katalánsko vydávat čistě jen na základě celostátní legislativy. Pouhou implementací pravomocí tak jsou záležitosti vodního zásobování, zákonů upravujících vězení, zaměstnanosti, práva, váhy a míry duševního vlastnictví.²⁷⁸ Státní správa však pravomoci mnohdy reguluje a nenechává příliš volného prostoru společenství. Příkladem může být vnitřní obchod, u kterého byly španělskou vládou sníženy jejich kompetence do té míry, že je již prakticky nemožné rozvíjet jakýkoli politický, legislativní či správní rámec, který by byl odlišný od toho stanoveného ústředními institucemi. Tento jev je dle Calveta a Grau ve Španělsku běžný a je příčinou nekonečných debat a často tak decentralizaci změny spíše v otázky administrativní než politické.²⁷⁹ Ohledně financí Katalánsko jako autonomní útvar může získávat kapitál za pomoci daní odváděných státem, vlastních daní a sazeb, příjmy získané z majetku a soukromého práva nebo grantů a úroků úvěrových operací. Vláda v Katalánsku vybírá všechny daně a posílá je rovnou vládě centrální do Madridu. Přirozeně pak oplývá katalánská autonomie rovněž právem na užívání katalánštiny, který je úředním jazykem, o čemž se lze blíže dočíst v kapitole Jazyk nebo má právo na vlastní rozhlasové a televizní služby.²⁸⁰

Z terénního výzkumu pak vesměs vyplývá, že respondenti se ohledně úrovně autonomie nedokážou zcela shodnout. Mnozí z nich si jsou vcelku vědomi jejího vyššího postavení oproti některým jiným komunitám ve Španělsku, avšak většina se přesto domnívá, že má Katalánsko nárok na její posílení. Samozřejmě, tyto myšlenky mají často spojitost s úplnou samostatností, kterou vyžadují a která v mnohém prameni z etnických a politických hledisek, jež jsou více uvedeny v kapitole separatismus. Ten s nespokojeností s úrovní

²⁷⁸ Marc Sanjaume-Calvet and Mireia Grau. "Catalonia", *World-autonomies.info* [online]. 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <http://www.world-autonomies.info/tas/catalonia/Pages/default.aspx>

²⁷⁹ Tamtéž

²⁸⁰ FLORES JUBERÍAS, Carlos, Yash GHAI a Sophia WOODMAN. The autonomy of Catalonia. GHAI, Yash a Sophia WOODMAN, ed. *Practising Self-Government* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 228-257 [cit. 2020-03-23]. DOI: 10.1017/CBO9781139088206.008. ISBN 9781139088206. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/9781139088206%23c01858-2236/type/book_part

autonomie zajisté souvisí, ovšem respondenti byli schopni vyjádřit některé své postřehy také jen k současné situaci a rozsahu autonomie. Respondenti, jež zastávají ten názor, že je autonomie nedostatečná, se potýkají obzvláště s problémem nedůvěry směrem k ústřední španělské vládě nebo mají za to, že nynější podoba autonomie neodpovídá požadavkům katalánského regionu. Velice výstižný je k tomuto tématu komentář univerzitní pedagožky Agnès: „*Myslím si, že je to jen falešný pocit autonomie, která reálně příliš neexistuje. Problém je ten, že vše je taženo silou ekonomie. Rozpočet pro autonomii je většinou regulován centrální vládou. Když je čas dostat peníze, začnou o tom vyjednávat. Chci ti tohle dát, ale děláš jen tohle, takže nedostaneš žádné peníze. Jedna věc je to, jak to my občané cítíme, ale věc druhá je ta reálná pravda, kterou znají politici a nevím, jestli je to ten lepší scénář. Protože kdybychom věděli, co se doopravdy děje, byli bychom velmi ovlivněni a překvapeni. To, jak lidé na některých pozicích jsou kontrolováni v zájmu ostatních. Když chceš zůstat, musíš přijmout některá pravidla nastavená centrálním státem. Takže ano, nechají obyvatele věřit, že síla je v té autonomii, ale myslím si, že to není zcela pravda.*“²⁸¹ Rozmlouvá zde o silném vlivu centrální vlády, pouhé iluzi toho, že by měli silný autonomní statut. O něčem podobném mluví třeba i Manel, který tvrdí, že se Madrid snaží velmi regulovat samosprávu Generalitat a nenechává jim příliš svoobody na rozhodování: „*Ústřední vláda v Madridu nechce, abychom byli politickým subjektem, snaží se nám bránit, jak jen to jde, naši autonomii značně opomíjejí a ve výsledku jsme v některých ohledech spíše otroci, než abychom rozhodovali sami za sebe. Nejsme na tom nejhůře, ale myslím si, že jakožto uznaná historická menšina bychom měli i vzhledem k naší silné ekonomice mít širší pravomoci, které odpovídají naší situaci. Takhle jsme jak otroci. Chceme rozhodovat sami za sebe.*“²⁸² Co ale z druhé strany pohledu vidí Baskičanka Isabela, která nyní v Katalánsku pracuje, za problém této autonomie, je její špatný management. „*Když jsem sem přijela, přišlo mi, že tady ani žádná autonomie nefunguje, je tu špatný management. Není tu žádný plán, žádná hlubší vize, všichni se honí jen za nezávislostí, ale nic víc.*“²⁸³ Ostatní respondenti si pak stěžují ještě na často opakovanou ekonomickou situaci, kterou by rádi změnili tak, aby se v rámci španělského království rozdělovali finance více spravedlivě vůči jednotlivým regionům, kdy z Katalánska proudí více kapitálu nebo obecně již zmíněná reforma roku 2006, která nedosáhla vysněných změn. Ti, kteří jsou s autonomií veskrze

²⁸¹ Rozhovor s r. Agnès, červen 2019

²⁸² Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

²⁸³ Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019

spokojení, ale stále mají nějaké výhrady, lze určit asi na 6 lidí z 18. Namátkou třeba respondentka Berta, která se přiznává, že je s autonomií v zásadě spokojená, i když by si přála změnit třeba systém daní. Nestěžuje si na jejich výši, ale ráda by, aby přímo její vydělané peníze měli nějaký benefit pro místní komunitu. Aby měla pocit, že svými penězi investuje na okolní rozvoj.²⁸⁴ Respondentům Loreně a Davidovi, ačkoliv s autonomií nemají problém, opět vadí, že se jim do autonomie snaží vláda zasahovat: „*Jsem spokojená s naší autonomií, myslím si, že je dost silná, ale španělská vláda se snaží ji zrušit. Ale my se snažíme za ní bojovat, nenecháme si naše ústavní práva sebrat.*“²⁸⁵ Zvláštním paradoxem při této problematice však je, že Katalánsko právě nyní v moderní historii dosahuje své nejvyšší samosprávy. Přesto demonstrace a občanské projevy dokazují, že nespokojenost je ohromná. Vzhledem k učiněným křivdám, zasahování a nespravedlnosti se s jejich názory snad dá i soucítit. Průzkumy veřejného mínění nicméně ukazují jiný pohled. Ten je ovšem blíže rozveden až v části práce o separatistických tendencích.

4.3.2 Baskicko

Baskicko stejně jako Katalánsko, se uvnitř španělského státu snažilo kvůli svým odlišným etnickým, kulturním i národnostním prvkům několikrát nárokovat autonomní požadavky, někdy úspěšně, jindy nikoliv. Totožně jako u všech španělských autonomních společenstev i v případě Baskicka se stal zásadním zlomem pro současnou samosprávu rok 1978 a schválení nové španělské ústavy, uznávající právo na autonomii národů. Právní forma autonomie deklarovaná Statutem Gernika, pojmenovaného dle stejnojmenného města a guernického dubu, důležitého národního symbolu Basků, byla referendem schválena o rok později v roce 1979 s 54 % registrovanými voliči. Tento právní zákon baskickému společenství ukládal základní institucionální pravidla a zároveň nechával volný přístup i Navaře pro její připojení, to se ovšem nestalo.²⁸⁶ Baskicko kromě oficiálních norem a zákonů tvořících jejich autonomní práva rovněž navazuje na tradici některých historických praktik specifických přímo pro toto území. Třeba tradiční *biltzar* systém. Jde o jakousi sociální jednotku založenu na setkávání lidí ze seskupení několika domů, kteří společně

²⁸⁴ Rozhovor s r. Bertou, červen 2019

²⁸⁵ Rozhovor s r. Lorenou, červen 2019

²⁸⁶ ZALLO, Ramón a Mikel AYUSO. The Basque Country. *Euskadi.eus* [online]. January 2009 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: http://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf

prodiskutují různé problematiky a pak se pokusí jednotně shodnout na nějakém usnesení, jakými mohou být třeba komunální volby. Příkladem buď obce Berriatua v provincii Bizkaia nebo Zerain v Gipuzkoe. Dalším podobným jevem je *auzolan*, spočívající v rozhodnutí kolektivně pracovat na komunitních projektech týkajících se např. opravy silnic a dalších potřebných činností v sousedství. Vliv z dřívější doby zde mají také tzv. *fueros*, jakési nepsané zákony, práva nebo zásady místních občanů, veskrze něco jako předchůdce dnešní samosprávy, který však byl zrušen v 19. století. Dnes jsou ale v samosprávě k nalezení určité pozůstatky *foral pass*.²⁸⁷ Jde o formu lokálního systému, kdysi definujícího vztah mezi ústřední politickou mocí a baskickými autoritami. Místní *forální* instituce jsou rozmístěny v jednotlivých provinciích a slouží při konfliktních jednáních. Dříve plnily důležitou roli zejména kvůli jejich právu vetovat zákony koruny, o kterou však již přišly.²⁸⁸ Její podstata nyní spočívá v tom, že pokud regionální instituce nalezne nějaký rozpor, je zorganizována komise, ve které zástupci baskické vlády a území, kterého se to týká, celou záležitost probírají pod dohledem prezidenta baskického soudu.²⁸⁹ Jde tedy o jakousi vzájemnou sebekontrolu lokálních institucí, založených na morálních principech a úctě mezi samosprávnými jednotkami vycházející z již tradičních zákonů. Vzhledem k dlouhodobé historické povaze těchto unikátních složek, je lze označit za tradiční součást baskické identity.

Primárními institucemi baskické samosprávy jsou parlament a vláda, v čele s baskickým prezidentem nazývaným *lehendakari*, které se nacházejí v jejím hlavním městě Vitoria-Gasteiz. Baskický parlament je nejvyšším orgánem lidu zastupující celé Euskadi. Jeho povinnostmi tak jako jiných parlamentů je zákonodárství, podpora a dohlížení nad činnostmi baskické vlády a schvalování rozpočtu tohoto autonomního společenství. Baskický prezident je volen většinou poslanců parlamentu a je reprezentativní autoritou. Jak bylo už výše uvedeno, Euskadi má své vlastní tradiční instituce, jakési provinční parlamenty zvané *Batzar Nagusiak*, ve španělštině *Juntas Generales* a místní provinční rady, které

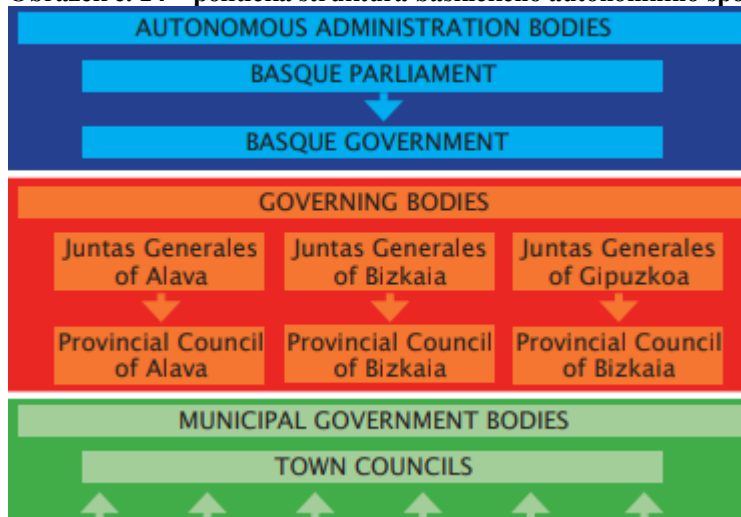
²⁸⁷ ZALLO, Ramón. *Basques, Today: Culture, History and Society in the Age of Diversity and Knowledge* [online]. 34. Alberdania, 2006 [cit. 2020-03-22]. ISBN 9788496643598. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qcDg_QU45WUC&pg=PA204&lpg=PA204&dq=voltaire+basque+dance&source=bl&ots=v-mIW3KpXe&sig=ACfU3U0snL9XxbYcdTGKskyTfp1m2IivCw&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKewjV2bbzuaL oAhXuN-wKHbtbBsIQ6AEwCXoECAkQAQ#v=onepage&q=cis&f=false s. 86-88.

²⁸⁸ WATSON, Cameron. *Modern Basque history: eighteenth century to the present* s. 35-38.

²⁸⁹ HANNUM, Hurst. *Autonomy, sovereignty, and self-determination: the accommodation of conflicting rights*. s. 273.

zastupují výkonnou moc a je v jejich kompetenci tyto historická území spravovat. Teprve nad těmito složkami stojí hlavní baskický autonomní parlament a vláda.²⁹⁰ Jak celý systém vypadá lze vidět na obrázku níže.

Obrázek č. 14 – politická struktura baskického autonomního společenství

Zdroj: ZALLO, Ramón a Mikel AYUSO²⁹¹

Všechny tyto prvky z něj činí velmi propracovaný decentralizovaný organizační systém. Mimo to je pro Baskicko veledůležitá tzv. ekonomická dohoda, upravující finanční vztahy mezi regionální vládou a vládou centrální. To ji odlišuje od Katalánska, jelikož daně vybrané na tomto území zde i zůstávají a neposílají se přímo centrální vládě. Euskadi pak namísto toho platí roční kvótu, která tyto výdaje za centralizované služby státu vynahrazuje. Částka těchto daní je stanovována výborem složeným jak ze zástupců státní správy, tak i jednotlivých provincií, aby docházelo ke spravedlivé diskuzi. Co je však pro Baskické společenství výhodné je to, že se tento koeficient pro jeho výpočet nemění, tudíž při zlepšení situace regionální ekonomiky je fiskální systém pro Baskicko výhodný.²⁹² V současnosti činí 6,24 % a zkráceně jde o odhad toho, jaká část celostátních výdajů baskickému společenství připadne.²⁹³ Tento systém taktéž vychází z tradičního místního provinčního systému.

²⁹⁰ ZALLO, Ramón a Mikel AYUSO. The Basque Country. *Euskadi.eus* [online]. January 2009 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: http://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf

²⁹¹ ZALLO, Ramón a Mikel AYUSO. The Basque Country. *Euskadi.eus* [online]. January 2009 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: http://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf

²⁹² The regional tax system in the Basque Country. *Bizkaia talent* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.bizkaia.talent.eus/en/pais-vasco-te-espera/apuesta-de-futuro/sistema-fiscal-propio/>

²⁹³ WHAT IS THE 'BASQUE QUOTA' AND HOW IS IT CALCULATED? *Essencia* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <http://essencia.inmobiliaria.com/en/what-is-the-basque-quota-and-how-is-it-calculated/>

Shromažďování financí a stanovování jednotlivých daňových sazeb je přímo na *florálních* institucích tří historických provincií, kteří většinu z nich posílají do baskické vládní pokladny. Odsud jsou pak finance přerozdělovány zpět do jednotlivých teritorií.²⁹⁴ Tento systém si pochvaluje i respondent Josu: „*Díky tomu, že máme tenhle jedinečný systém, který platí jen pro Baskicko, máme ekonomickou výhodu proti ostatním, kteří své daně přímo odvádí do Madridu. I díky tomu jsme na tom dnes tak dobře. Je to trošku nespravedlivé, já vím, ale nebylo to vymyšleno jen tak, vychází to z dlouhotrvající politiky zde v baskické oblasti.*“²⁹⁵ Primární příjem z výběru národních daní zcela přenesených (jako daně majetkové či dědičné) nebo delegovaných jen částečně přímo na autonomii, částí obecného příjmu státu odvozených z rozpočtových přidělů nebo dotací z mezioblastního fondu.²⁹⁶

Baskicko má svým statutem stejně jako Katalánci zaručena široká autonomní práva. Mimo již zmíněné uplatňuje samosprávu v oblasti kultury, dopravy, zemědělství, průmyslu, vzdělávání či vnitřním obchodu. Fungují zde i regionální policejní složky Ertzaintza a jak již bylo napsáno, národní jazyk Basků euskara je též jakožto jazyk úřední povolen volně užívat.²⁹⁷ Ani v případě Basků nebyl od prohlášení autonomního statutu zcela klid. Baskické nacionalistické strany v čele s teroristickou ETOU od počátku statut shledávaly nedostatečným a nelegitimním. Též klíčová baskická strana PNV, ačkoliv statut přijala, byla s úrovní autonomie jí poskytovanou od počátku nespokojena a požadovala její rozšíření. Zatímco působení ETY nepřestalo způsobovat strach a problémy, k moci se na začátku nového tisíciletí dostává Juan José Ibarretxe, který v roce 2001 přišel s novým plánem na transformaci autonomie Baskicka inspirovaného Quebecem a Portorikem. Tento plán obsahoval zaručení vlastního referenda a následného nabrání zcela nového statutu tzv. *freely-associated state*, v překladu jako svobodně sdružený stát, který mínil utvoření

²⁹⁴ ZALLO, Ramón. *Basques, Today: Culture, History and Society in the Age of Diversity and Knowledge* [online]. 34. Alberdania, 2006 [cit. 2020-03-22]. ISBN 9788496643598. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qcDg_QU45WUC&pg=PA204&lpg=PA204&dq=voltaire+basque+dance&source=bl&ots=v-mIW3KpXe&sig=ACfU3U0snL9XxbYcdTGKskyTfp1m2IIvCw&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjV2bbzuaL0AhXuN-wKHbtbBsiQ6AEwCXoECAkQAQ#v=onepage&q=cis&f=false s. 86-88.

²⁹⁴ HANNUM, Hurst. *Autonomy, sovereignty, and self-determination: the accommodation of conflicting rights*. s. 93-94.

²⁹⁵ Rozhovor s r. Krisem, červen 2019

²⁹⁶ HANNUM, Hurst. *Autonomy, sovereignty, and self-determination: the accommodation of conflicting rights*. s. 93-94.

²⁹⁷ A will to govern. *Basquecountry.eus* [online]. 2009 [cit. 2020-03-26]. Dostupné z:

[https://www.basquecountry.eus/t32-](https://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/sistema_politico/en_10107/sistema_politico.html)

[448/en/contenidos/informacion/sistema_politico/en_10107/sistema_politico.html](https://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/sistema_politico/en_10107/sistema_politico.html)

konfедераčního vztahu se Španělskem. Ve snaze získat vyšší úroveň autonomie také doufali, že zamezí neustávajícím teroristickým činnostem ETY. Podstatný se stal ale až rok 2004, kdy ho plénum Baskicka schválilo. To mu ovšem nepomohlo, jelikož byl Madridem zamítnut.²⁹⁸ Nové návrhy přišly od dalšího ministra Iñiga Urkullu, který se po pošramocené reputaci s Ibarretxovou kampaní, který se reformy snažil prosadit diplomatictější stylem a opět nějak sjednotil umírněné radikály a založil svou strategii spíše na vyjednávání.²⁹⁹ S jeho návrhem chtěl zejména dokončit převod všech kompetencí autonomii, které byly již dlouho očekávané. Jak prohlásil na adresu PNV následovatelů v roce 2014, nová změna by měla být založena na politickém cenzusu a bilaterálním vztahu. Mohla by mít formu něčeho podobného jako je konfедераční model založený na respektování historických práv. Též by si přáli být více zapojováni do evropského dění. Na význačnější reformu autonomní statut však stále čeká.³⁰⁰ Již o současné vysoké úrovni autonomie se nicméně pozitivně a výstižně vyjadřuje předseda PNV: „*Průměrný Bask se potřebuje se španělským státem setkat při třech příležitostech: pro získání řidičského průkazu, cestovního pasu a důchodu. Zbytek už je to, co jim my, baskické instituce, dáme.*“³⁰¹

Spokojenost baskických respondentů se současnou úrovní autonomie se dá označit za pozitivní, avšak stále ne zcela všichni jsou z ní nadšeni. Ze všech 16 respondentů se úplně nebo více přiklání k dostatečné míře 13 z nich. Nejvíce si vychvalují onen ojedinělý daňový systém zavedený pouze pro Baskické autonomní společenství a Navarru. Někteří zastávají dokonce ten názor, že autonomie je zde na velmi vysoké úrovni. Respondentka Isabela připodobňuje autonomii téměř k federálnímu systému, ke kterému mu chybí už jen kousek.³⁰² To, co španělský systém autonomních společenství, zahrnujíc i to baskické, nejvíce postrádá k tomu, aby měl federální podobu, je absence pravomocí pro rozhodování jednotlivých regionů na centrální úrovni. Jinými slovy nejsou zmocněny např. k reformě celostátní ústavy. Dále zde chybí i volená komora, nejčastěji Senát, který by měl politické

²⁹⁸ MINDER, Raphael. *The struggle for Catalonia: rebel politics in Spain*. s. 236-239.

²⁹⁹ KEATING, Michael. *The Basque Statute of Autonomy*. *Centre On Constitutional Change* [online]. 19 October 2018 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.centreonconstitutionalchange.ac.uk/opinions/basque-statute-autonomy>

³⁰⁰ GILLESPIE, Richard. *Contesting Spain?: the dynamics of nationalist movements in Catalonia and the Basque Country*. s. 51-56.

³⁰¹ GARDNER, David. *Why Basques and Catalans see independence differently*. *Financial Times* [online]. 12 July 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/3ec93f84-a2a1-11e9-974c-ad1c6ab5efd1>

³⁰² Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019

zastoupení na základě těchto územních regionů. V současné době je přidělení konáno dle provincií.³⁰³ Co má ale baskické společenství velmi podobné je právě onen daňový systém, jež nazývají *cupo*, a díky kterému mají kompetence investovat do svých provincií přímo z vlastních daní stejně jako ve federálních státech. Kromě tohoto privilegia si velmi pochvalují také vzdělávací systém,³⁰⁴ který kvůli svým jednotlivým jazykovým modelům skvěle vyhovuje současné jazykové a národnostní situaci v autonomním společenství. Dost jsou také spokojeni s rozšířeným zdravotnickým systémem zvaném *Osakidetza*, který byl v Baskicku od jeho založení vždy silně finančně podporován a je na výborné úrovni. To dokazuje i studie federace asociací na obranu zdraví z roku 2014, která hodnotí zdravotnictví baskického autonomního společenství jako vůbec nejlepší ve Španělsku. Oproti tomu Katalánsko zaujímá jedny z nejnižších příček.³⁰⁵ To komentuje i Isabela, která má výborné srovnání: „*Když jsem v Baskicku, je tam fungující síť doktorů a vše funguje dobře, oproti tomu v Katalánsku to trvá vše déle na vyřízení a není to tak efektivní. Mohlo by to jít lépe.*“³⁰⁶ Ve dvou případech se pak objevil částečný nezájem či nevědomost, kdy jsou sice s autonomií spokojeni a jsou si vědomi rozsáhlých práv, ovšem výrazněji se o problematiku nezajímají. *Dokud máme povoleno mít nějakou autonomii a dělat vlastní rozhodnutí, které nás ovlivní, tak jsem šťastný, jinak se o autonomii upřímně moc nestarám.*³⁰⁷ Ti tři jedinci, kteří současnou autonomii shledávají nedostačující, předkládají argumenty týkající se především požadavku na územní spojení s ostatními částmi historického Baskicka – Navarrou a francouzskými provinciemi nebo jim vadí přílišné propojení se Španělskem, kdy se domnívají, že jsou stále příliš pod kontrolou. „*Rád bych ustanovil nový model, kde bude možné získat více potřebné suverenity. Jsme vlastní národ a máme silnou ekonomiku, nechci se oddělit, ale nechci být závislý na Madridu jako teď. Měli bychom mít jen minimální potřebnou propojenost s centrální vládou, ale jinak si dělat vše sami, to by nám prospělo, nějaká forma federativního typu.*“³⁰⁸ Konkrétnější pohledy již více navazují na téma separatistických tendencí, a jsou tak k nalezení ve stejnojmenné kapitole.

³⁰³ ENCARNACIÓN, Omar Guillermo. *Spanish politics: democracy after dictatorship*. s. 103-104.

³⁰⁴ Podrobně popsán v kapitole Jazyk.

³⁰⁵ Basque public health system, a reference in the world. *Bizkaia talent* [online]. [cit. 2020-03-26].

Dostupné z: <https://www.bizkaia.talent.eus/en/pais-vasco-te-espera/conocenos/calidad-prioridad-vasco/>

³⁰⁶ Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019

³⁰⁷ Rozhovor s r. Unaiem, listopad 2019

³⁰⁸ Rozhovor s r. Saulem, červen 2019

4.4 Ekonomika

4.4.1 Katalánsko

„*We are the motor of Spain*“³⁰⁹ Z ekonomického hlediska je na tom Katalánsko v rámci španělského království nadprůměrně. V roce 2018 činilo HDP celého Španělska 1 202 193 milionů eur, z čehož produkt Katalánska tvořil 242 313 milionů eur.³¹⁰ To z něj dělalo 2. nejvýkonnější ekonomiku v zemi s velmi malým odstupem hned za Madridem a v poměru je možné vidět, že zastupuje 19-20 % celostátní ekonomiku. Při přepočtu na obyvatele je pak ze všech 17. autonomních komunit na místě 4. za Madridem, Baskickou autonomní společností a Navarrou.³¹¹ Třebaže v celkovém rozsahu jejich produkce úroveň španělské ekonomiky skutečně vyzdvihují, při srovnání s počty obyvatel už lze vidět lehký propad. S častým sebevědomým proklamováním Katalánců ohledně „táhnoucí“ ekonomiky Španělska, si tento fakt tudíž nepatrně odporuje. V míře nezaměstnanosti je na tom region v roce 2019 s 11 % lépe než španělský průměr, který dosahoval 14,1 %.³¹² V posledních letech tak dokázalo překonat hospodářskou krizi, při které se množství nezaměstnaných v roce 2013 pohybovalo dokonce okolo 24,5 %.³¹³ Silná hospodářská pozice regionu ovšem není žádným novým jevem, nýbrž již dlouho trvající záležitostí. Za její původ lze považovat především průmyslový vzestup ve druhé polovině 18. století a ve století následujícím, kdy zde proběhl velký rozkvět hlavně textilního průmyslu spojený s nástupem parního stroje a rozšířeného obchodu především s Amerikou. Už v té době patřil mezi nejprůmyslovější a velmi prosperující část Španělska.³¹⁴ V současnosti se na celkovém podílu katalánského průmyslu podílí 7 %.³¹⁵ Ten pak reprezentuje asi 21 % katalánského HDP a je zaměřený

³⁰⁹ Rozhovor s r. Davidem, červen 2019

³¹⁰ Gross domestic product (GDP) in Catalonia and the whole of Spain between 2003 and 2018. *Statista* [online]. 2019 [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/327063/gross-domestic-product-in-catalonia-and-spain/>

³¹¹ Autonomous Communities of Spain GDP at market prices. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/gdp/spain-autonomous-communities>

³¹² Unemployment rate. By sex. Provinces. Statistical Institute of Catalonia. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=acc&n=318&lang=en>

³¹³ Unemployment rate in the Spanish autonomous community of Catalonia from 1st quarter 2013 to 2nd quarter 2018. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/456113/unemployment-rate-in-catalonia/>

³¹⁴ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 551-552.

³¹⁵ HERNÁNDEZ, Joan Miquel, Jordi FONTRDONA a Alberto PEZZI. *Map of local industrial production systems in Catalonia*. s. 44.

hlavně na průmysl potravinářský, chemický a automobilový.³¹⁶ Další sektory jsou zastoupeny následovně: služby zaobírají 72,7 %, stavebnictví 5,2 % a zemědělství 1,1 %.³¹⁷ Katalánsko je též největším intermodálním logistickým centrem v jižní Evropě, má rozsáhlou síť železniční dopravy včetně moderních vysokorychlostních spojů, dálnice napojené na evropský silniční systém a jeden z nejvytíženějších přístavů Evropy nacházející se v Barceloně, kde je zároveň i významné mezinárodní letiště.³¹⁸ Ekonomickou důležitost Katalánska dokazuje i jeho členství ve *Four Motors for Europe* tvořících společně s Auvergne-Rhône-Alpes, Bádenskem-Württemberskem a Lombardií nadnárodní síť čtyř vysoce industrializovaných a výzkumně založených ekonomických center Evropy.³¹⁹ Vysokým zastoupením na regionální hospodářské úrovni má cestovní ruch, jež přispívá do místního HDP asi 12 %.³²⁰ Katalánsko se řadí se svým hojně navštěvovaným pobřežím, kulturním centrem Barcelonou a Pyrenejemi mezi nejoblíbenější turistické destinace Evropy. Přes 19 milionů mezinárodních turistů navštívilo v roce 2019 území Katalánska.³²¹

Respondenti jsou ohledně názoru na ekonomickou situaci Katalánska zcela jednotní. Všichni na jeho současný stav nahlíží velmi pozitivně. Jsou si vědomi jejího silného postavení nejen v rámci Španělska, ale i poměrně dobré úrovně na evropské měřítko. Zároveň v tomto však vidí i nevýhodu. Konkrétně tu, že kvůli jejich skvělému ekonomickému výkonu je nechce španělská vláda nechat zvolit nezávislost. Respondentka Berta se také domnívá, že ekonomika Katalánska není na takové úrovni jen kvůli samotné industrializaci země, místním firmám a cestovnímu ruchu, ale také díky Kataláncům samotným. „*Nechci znít stereotypně, ale myslím si, že jsme tvrdě pracovití a uvědomujeme si naši odpovědnost, pracovní a celkově styl, jakým by mělo něco fungovat. Mám spousty*

³¹⁶ CATALONIA FACTS & FIGURES. *Catalonia.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://catalonia.com/catalonia-barcelona/catalonia-barcelona/Catalonia-facts-figures.jsp>

³¹⁷ GVA. By sectors. Counties. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=359&lang=en>

³¹⁸ LOGISTICS, TRANSPORT AND E-COMMERCE. *Catalonia.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://catalonia.com/industries-in-catalonia/sectors/sustainable-mobility-and-smart-cities-industries/logistics-transport-and-e-commerce.jsp>

³¹⁹ About. *4motors.eu* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://www.4motors.eu/en/about>

³²⁰ CATALONIA FACTS & FIGURES. *Catalonia.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://catalonia.com/catalonia-barcelona/catalonia-barcelona/Catalonia-facts-figures.jsp>

³²¹ Annual number of international tourist arrivals in Catalonia 2000-2019. *Statista* [online]. 2020 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/447823/yearly-number-of-international-tourists-visiting-catalonia/>

*kamarádů např. z Andalusie a nic proti nim nemám, ale vím, jak to tam chodí. O nic se tolik nestarají, mají svoji siestu a je to odlišnější než tady. Takže i proto jsme na tom asi dobře, kvůli lidem.*³²² Někteří respondenti přikládají prosperitu země i samotné její podobě, respektive jejímu charakteru, který ovšem může hrát jen obraznou roli. Tvrdí, že Katalánsko je už na první pohled velmi zelené, s bujnou přírodou, ale zároveň moderní, industrializovaná rozkvétající část země, která má pro vše ideální podmínky. Velice často se odkazují rovněž na Baskicko, se kterým se hospodářsky ztotožňují, ačkoliv jim závidí jejich daňový systém. Jak praví respondent Manel: „*Kdyby nám zavedli stejný systém. To by pro nás mohla být medicína.*“³²³ Při odhlédnutí od politických záležitostí nicméně nevyznívá jediná nespokojenost.

4.4.2 Baskicko

Baskické autonomní společenství patří ve španělském království mezi ekonomickou špičku. Jeho celkový hrubý domácí produkt byl v roce 2018 72,17 milionů eur, což ho s asi 5,8 % celkového produktu Španělska řadí na 5. příčku mezi všemi společenstvími. Při přepočtu na obyvatele je ale možné se dozvědět, že zaujímá dokonce 2. místo po prvním Madridu.³²⁴ Míra nezaměstnanosti v roce 2019 činila 9,3 % což z něj společně s Navarrou činí oblasti s nejnižší nezaměstnaností v zemi.³²⁵

Jako v případě Katalánska také Baskicko mělo svůj ekonomický význam již po delší dobu. Konkrétně jeho význam pramení obzvláště z rozvoje metalurgického průmyslu na tomto území v první polovině a zejména pak na konci 19. století, kdy se začal rozmáhat průmysl železářský, který sem přivedl velké množství finančního kapitálu.³²⁶ A jeho role mu zůstává dodnes. Převážně velmi moderní zpracovatelský sektor, velmi zaměřený na ocel nebo obráběcí kovy, měl se svými 25,7 % na HDP v roce 2017 ohromný podíl na bohatství tohoto společenství. Vyhlášené je Baskicko v současnosti svým letectvím a celkově strojírenským průmyslem, energetikou a velmi se zaměřuje na vědu a technologie. Mezi

³²² Rozhovor s r. Bertou, červen 2019

³²³ Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

³²⁴ Autonomous Communities of Spain GDP at market prices. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/gdp/spain-autonomous-communities>

³²⁵ Population with relation to activity (PRA). *Eustat* [online]. 2020 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://en.eustat.eus/estadisticas/tema_37/opt_0/tipo_1/ti_Population_with_relation_to_activity_PRA/temas.html

³²⁶ UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. s. 745-845.

další průmyslová odvětví lze pak zařadit ještě petrochemii a rafinerii.³²⁷ Mimo to v tomto regionu má výraznou tradici ještě rybářství a zemědělství, ačkoliv žádné z nich již nemá takový význam jako kdysi.³²⁸ Primární sektor v roce zastával 0,9 % zastoupení, průmysl 24,1 %, stavebnictví 5,9 % a služby tvořily 68,9 %.³²⁹ Výrazně se tak neliší od ekonomiky Katalánska.

Po skončení teroristických činností Baskicko také stále více láká zahraniční turisty. Jen za poslední 3 roky vzrostl jejich počet o 12 %. V roce 2019 Baskicko navštívilo rekordních 3,8 milionů turistů³³⁰ a cestovní ruch se v roce předešlém podílel 6,1 % na baskickém HDP.³³¹ Úspěch cestovního ruchu respondentka Uxue vidí i ve změně charakteru nyní turistického Bilbaa, které dříve mělo více průmyslový vzhled a nebylo tak čisté a vhodné na turistický ruch.³³² Přestože si jsou respondenti vědomi, že cestovní ruch zdaleka není na takové úrovni jako ten katalánský, věří, že nejvíce je zde láká odlišná kultura spojená s výtečnou gastronomií a přírodními sceneriemi.

Baskičtí respondenti zastávají společné stanovisko, co se týče jejich hospodářské situace. Jsou velice spokojeni, i když se už smířili s tím, že to je za cenu vysokých cen veškerého zboží, nájmu a dalších věcí. Upozorňují i na nízký stav nezaměstnanosti vzhledem ke zbytku Španělska, který komentují s tím, že zde není nouze sehnat práci a mzdy jsou na nadprůměrné úrovni Španělska. V Baskickém autonomním společenství jsou pak skutečně nejvyšší platy z celé země. Měsíční mzdy byly v roce 2018 o více než 300 euro vyšší než španělský průměr.³³³ Chválí také sílu baskického průmyslu, který je dle nich

³²⁷ BASQUE COUNTRY. *Europa.eu* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z:

<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/basque-country>

³²⁸ Economy. *Eke.icb* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.eke.us/en/kultura/basque-country/ekonomia>

³²⁹ Economy. *Eustat.eus* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z:

https://en.eustat.eus/indicadores/ambito_99/temaseleccionado_42/indicadoresEstruc.html

³³⁰ Euskadi cierra 2019 con 3,8 millones de turistas. *Euskadi.eus* [online]. 27 January 2020 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2020/euskadi-cierra-2019-con-3-8-millones-de-turistas/>

³³¹ Contribution of tourism to the Basque economy by component, province and period. *Eustat.eus* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://en.eustat.eus/bankupx/pxweb/en/english/-/PX_3871_cst03.px/table/tableViewLayout1/?rxid=e28cfc94-2ca0-4454-ac7b-483568860d99

³³² Rozhovor s r. Uxue. listopad 2020

³³³ MATEOS, Montse. Dónde podrá ganar el mayor sueldo. *Expansión* [online]. 22 OCT 2019 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.expansion.com/expansion-empleo/desarrollo-de-carrera/2019/10/22/5dade4d2468aeb95a8b45f0.html>

i jednou z klíčových zdrojů celého španělského hospodářství. „*Náš průmysl je dost vyhlášený. S ekonomikou by to mohlo být samozřejmě lepší, ale člověk si asi vždycky musí na něco stěžovat. Vím, že jsme na tom ve Španělsku asi nadprůměrně a myslím, že se to tu dost i rozvíjí v posledních letech, ta změna je znát, např. v Bilbao je to moc dobré a je to vidět. Je tu, řekla bych, dost dobrá úroveň života. No, asi bychom měli být spokojeni, dokonce i turisté sem docela víc přijíždějí než dřív.*“³³⁴ Shrnuje výborně celou situaci respondentka Helena.

4.5 Separatistické tendence

4.5.1 Katalánsko

Ačkoliv se v dnešní době stále více debatuje o stupňování katalánských tendencí na vlastní stát, ve skutečnosti se ve větším objevují až v posledních letech. Dříve se snahy Katalánců ubírali převážně jen směrem k posilování autonomie či založení federalizovaného útvaru v rámci jednotného španělského státu. Po rozpadu Frankovy diktatury v roce 1976 by dle průzkumů veřejného mínění jen 2 % Katalánců shledalo nejlepším řešením čirou nezávislost. Podobně tyto názory setrvaly i nadále, a dokonce ještě v roce 2006, v době zavádění nového statutu, procento separatistů činilo 14 %.³³⁵ Z pouhého katalánského nacionalismu zrozeného v 19. století, v rámci kterého požadovali uznání jejich národa a prosazení jím odpovídajících práv na samosprávu, docházelo k přerodu v separatistický boj až v souvislosti s pokračující nespokojeností právě se zamítnutím velké většiny požadavků autonomního statutu až se čtyř letým zpožděním v roce 2010. Problémem nebyly jen záležitosti ryze politického charakteru, ale spočíval ve velkém i v odmítnutí postavení národních hodnot jako jazyka a celkového uznání Katalánska jako národa. Vše bylo sice prohlášeno za legitimní, ale nebyla pro to ustanovena žádná právní platnost, což společně s ostatními odmítnutými požadavky jako např. určitými omezeními soudnictví začali Katalánci brát jako velkou křivdu. „*Jeden příklad je statut autonomie, pro který jsme hlasovali. Prošlo to našimi institucemi, vše bylo právně v pořádku. Pak to bylo posláno do Madridu, kde potvrdili jeho validitu. Nakonec ale změnili spousty věcí, pro které jsme*

³³⁴ Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

³³⁵ DVOŘÁKOVÁ, Kateřina a Miroslava FERRAROVÁ. Separatistické tendence v současné Evropě: Katalánsko, Skotsko a Vlámko na cestě k nezávislosti?. *Politologická Revue*. [online] 2014, roč. 20, č. 2. [cit. 2020-03-29.] Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edo&AN=100394392&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

hlasovali. Proč? Nic nebylo protiústavní. Kdyby to bylo kvůli objektivním důvodům, tak to musí lidé přijmout, ale žádné nebyly. Některé záležitosti, které se změnily byly v jiných částech jako třeba Valencie nebo Andalusie uznány. Tak proč ne i v našem případě? Toto nebylo demokratické a od té doby se naše nesnášenlivost stupňuje.“³³⁶ Ztěžuje si v této souvislosti Agnès. Značně to také probudilo vlnu dalších nezávazných referend o nezávislost a rovněž tuto okolnost lze brát jako první povzbuzení k větším demonstracím.³³⁷ Při demonstraci v roce 2010 se v hlavním městě Barceloně podle policejních jednotek sešlo více než milion protestujících, kteří mávali vlajkami *estelada* a transparenty s hesly „*Jsme národ. My rozhodujeme.*“³³⁸ Zde už zajisté lze mluvit o větší radikalizaci obyvatel než při dřívějších průzkumech. Zejména ve velkém referendu v roce 2014 se 80 % ze zhruba 40 % účastí v celém Katalánsku, vyjádřilo pro vytvoření vlastního nezávislého státu.³³⁹

Dalším klíčovým faktorem, který zmiňují respondenti, byla hospodářská krize, která nastala v roce 2008 a zhoršila ekonomické podmínky zejména v Katalánsku³⁴⁰, kterému se státní dluh prohloubil nejvíce ze všech částí Španělska a trvá do dnes.³⁴¹ Příkládají to opět nedostačujícímu fiskálnímu systému, kdy i v době začínající krize stále odváděli více, než ze španělské pokladny obdrželi. Jen z roku 2007 do roku 2012 se navýšil dluh ze 7,8 % na 27,1 % celého HDP.³⁴² Na tuto věc si stěžují také někteří respondenti „*Se statutem pak do toho navíc přišla do Španělska ekonomická krize a španělská vláda nás nepodpořila tak, jak by měla. Od té doby se nám kvůli tomu začalo přihoršovat víc než ostatním.*“³⁴³ Což

³³⁶ Rozhovor s r. Agnès, červen 2019

³³⁷ DVOŘÁKOVÁ, Kateřina a Miroslava FERRAROVÁ. Separatistické tendence v současné Evropě: Katalánsko, Skotsko a Vlámko na cestě k nezávislosti?. *Politologická Revue*. [online] 2014, roč. 20, č. 2. [cit. 2020-03-29.] Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edo&AN=100394392&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

³³⁸ More than 1 million protest court ruling in Barcelona. *CNN* [online]. 11 July 2010 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/europe/07/11/spain.protests/index.html>

³³⁹ Vol que Catalunya esdevingui un estat? En cas afirmatiu, vol que aquest estat sigui independent. *Generalitat de Catalunya* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/ca/escr-tot-resum.html>

³⁴⁰ Catalanian Independence: What are the Economic Stakes? *The real news* [online]. 28 Oct 2017 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://therealnews.com/stories/mweisbrot1027spainecon>

³⁴¹ Autonomous Communities of Spain Government debt. Millions of EUR. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/national-debt/spain-autonomous-communities>

³⁴² Catalonia - Government debt. Millions of EUR. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/national-debt/spain-autonomous-communities/catalonia>

³⁴³ Rozhovor s r. Sarou, červen 2019

potvrzuje i ekonomický expert Conde-Ruiz, jež tvrdí, že tato krize poukázala na chyby španělského regionálního financování a že je nutností k dalším krokům jako třeba federálnímu systému zdanění.³⁴⁴ Nově zrozený independentismus už od té doby nevymizel. Celý problém pak vyvrcholil v roce 2017, kdy již v historické části této práce zmíněném referendu pro Katalánce znamenala pomyslnou „třešničku na dortu“ pro jejich trpělivost. Zasažení španělských policejních jednotek a uvalení politiků do vazby dokonalo dílo nenávisti vůči ústřední vládě a představovalo pro ně tvrdý zásah proti demokracii, přestože bylo referendum nakonec označeno ústavním soudem za nelegální, a dala za vznik tzv. katalánské krizi.³⁴⁵ „*Toto pro nás byl velký zásah, i když jsme protestovali už dříve, nikdy jsme si ani v nejmenším nemysleli, že by španělská vláda mohla zajít tak daleko. Teď už není cesty zpět. Nesmíme se nechat zatlačit takovým násilím a nespravedlností, i přestože referendum dle soudu nebylo zcela legitimní, Nepovolávejte policii jen aby zastavila hlasování, aby nás uvrhla do žaláře. Tohle není demokratická cesta.*“³⁴⁶ Jeden z několika velmi se obsahově podobajících výpovědí respondentů kritizujících říjnový radikální zákrok španělské vlády. „*Ano, tendence se zvyšují. Má matka (není rozená Katalánka) nebyla dříve úplně pro nezávislost. Po tom, co se stalo 1. října, ale změnila názor. Má to určitě co dělat i se zatýkáním politiků.*“³⁴⁷ Jak je vidno, na tomto příkladě lze dokázat, že tato tři roky stará událost nejen že výrazně radikalizovala cítění již zarytých separatistů, ale mohla přemluvit i občany dříve k nezávislosti neinklinující, dokonce i ne původem katalánské obyvatelstvo.

Mimo událost s referendem respondenti nepřiliš překvapivě, podobně jako všeobecně známá stanoviska, zřejmě nejvíce kritizují čistě ekonomickou stránku katalánsko-španělského vztahu. Takřka bez výjimky zaznívá kritika nevyrovnaného daňového systému. Mezera mezi tím, co doplácí a co od vlády získají, je často proklamována jako 16 miliard eur, což dělá zhruba 9 procent jejich HDP.³⁴⁸ Kritizují to s odůvodněním, že je obtěžuje „dotování“ ostatních komunit Španělska na jejich úkor. Všichni uvádějí velice podobné odůvodnění, proto postačí uvést jedem příklad: „*Nelíbí se mi to. Je pochopitelné, že táhneme*

³⁴⁴ ORTIZ, Fiona. In Spain, economic crisis fans Catalan separatism. *Reuters* [online]. 20 September 2012 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-catalonia/in-spain-economic-crisis-fans-catalan-separatism-idUSBRE88J06S20120920>

³⁴⁵ KIEWIET, Jeroen. Legal Unity as Political Unity? *Utrecht Journal of International and European Law* [online]. 2018, 34(1), 56-72 [cit. 2020-03-30]. DOI: 10.5334/ujiel.453. ISSN 2053-5341. Dostupné z: <http://www.utrechtjournal.org/articles/10.5334/ujiel.453/>

³⁴⁶ Rozhovor s r. Lorenou, červen 2019

³⁴⁷ Rozhovor s r. Davidem, červen 2019

³⁴⁸ WAITZKIN, Howard. *Health care under the knife: moving beyond capitalism for our health*. s. 129.

*Španělsko ekonomicky, ale není to spravedlivé. Pokud bez přestání někomu dáváš víc peněz, než dostáváš, taky se ti to nelíbí. Mohli bychom za tu dobu investovat do vlastních věcí mnohem víc. Jenže vláda nás jen ignoruje, a když se proti tomu chceme ohradit, zastaví nás. Tohle není ta správná cesta. Pokud se oddělíme, budeme se moci starat o své vlastní peníze, tak jak to má být.*³⁴⁹

Z ekonomického hlediska respondenti opakovaně zmiňují nelogické a poměrně diskriminačně založené investice centrální vlády. Konkrétně mají na mysli především případ s investicemi do dopravy a infrastruktury. Převažuje u nich názor, že na místo efektivního způsobu výstavby železnic a zavádění vysokorychlostních vlakových spojů, upřednostňují financování související s Madridem. Nejvýstižnější je zřejmě komentář od Bernata: „Myslím, že je to něco jako konkurování. Za každou cenu se snaží mít nejdůležitější letiště u nich v Madridu, takže do něj dávají více peněz. Také investují daleko více peněz do dálnic v okolí Madridu než tady a zejména případ s vysokorychlostními vlaky je naprosto nesmyslný. Víš, kde byl zaveden první vysokorychlostní spoj ve Španělsku? Ze Sevilly do Madridu. Spoj s Barcelonou, druhou metropolí země byl vybudován až o mnoho let později. A místo toho, aby vystavili důležitou spojkou táhnoucí se podél středozevního moře, která by navázala i na Francii a spojila vše nejlépe se zbytkem Evropy, tak se radši soustředí na daleko méně důležité linky napojené na Madrid. Když tak chceš z Valencie, nejdůležitějšího přístavu do Barcelony, je pro tebe výhodnější a rychlejší jet z Valencie do Madridu a z Madridu do Barcelony, přestože když se podíváš na mapu, je to naprosto uhozený.“³⁵⁰ stejně jako doplnění od studentky Julie: „Kdyby nás alespoň takhle očividně nevynechávali a nediskriminovali, možná by byl o důvod méně odejít.“³⁵¹ Tuto kritiku však potvrzují i čísla. Ačkoliv bylo letiště před pár lety rozšířeno, stále je vidět nepoměr investic do madridského letiště, které oproti letišti El Prat v Barceloně neustále rozšiřuje své mezikontinentální lety a letištní management v Barceloně i přes poptávku mnohdy neadekvátně opomíjí. Stejně tak infrastruktura v metropolitní zóně Barcelony, která byla, třebaže její významnost se nedá popřít, dlouho zanedbávána tak jako odkládaná pobřežní vlaková linka do Francie. Ukázkový případ nedokonalé decentralizace Španělska.³⁵²

³⁴⁹ Rozhovor s r. Manelem, červen 2019

³⁵⁰ Rozhovor s r. Bernatem, červen 2019

³⁵¹ Rozhovor s r. Julií, červen 2019

³⁵² MORATÓ, Xavier Cuadras. *Catalonia: A New Independent State in Europe?: A Debate on Secession within the European Union*. s. 161-163.

A konečně národnostní, etnické důvody, které jsou v podstatě základním kamenem celého hnutí. Tyto principy stály, jak již bylo řečeno jako první, a respondenti je vidí jako to nejdůležitější, o co by měli pečovat. Vše ostatní jsou až důvody druhotné, ačkoliv ne podřadné. Jak se shodují, nejpodstatnější je přeci vlastní identita a ubránění vlastní národního charakteru, který jak obrazně líčí respondent Jordi: „*Je to náš společný poklad, který si nesmíme nechat vzít.*“³⁵³ Všichni si jsou vědomi svých odlišností, jež je zároveň nutí chránit před asimilací a na druhou stranu povzbuzuje v myšlence nároku na vlastní stát. „*Myslím, že jsme v zásadě, že jsme jiný národ, jsme rozdílní. Proto také demonstrujeme. Nelze to popírat.*“³⁵⁴ „*Vždycky jsem se považovala za kulturního separatistu. Mezi mé hlavní starosti patří to, že má kultura a můj jazyk jsou napadány. I taková základní věc se Madridu nezdá a mají tendenci jimi opovrhovat.*“³⁵⁵

Právě omezování jazyka se asi nejvíce obávají. Uvědomují si, že to nyní neznamena nějakou formu čiré nesvobody, ovšem při odmítnutí rovnoprávného postavení katalánštiny v onom statutu v roce 2010 byli vnitřně velmi pobouřeni. Domnívají se, že alespoň taková základní věc jako jazyk by nemusela být potlačována. Vesměs se dá říct, že jim ve své podstatě jde nejen o práva ale o úctu, která je neustále pošramocována. „*Stát by se měl chovat jako rodina. Pokud je jedno z tvých dětí chováno trochu odlišně, neznamena to, že ho zavrhnou, nemůžu ho ignorovat. Pokud ano, nebude mu to příjemné a bude chtít odejít a nebyť součástí této rodiny. Takto je na tom i Katalánsko.*“³⁵⁶ připodobňuje skvělým způsobem její pohled na vztah se Španělskem Agnès. Někteří respondenti rovněž uvádějí, že byli otevření diskuzi, vyjednávání po dlouhou dobu. Ale když se vůbec nic neměnilo a ústřední vláda naopak vše zamítala, už jim došla trpělivost a vše tak překročilo své meze. „*Nechceme být stále jen podřadní a uráženi. Jsme svébytný národ. Už toho bylo dost.*“³⁵⁷ „*Proto možná, kdyby třeba Andalusie hlasovala pro oddělení, nebyl by to takový problém. Ale tady je pravda, že my máme značně odlišnou identitu, tradice, kulturu, které nás formují. To je to, co nemohou popřít, přestože se o to mnohdy snaží. Ale jsme velmi specifictí i v rámci celého rozdrobeného Španělska. Ale máme historii dlouhou a svázanou společně s nimi, nejsme žádní podřadní a s tím jak se zachovali už chceme změnu.*“³⁵⁸ Vzhledem

³⁵³ Rozhovor s r. Jordim, červen 2019

³⁵⁴ Rozhovor s r. Davidem, červen 2019

³⁵⁵ Rozhovor s r. Julií, červen 2019

³⁵⁶ Rozhovor s r. Agnès, červen 2019

³⁵⁷ Rozhovor s r. Alexem, červen 2019

³⁵⁸ Rozhovor s r. Estelou, červen 2019

k nevraživosti katalánských politiků vůči katalánskému národu, a jak říkají opovrhování, se tři z respondentů nechávají slyšet, že mají také strach, že by se ústřední vláda mohla někdy usnést na něčem, přestože protizákonném, co by se mohlo týkat i jejich národní kultury jako svátků apod. a nějakým způsobem ji omezit. V nezávislém státě by se pak ovšem mohli cítit zcela volně. Co se pak snaží uvést na pravou míru snad každý respondent je ten fakt, že ve skutečnosti vůbec nic nemají proti Španělům, kteří jsou mnohdy jejich výbornými přáteli. Problémy mají čistě pouze s politiky ve španělské vládě, kteří je takto limitují. „*Myslím si, že nás ty demonstrace sblíží, my žádné násilí neprovádíme, naopak je vše poklidnou cestou. Hodně lidí i mých známých to strhne. Nejde jen o projevení nesouhlasu a stěžování si na španělskou vládu. Jde i o formu společenskou. Lidé se tím semknou dohromady a pak z toho jde úžasná energie. Líbí se mi, že to není lidem lhostejné. Vlastně i ti, co dříve separatismu nefandili nebo stále nefandí tak na někdy demonstrace přijdou a jsou s těmi lidmi. Není to vždy tak, jak je to negativně uváděno v médiích.*“³⁵⁹ Zdá se tedy, že katalánské manifestace mají také značný stmelovací účinek.

Ze všech katalánských respondentů získaných v terénním výzkumu se pouze dva vyjádřili proti nezávislosti. Jejich argumenty byly u obou hodně podobné, ačkoliv v případě respondentky Nurie se zdálo, že si svými argumenty není zcela přesvědčena a pravděpodobně je má spíše odněkud přejaté. Každopádně jejich argumenty spočívaly obzvláště v tom, že mají obavy z toho, že malá nově založená země bude více zranitelná než uvnitř velkého jednotného státu. Dále je vidět určitý náznak toho, že důvody možná pramení i z částečného nezájmu vůči současné situaci a nesledování všech podstatných jevů. Nurie uvádí, že se cítí jako Katalánka i jako Španělka, což má také spojitost s tím, že polovina její rodiny pochází z jiné části Španělska. Myslí si, že přestože mají odlišnou kulturu stále nejde o nic převratně rozdílného a nechtěla by být považována za občanku jiného státu. Respondent Sergi říká, že jeho i jeho rodině přijde celá situace lehce dramatická. Ale přiznává, že se o celou záležitost tolik nestará. Trochu mu ale vadí, že se katalánská politika motá stále kolem nezávislosti a nevěnuje se už taková pozornost i jiným problémům. S tímto souhlasí i separatisticky založení respondenti David s Lorenou, kteří mluví o tom, že přestože se o nezávislost silně zajímají, mělo by se bojovat také o další důležité věci jakými jsou třeba vzdělání nebo zdravotnictví. Ačkoliv pro nezávislost Katalánska nejsou, zásah při referendu v roce 2017 jim přišel neadekvátní. Oba dva ovšem všechny názory druhých

³⁵⁹ Rozhovor s r. Lorenou, červen 2019

respektují a chápou. Nikdy s nikým žádný spor nevedli. „*Všichni jsme tolerantní, není důvod se kvůli tomu hádat. Naopak se vzájemně respektujeme, téměř všichni mí známí jsou totiž pro nezávislost.*“³⁶⁰ Velký rozkol a určitý paradox ale přichází v momentě, kdy se odpovědi respondentů porovnají s posledními průzkumy veřejného mínění pořádané regionálním výzkumným centrem. Z nich totiž už nějakou dobu vychází, že ve skutečnosti by si nezávislost přála dokonce méně než polovina Katalánců. Například studie provedená mezi zářím a říjnem minulého roku 2019 ukazuje, že jen 41,9 % katalánských občanů je ve prospěch nezávislosti, kdežto 48,8 % ji odmítá.³⁶¹ Zde je možné vidět, že četné a masivní demonstrace a nenávistné projevy, se kterými se lze běžně setkávat, nakonec neodpovídají většinovému názoru. Také je patrná názorová neshoda s valnou většinou respondentů, kteří o nezávislost vysloveně žádají. Získaný vzorek tak zřejmě nezastupuje veškeré názorové spektrum místní komunity, což je v takto malém počtu respondentů pochopitelné. Rovněž to může být zapříčiněno tím, že místa odkud pocházejí, a to sice převážně město Lleida a okolí, Vilanova i la Geltrú a Barcelona mohou projevovat více pro separatistické myšlení. Lleida se tak i dle některých volebních výsledků minulých let jeví být pravděpodobně více pro separatistická.³⁶² Pro potvrzení této hypotézy by byl však zapotřebí výzkum s větším počtem respondentů.

V nedávné době také došlo k dalšímu zlomu, který byl pro Katalánce značným šokem. V roce 2019 byli již definitivně odsouzeni s dlouhými tresty katalánští politici podílející se na referendu 2017, což vyvolalo velkou vlnu dalších nepokojů. Tato událost se však stala až po ukončení tohoto výzkumu, a tudíž v této práci není blíže rozvedena. Stále však pravděpodobně platí, že pokud by i nadále tak žádané referendum provedené legální cestou dostalo „zelenou“ a za předpokladu, že by se hlasování zúčastnila většinová část obyvatel Katalánska, její výsledky by možná dovedly mnohé občany tak tvrdě bojující za nezávislost nemile překvapit.

³⁶⁰ Rozhovor s r. Nurií, červen 2019

³⁶¹ More Catalans oppose independence than support it for first time since referendum: poll. *El País* [online]. 15 Nov 2019 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2019/11/15/inenglish/1573825228_254701.html

³⁶² Cataluña, dividida en dos: Barcelona y Tarragona naranjas, Lleida y Girona 'indepes'. *El Espanol* [online]. 22 December 2017 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.elespanol.com/espana/politica/20171222/cataluna-dividida-barcelona-tarragona-naranjas-lleida-girona/271223960_0.html

4.5.2 Baskicko

Baskicko bývalo po dlouhou dobu jedním z center radikálních separatistických myšlenek v Evropě, o kterém bylo možno slyšet. Jak se lze dočíst v historické části, úsilí o nezávislost měly co do činění především s nacionalistickou organizací Euskadi ta Askatasuna. Počátek moderního konfliktu baskických separatistů a španělské vlády je možné hledat během frankistického Španělska, které znamenalo tvrdé represivní omezení veškeré baskické identity. Nacionalistické snahy o uvolnění tohoto napětí fungovaly formou odboje se snahou zachovat baskickou kulturu na bázi spojených činností exilové vlády a rovněž vnitřních sil, zejména výbory převážně formovanými nejvlivnějšími regionálními politickými stranami v čele s Baskickou nacionalistickou stranou (PNV). Většina odbojových akcí se ovšem nestala úspěšnou a odboj býval tvrdě potlačován státními policejními jednotkami.³⁶³ ETA, působící od roku 1959 až do roku 2018 však vzala boj za závislost jiným směrem, a to sice za pomoci násilí a partyzánských taktik. Koncem Frankova režimu a přechodem k demokracii její působení ale neskončilo, naopak se přizpůsobilo nové situaci a pevně se za vidinou úplné nezávislosti ozývalo nadále a ihned v průběhu prvních pár let nového režimu přišly o život stovky lidí.³⁶⁴ Přestože se španělská i francouzská vláda všemožně snažila ETĚ zabránit v jejich dalších činnostech, dařilo se ovšem vždy jen na nějaký čas, ale hlavní základna byť velmi netaktního násilného separatismu se stále projevovala a zanechávala za sebou zraněné a oběti. Uzavírala také příměří s vládou a snažila se někdy pokusit o dialog, ty však nikdy neměly výrazně dlouhého trvání. Podpora ETY nicméně mezi baskickou veřejností s přibývajícím násilím rapidně klesala.³⁶⁵ „*Bylo to odporné, hrozné. Kvůli tomu jsem se za nás styděla. To, co dělali bylo naprosto neomluvitelné a vím, že nám to muselo zhoršit reputaci, pohled na nás nejen ve Španělsku nebo Francii. Lidé musí ale pochopit, že to jsme nebyli my, obyčejní lidé. Neznala jsem nikoho, kdo by je kdy podporoval, to přece není správné. Nemám nic proti lidem, co si nezávislost přejí, ale snažit se toho dosáhnout násilím a zabíjením lidí není správné.*“³⁶⁶

³⁶³ CLARK, Robert P. *The Basques, the Franco years and beyond*. s. 81-105.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 370-377.

³⁶⁵ WATSON, Cameron. *Modern Basque history: eighteenth century to the present*. s. 352-374.

³⁶⁶ Rozhovor s r. Uxue A., červen 2019

Zřejmě také kvůli odporu vůči jejímu působení tak v průzkumech z roku 1999 pro nezávislost na Španělsku hlasovalo jen 17,7 % respondentů.³⁶⁷

Výraznější snaha o realizaci úkonů směřujících k oddělení od Španělska v první dekádě nového tisíciletí bylo referendum prosazované bývalým *lehendakari* Juanem José Ibarretxem, o kterém již byla řeč v souvislosti s autonomií. Toto hlasování v roce 2005 získalo ovšem podporu pouhých 51 % tehdejších politických stran. I kdyby ho ústřední vláda nezamítla, nedalo by se tak mluvit o žádném velkém úspěchu.³⁶⁸

ETA se svým definitivním zánikem přichází až v roce 2018, kdy však už 7 let bylo zanecháno jejich násilných operací.³⁶⁹ Rok předtím v roce 2017 se v Baskicku ale objevuje za poslední dobu asi největší separatistický impulz, a to sice reakce na potlačené říjnové referendum v Katalánsku. K podpoře Katalánského referenda se vyslovily pro separatistické politické strany, desítky tisíc občanů se zúčastnily manifestace, přičemž prosazovali demokratické řešení.³⁷⁰ Z posledních průzkumů nicméně vyplývá, že podpora nezávislého státu není alespoň mezi širokou veřejností tak aktuální. Pravidelně se sice příznivci schází a pořádají nejrůznější manifestace a meetingy. Dle webových stránek o nezávislosti dokonce někdy velmi vehementně demonstrují v ulicích měst.³⁷¹ Z nejnovějších oficiálních statistik ovšem vychází, že při výběru mezi formou samosprávy by 37 % Basků vyjádřilo souhlas s autonomií, 34 % by rádo přešlo na federální systém, 2 % by si přálo centralismus a pouhých 22 % by souhlasilo s nezávislostí. O nějaké silné podpoře separatistického smýšlení tedy nelze tolik uvažovat. Ačkoliv složení vlády je již tradičně převážně nacionalistické, je možné říct, že nad rázným odtrhnutím nebo hlasitými protesty, jako je

³⁶⁷ DRAGO, Tito. POLITICS-SPAIN: Basques Want Self-Determination, Not Independence. *Inter Press Service* [online]. Madrid, 3 Mar 1999 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

<http://www.ipsnews.net/1999/03/politics-spain-basques-want-self-determination-not-independence/>

³⁶⁸ BOTHEN, Ariel. An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State. *The University of Maine* [online]. 2014 [cit. 2020-04-01].

Dostupné z: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/15>

³⁶⁹ Tamtéž

³⁷⁰ PEREIRA, Nelson. Basque separatists throw support behind Catalan referendum. *Euronews* [online]. 29. 9. 2017 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/2017/09/29/basque-separatists-throw-support-behind-catalan-referendum>

³⁷¹ DIADA 2019: llamamiento de la Red INDEPENDENTISTAK Este año también habrá quedada para el "tramo vasco." *Independentistak* [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z:

http://independentistak.eus/es/noticias/348-diada-2019-llamamiento-de-la-red-independentistak-este-ano-tambien-habra-quedada-para-el-tramo-vasco?fbclid=IwAR0JRGzGzM28Zfy7CR4IyxrWHnTUa9OedSpQ8EyCsy4MS2Jd_dXhnmjym8SQ

tomu v případě Katalánska příliš neuvažují, přestože s katalánskými nacionalisty mnohdy sympatizují. V nedávných volbách vyhrála opět nacionalistická strana PNV a druhý nejvyšší počet hlasů obdržela strana EH Bildu, která čistou nezávislost sice prosazuje, vítězem voleb je však strana prvně zmíněná. Ta ovšem tak radikální není. Její členové si přejí spíše umírněnou cestu za širší autonomií. Jak tvrdil už v roce 2017 předseda této největší baskické strany Andoni Ortuzar: „*Naše cesta je naše cesta, nemůžeme to změnit jen kvůli katalánské situaci.*“ Namísto zbrklého rozdělovacího referenda je onou cestou prý nejprve dosáhnout konsenzu mezi baskickými stranami a institucemi ohledně druhu vysněné autonomie a poté teprve předložit určité návrhy centrální vládě. Ani poté se však referendum neočekává.³⁷² I v minulém roce ovšem nezastávala vláda postoj jiný. Celou situaci chtějí řešit rozumně, vyjednáváním a diplomatickým způsobem. Přestože by tak současný stav rádi změnili, nechtějí to řešit žádnými unáhlenými revolučními kroky. Vše prý potřebuje nějaký čas. „*Máme rádi nějaké záruky a držíme si to, co momentálně máme. Nejsme pro, konat nějaké skoky do tmy.*“ Líčí prezident baskické nacionalistické strany.³⁷³

Jak ale na celou problematiku pohlížejí respondenti přímo z terénního výzkumu? Velice podobně jako je výše uvedeno. Většina z nich nezávislost opravdu nevyžaduje. Z jejich perspektivy si užívají vysokého životního standartu a nemají z tohoto hlediska příliš v hlavě pomyšlení na nějakou nutnou změnu. S nynějším stavem nemají jednoduše takový problém, aby nějakou výraznou změnu potřebovali. Spíše se obávají, jaké překážky by separace v této době mohla způsobit. „*Podle mého názoru by snaha odpojit se od Španělska mohla být velký risk, v současnosti máme spousty svobody a autonomie dělat vlastní rozhodnutí a organizovat společnost. Kdybychom se odpojili, mohli bychom přijít o některé benefity.*“³⁷⁴ Snaží se spatřovat výhody, které jsou jim poskytovány právě teď. „*Protože mám rád nynější situaci. Příležitost mít vlastní právo je fantastické. Ale být rovněž součástí Španělska pomáhá ve spoustě aspektech.*“³⁷⁵ Shledává současný stav pozitivním respondent Kris. Konkrétně 4 respondenti z 16 dále sdělují, že se samostatným státem zřejmě souhlasili,

³⁷² KINGSLEY, Patrick. As Catalonia Crisis Deepens, Many Basques Wary of New Independence Bid. The New York Times [online]. 28 Oct 2017 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2017/10/28/world/europe/spain-catalonia-basque-independence.html>

³⁷³ GARDNER, David. Why Basques and Catalans see independence differently. *Financial Times* [online]. 12 July 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/3ec93f84-a2a1-11e9-974c-ad1c6ab5efd1>

³⁷⁴ Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

³⁷⁵ Rozhovor s r. Krisem, červen 2019

ale nepřijde jim to jako aktuální otázka a je prý nejlepší si na tu nevhodnější situaci počkat a přijít do nějaké shody i se španělskou vládou. „*Pokud jde jen o mé pocity tak bych souhlasil, ale je to velmi složitá záležitost, není dobré to brát na lehkou váhu. Až k tomu budou ideální podmínky ze všech stran, tak klidně.*“³⁷⁶ Někteří sami přiznávají, že tak smýšlí se stejnými názorovými postoji jako PNV.

Ohledně kritiky se zmiňují zejména ve spojitosti s nedávnými událostmi v Katalánsku, kde se obávají, zdali je se španělskou centrální vládou stále možná normální diskuze. „*Rozumím oběma stranám pohledu, obzvláště dnes, když jsme mohli vidět, jak Španělsko zareagovalo proti Katalánsku. Myslím, že takovéto akce jen napomohly myšlenkám toho, chtít se oddělit. Můžeme vidět, že Španělsko donucuje Katalánsko zůstat a nechce vůbec slyšet jiný názor, i když by třeba mohl být takový, že chtějí jen změnu, ale zůstat ve Španělsku. Podle mě udělalo Španělsko velkou chybu.*“³⁷⁷ Ztěžující si na rozhodnutí španělské vlády respondent Beñat. Zazněly dokonce dva názory, které jsou k tématu lehce lhostejné. „*Dokud jsem já i moje okolí spokojené a nejsem na tom špatně, až tak by mi nějaká změna nevadila.*“³⁷⁸

Tři respondenti se pak separatisty sami nazývají, ovšem ani jeden z nich dle jejich výpovědí se nepovažuje za radikálního. „*Jsmo pro Španělsko důležití, mají z naší ekonomiky hodně peněz. Já si ale myslím, že by bylo příjemné, kdybychom si mohli sami vybrat, zdali zůstat chceme nebo ne. Zakládat na demokratických hodnotách. Nemůžu říct, že bych nějak trpěla, ale určitě bych byla ráda samostatná. Také bychom měli mít širší autonomii v rozhodování o nás samotných. Prostě bych se tak cítila lépe a po nějaké době by to přineslo i své ovoce.*“³⁷⁹ „*Štve mě, jací jsou v Madridu ignoranti. Kdyby na své komunity více dbali, byla by nějaká debata více přístupná než teď. Přijde mi, podle mého názoru, že se prostě jen bojí. Kdyby už aspoň dávno souhlasili s nějakým znatelnějším rozšířením autonomie, bylo by to super. Pokud někdy proběhne referendum, budu hlasovat pro ano. Do té doby mi nezbyvá než čekat. Nelegálním referendem se ale nic nevyřeší, mělo by to proběhnout legální formou, pak teprve to bude mít smysl.*“³⁸⁰ Rozmlouvají o vztahu se Španělskem respondenti Maitane a Mikel. Respondent Saul se k tomu navíc zmiňuje, že by mu stačila pouhá transformace na federální systém. „*Stále jsme připojeni k odlišnému státu. Nechci být*

³⁷⁶ Rozhovor s r. Maiderem, červen 2019

³⁷⁷ Rozhovor s r. Beñatem, červen 2019

³⁷⁸ Rozhovor s r. Andreou, červen 2019

³⁷⁹ Rozhovor s r. Maitane, červen 2019

³⁸⁰ Rozhovor s r. Mikelem, červen 2019

*závislý. Jak už jsem říkal, myslím si, že náš pravý potenciál by se objevil teprve s naším oddělením na bázi federalismu. Jestli k tomu ale dojde nevím, nechám se překvapit.*³⁸¹ Hlavní kritika tak zaznívá převážně směrem k nedostatečné otevřenosti Španělska novým změnám, neuspokojivé volnosti v rozhodování o vlastních záležitostech či neúčinnému propojení s centrální vládou.

Co se jejich odlišné etnické identity, uznání a z toho pramenících důvodů k odloučení týče, ani zde nelze příliš mluvit o nějakých rázných snahách něco měnit. *„Jsme velmi rozdílní od zbytku Španělska, takže by zde důvody byly. Ale bála bych se, jaký by to mělo dopad. Takže jsem ochotná to takhle mít i dál. Žádné velké problémy to nezpůsobuje. Časy Franka už jsou dávno pryč.*³⁸² *„Myslím, že se situace změnila a již jsme trochu více uznávaní jako komunita než dříve, kdy kdokoliv z Baskicka, s kým přišli do kontaktu byl pro ně automaticky terorista. Myslím si, že se máme fakt dobře a není takový důvod se nějak výrazně projevat a žádat kvůli našemu původu něco víc než jiní.*³⁸³ *Vzhledem k tomu, že jsou s autonomií spokojeni, jejich etnicita na separatistické představy nehraje prý momentálně takovou roli, jak komentuje respondent Xabier: „Nyní na tomhle tolik nesejde, dokud vše můžeme dělat, jak chceme. Pokud bychom i v tomhle autonomii ztráceli, potom věřím, že by se baskická, jak bych to řekl, duše určitě ozvala.*³⁸⁴

Dva respondenty napadla také myšlenka vytvoření většího politického útvaru společně s Navarrou a francouzskou částí Baskicka, ale jsou si reálně vědomi, že je to zhora nemožné už jen kvůli tomu, že by nikdy nedošlo k takové názorové shodě. Na druhou stranu, pokud by baskické autonomní společenství dosáhlo nezávislosti, vidí hrozbu toho, že by se jednotlivé baskické provincie sobě akorát vzdálily. Je to jeden z důvodů proč separaci baskického autonomního společenství nepodporují.

Třebaže respondentů není takové množství k vyvození obecných závěrů, dle terénního výzkumu je poměrně patrné, že stanovisko baskické vlády celkem odpovídá názorům baskických občanů, kteří si žádné uhoněné a rázné oddělení od Španělska nepřejí.

³⁸¹ Rozhovor s r. Saulem, červen 2019

³⁸² Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

³⁸³ Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019

³⁸⁴ Rozhovor s r. Helenou, červen 2019

4.6 Komparace národnostního uvědomění a současné situace Katalánska a Baskicka

Obě etnické komunity mají bezpochyby mnoho společného. Co ovšem z tohoto výzkumu vychází za hlavní odlišnosti? Při pohledu na sebeidentifikaci a na to, jakou měrou se jako národ vůbec vnímají je patrné, že v tomto případě se všichni respondenti alespoň částečně za Basky nebo Katalánce považují. Třebaže v této práci předložené průzkumy na toto téma neproběhly ve stejném roce, lze říci, že i dle oficiálních zdrojů tato sounáležitost odpovídá skutečnosti. Pouze menšina se totiž u obou etnik v souladu se statistickými daty se svým původem neztotožňuje. Respondenty z obou regionů je tudíž možné pokládat za jedince, kteří jsou etnicky náležitě uvědoměli, což je pro výzkum vyhovující. Ačkoliv to nevyplývá přímo ze souhrnných výpovědí respondentů, v případě Basků se přeci jen objevuje o trochu větší chaos v jejich sebeidentifikaci, neboť se ukazuje, že ne vždy je jasné, kdo Bask je a kdo jím není. To je úzce spojeno i s posuzováním baskické domoviny a jazyka, jak je uvedeno níže.

Jak jsou na tom již s konkrétními prvky tvořícími jejich hromadnou identitu? Etnickou identitu je v obou případech možné považovat za výborně zachovalou a nelze prohlásit, že by se objevovaly nějaké výrazné asimilační sklony.

Ohledně jazykové situace jsou na tom obě severošpanělské komunity v zásadě podobně. Přestože oba jazyky si prošly tvrdým útlakem v průběhu více než třech desítek trvajících Frankistického Španělska, v současné době je jejich situace revitalizována a zdá se, že jsou v dobré kondici. Baskičtina však přeci jen má o něco slabší postavení než takřka všudypřítomná katalánština. Baskičtí respondenti euskaru v naprosté většině ovládají, jen 2 respondenti uvedli, že s jazykem mají problém. Dle oficiálních údajů je ale zřejmé, že jen méně než polovina místních obyvatel, baskičtinu dokáže ovládat. To je i částečným důkazem toho, že pro Basky je velice individuální posuzování nějakých norem, kdo se mezi ně řadí a kdo už ne, pakliže většina jazyk jakožto určující faktor ani označit nemůže. Oproti katalánštině, je baskičtina také méně používána i v domácnostech, stejně jako na veřejnosti. Katalánština je rovněž mnohdy používána rovněž mezi rodinnými příslušníky nebo při určitých vhodných situacích, způsobené i velkým množstvím přistěhovalců, ovšem stále se bezpochyby vyskytuje hojněji než v baskickém autonomním společenství. Odlišuje se také zavedený jazykový systém ve vzdělávání, který na oživení jazyka měl a má jistě významný vliv. Tzv. *immersion* v Katalánsku spočívající v nastolení katalánského jazyka mezi všechny

stupně školství od těch prvotních až po vysoké školy, u kterých jako jediných má však tato jazyková povinnost možnost udělat výjimku. Oproti tomu v Baskicku je zaveden více modelový systém, v němž každá škola využívá kastilštinu, baskičtinu nebo jejich vzájemnou kombinaci při určitých pevně stanovených parametrech. Nutno také říci, že oba typy jsou považovány za značně úspěšné.

Co se týče vazby k historickému povědomí a domovině obou etnických skupin, zdá se, že mají ke svému právoplatnému teritoriu úzký vztah. Rozdílnost ale panuje v jeho chápání. Až na malou výjimku je Katalánsko pro respondenty celkem pevně ustanovená a v současnosti se nemění územní jednotka, ve které, ačkoliv jazyk hraje také velkou roli, nedochází k větším myšlenkovým odklonům. Jak je poměrně dobře známo, baskická provázanost s jejich domovinou vůbec není tak jednoznačná, jak dokazují sami respondenti. V některých případech tak záleží na přirovnání baskické oblasti k území s užíváním euskary, velkou váhu přisuzují širokému chápání Euskal Herrii, kam se tedy řadí mimo autonomní baskickou oblast i Navarra a baskické provincie ve Francii, dále také je Baskicko všude tam, kde se udržuje i baskická kultura a identita a spíše méně často označují Baskicko čistě jen k území dnešní autonomní komunity. Takovýto mnohoznačný protipól se v Katalánsku hledá těžko.

Kultura je jedním z hlavních pojících prvků u Basků i Katalánců a dá se říci, že se nejedná o nějakou nově vykonstruovanou záležitost, nýbrž se jedná o jejich přirozenou součást. Nelze mezi nimi nalézt nějaké výrazné rozdílnosti v kulturní úrovni. Jak v Katalánsku, tak v Euskadi se organizuje nespočet kulturních událostí a setkání, na kterých jsou hrdě demonstrovány kulturní tradice i gastronomie a stále se dodržují rovněž svátky spojené pouze s těmito etniky. V některých případech je k jejich významu dodána jakási přidaná hodnota v podobě politické konotace, převážně tedy v dnes separatisticky silícím Katalánsku. Specifikum Baskicka je pak v ojedinělých sportech, které jsou s touto oblastí historicky spjaty a těší se velké oblíbenosti.

Náboženství je možné označit za ustupující prvek u respondentů Euskadi i Katalánska. Třebaže v Baskicku si udržovalo katolictví ještě za Franka jednu z nejsilnějších pozic v celém Španělsku a náboženství zde mělo historickou tradici spojenou i přímo s nacionalismem, do dnešní doby se již situace změnila. V obou oblastech se hlásí k této zemi tradičnímu katolictví okolo 60 % obyvatel. Ačkoliv je sice velká část respondentů tvořena mladými lidmi inklinující v současnosti spíše k ateismu, z výzkumu je

náboženská úroveň až na velmi malé výjimky takřka nulová. Dokonce ale i oni věřící (2 v Katalánsku, 2 v Baskicku) se nechávají slyšet, že na náboženské praktiky téměř nedbají. Toto je každopádně jednou ze záležitostí, ve které jsou na tom obě komunity velice podobně.

Jak Baskicko, tak Katalánsko jsou společenství s nejvyšší úrovní autonomie v zemi. Obě ji získaly po transformaci na demokracii po Frankově smrti, stejně jako všechny ostatní komunity ve Španělsku. Mají značně rozšířená práva na samosprávu v mnoha oblastech, z nichž mezi ty nejvýznamnější patří třeba kultura, vzdělávání nebo vlastní policejních složky. Baskicko ovšem oplývá ještě vyšší mírou autonomie než Katalánsko, což je i jedním z ohnisek katalánských stížností. Nejdůležitějším rozdílem je bezpochyby vlastní daňový systém, který je pro ně výhodný kvůli tomu, že si své daně vybírají na vlastním území a Španělsku pak splácejí poplatek odděleně, což jim dodává větší volnost a udržuje více financí v regionu. Tento faktor bývá i jednou z nejčastějších stížností Katalánců vedoucích k separatistickým tendencím. Další odlišností jsou pak ještě specifické tradiční parlamentní a výkonné správní jednotky nacházející se ve všech třech baskických provinciích. Co se hlediska spokojenosti respondentů týče, zjednodušeně lze říct, že v případě Baskicka převládají spíše pozitivní ohlasy a v Katalánsku spíše naopak.

Z ekonomického pohledu jsou obě společenství hospodářsky značně vyspělé a patří mezi přední ekonomiky země, jež zvyšují její úroveň. Katalánsko je na tom výborné v celkové produkci celého regionu, v čemž je na druhém místě ze všech autonomních společenství a Baskicko rovněž na druhém místě v produkci na obyvatele. V obou zemích hraje největší roli převážně rozvinutý průmysl. Hlavně v případě Katalánska také důležitý cestovní ruch, který se však začíná v posledních letech probouzet též v Euskadi. Respondenti z obou etnických skupin jsou pak veskrze spokojeni s vysokou mírou prosperity regionu.

Konečně snahy o nezávislost spojující vše předchozí se při porovnání zdají být v současnosti alespoň na oko na rozdílné vlně. Pokud dříve bylo centrum separatismu kvůli činností ozbrojené zločinecké organizace ETA v Baskicku, nyní bují separatistické tendence, ačkoliv ne v násilné formě jako v případě ETY, ve velkém v Katalánsku a v Baskicku nyní naopak panuje spíše umírněnost. I když je z průzkumů veřejného mínění posledních let zřetelné, že nezávislost ve skutečnosti má mezi Katalánci dokonce méně jak poloviční podporu, většina respondentů a rozsáhlé demonstrace v ulicích katalánských měst na první pohled ukazují pravý opak. Zástupy lidí dávají najevo, že si v sobě drží velkou křivdu kvůli opakovanému nevyhovění požadavků na širší autonomii, pocitům opovrhování

ze strany Madridu a momentálně zejména zásluhou násilného potlačení nelegálně vyhlášeného referenda a zatknutí katalánských politiků podílejících se na jeho organizaci. V baskickém autonomním společenství oproti tomu převažuje spíše opačný scénář. Myšlenky na nezávislost ve společnosti existují, čas od času dochází k veřejným manifestacím podporujícím tento cíl a nelze tedy říci, že by v této komunitě byla vidina nezávislosti úplně upozaděna. Současná vláda i převládající část občanů včetně respondentů se nicméně raději přiklání k získání vyšší autonomie za pomoci racionálního vyjednávání s ústřední vládou. Co se též projevuje jako odlišnost, je charakter těchto snah na obou stranách. Zatímco v Baskicku se jeví jako argumenty této záležitosti být spíše a institucionální a etnické povahy, v Katalánsku jsou hojně podpořeny faktory ekonomickými, kdy požadují především větší hospodářskou autonomii. „*V Baskicku možná kvůli naší historii, možná kvůli terorismu, kterým jsme si prošli, jsou lidé momentálně více zaměřeni na současnost. Na soužití jednoho s druhým, i když jsme odlišní. Můžeš vidět, že tam jsou lidé, kteří jsou šťastní se současným systémem i lidi, kteří nejsou. Moje matka i můj otec jsou velcí nacionalisti, ale stále jsou proti tomu, co se stalo v Katalánsku. Starají se o to, co je důležité pro to být Baskem, o to, co je důležité pro ně. Dokonce i když Baskové teď převážně sdílí stejné zájmy a názory, nemyslím si, že bychom separatismus moc podporovali.*“³⁸⁵ Vystihuje svůj postoj na rozdílnosti respondentka Isabela, pohybující se mezi oběma regiony.

³⁸⁵ Rozhovor s r. Isabelou, červen 2019

Závěr

Diplomová práce se zabývala tématem etnické identity katalánské a baskické minority a jejich separatistických snah v autonomních společnostech Španělska. Pro její vypracování byl proveden sběr dat v rámci terénního výzkumu v obou španělských regionech, kde byli osloveni jejich zástupci. Pohyb v terénu posloužil nejen pro zjištění konkrétních názorů a postojů jednotlivých respondentů, ale i jako prostředek pro získání uceleného pohledu na skutečný stav a okolnosti týkající se přirozeného prostředí, ve kterém se etnika nacházejí.

Přestože z důvodu nevelkého vzorku respondentů nelze stanovovat definitivní objektivní soudy, z analýzy výzkumu a sekundárních dat byl odhalen komplexní charakter celé problematiky, která není zdaleka ve všem zcela jednoznačná. Je však patrné, že národnostní uvědomění a etnická identita příslušníků těchto etnik si zachovává značně vysokou úroveň, ačkoliv u Basků je záležitost o něco problematičtější. Není možné hovořit o nějaké výrazně homogenní skupině. Třebaže z výzkumu tento úkaz tolik zřetelný není, posouzení toho, kdo Baskem je a kdo nikoliv, nelze stručně specifikovat. Může to záviset hned na několika parametrech. Z výpovědí respondentů ovšem nejvíce vyznívá jako determinující ctění baskické kultury, znalost jazyka a samotné individuální ztotožnění s baskickou identitou více než s tou španělskou. Zástupci baskické i katalánské národnosti cítí se svým etnikem velkou sounáležitost a je zřejmé, že o jádru své kultury a prostředí, ve kterém žijí jsou dobře obeznámeni a je jejich přirozenou součástí. U Basků se však v souvislosti se zmíněným pluralitním vnímáním etnicity zdá, že významová stránka toho, jak se Baskem stát, je dnes lehce vykonstruovaná.

Mezi klíčové prvky etnicity řadí obě etnika převážně jazyk, kulturu nebo jakýsi historický vztah k jejich domovině. Od náboženství, které bývalo ve Španělsku tradičním prvkem se v případě obou etnik v dnešní době již spíše opouští. Baskičtí respondenti si pak navíc cení ještě charakteristického baskického sportu, který je založený na dlouhé místní tradici. V moderní historii docházelo zejména ještě v druhé polovině 20. století za Frankova režimu k tvrdým represím ze strany státu za jiné etnické projevy než ty španělské. Toto omezení se týkalo třeba užívání jazyka či oslavy svátků. Po jeho konci a transformaci na demokratický režim bylo vidět znatelné oslabení katalánské i baskické identity, které má v některých případech vliv až dodnes. Především za pomoci jazykových programů ve vzdělávání ale došlo a stále ještě dochází ke zlepšování na jazykové úrovni. Obě etnika lze

označit za značně bilingvní, nicméně katalánština se v běžném kontaktu i na administrativní úrovni stále vyskytuje více než baskičtina. Výzkum sice potvrzuje, že s jazykem nemívají respondenti velký problém a jsou na něj patřičně hrdí, avšak statistiky prozrazují, že v baskické autonomní oblasti jej neovládá lehce pod polovinu obyvatel. Tento jev spočívající v odlišné situaci nebo postoji respondentů z terénního výzkumu oproti oficiálním údajům se ovšem vyskytuje nejednou a může dokazovat, že získaný vzorek je nadprůměrný, co se týče jeho národnostního uvědomení a přístupu k vlastní skupině.

Pokud jde o separatistické tendence v těchto regionech, tak zde se stal zlomovým rok 1978, kdy došlo ke schválení nové španělské demokratické ústavy. Katalánsko a Baskicko tehdy získaly právo na formu autonomie prokázanou též udělením jednotlivých statutů specifických pro každé společenství. Nicméně již od počátku se objevovaly pochybnosti o jejich dostatečnosti a v určité míře se vyskytovaly i myšlenky o úplné odloučení od španělského státu. V Baskicku tyto impulzy nabyly na důrazu již zprvu zejména ve spojitosti s násilnou organizací Euskadi Ta Askatasuna, jež se snažila přinutit španělskou vládu o nezávislost Baskicka svými četnými atentáty, při kterých přišly o život stovky lidí. V Katalánsku se odvíjí větší separatistické úsilí především od zamítnutí a pozměnění požadavků nového autonomního statutu španělským ústavním soudem v roce 2010, ve kterém bylo pro Katalánce citlivé především právní odmítnutí uznání Katalánska jako národa. Dalším motivem bylo potlačené referendum o vystoupení ze Španělska v roce 2017 a zadržení katalánských politiků, kteří se na něm podíleli. V neposlední řadě sehrává roli také nepoměr financí, které Katalánsko do španělské pokladny odešle oproti menšímu obnosu peněz obdržených, na který respondenti velice často upozorňují. V zásadě se však obávají právě i možného omezování jazyka a kulturních hodnot. Ve vlastním státě by tímto nebyli ohroženi.

Vzájemná sounáležitost a vymezování vůči španělské moci je nicméně svým způsobem též sblížovacím faktorem. Jak je vidno, energie plynoucí z jejich sepijatosti dokáže ovlivnit i dříve protiseparatistické obyvatelstvo a přistěhovalce původně z jiných částí Španělska. I přes masivní demonstrace je ovšem dle názorů veřejného mínění podpora nezávislosti méně než 50 %. Respondenti se však vesměs shodují, že vhodná chvíle pro založení vlastního státu je právě teď.

V případě Basků, kde u ETY již v roce 2011 došlo k ukončení jejich činností se zdá, že separatistické ideje nejsou v současné době tolik aktuální a třebaže úplně nevymizely, dá

se říci, že je situace klidnější a vláda i respondenti věří, že vyšších práv lze dosáhnout spíše diplomacií a vyjednáváním, i když do budoucna oddělení nezavrhnou. Výsledky výzkumu také ukazují, že ve zdejších stížnostech se nenachází natolik argumenty založené na ekonomickém hledisku jako u Katalánců.

Mimo jiných, již uvedených rozdílů, se v této chvíli oblasti liší také úroveň autonomie. Baskicko oproti Katalánsku totiž oplývá vlastním daňovým systémem, který samosprávě přiděluje větší kontrolu nad svými financemi a také se zde udržuje tradiční institucionální soustava tří místních vlád a parlamentů, které zastupují jednotlivé historické provincie v autonomním společenství. I toto se mnohdy stává důvodem pro výtky katalánských občanů, kteří žádají stejná práva.

Součástí decentralizovaného Španělska je několik svébytných etnických skupin, které si značně váží své identity a vazby ke svému území. Lze předpokládat, že etnické vědomí bude v regionech Katalánska a Baskicka nadále stoupat, jelikož v současnosti neprojevuje známky poklesu, ba naopak se zdá, že cítění a pospolitost s vlastním etnikem spíše roste. To je vidět např. ve snahách některých zástupců z baskické autonomní oblasti, kteří se dle respondentů i v dospělém věku dobrovolně doučují baskičtinu, aby se mohli více cítit jako praví Baskové. Ačkoliv dnes se hlasitě ozývá především Katalánsko, a to i v souvislosti s nedávným definitivním odsouzením katalánských politiků, není vyloučené, že v budoucnu se k těmto voláním též připojí např. Galicie či Andalusie, pokud zahlédnou správnou příležitost. Třebaže, jak již bylo zmíněno, se ne všichni Baskové na společném konání shodují, přeci jen převažuje spíše klid a vědomí toho, že trpělivým vyjednáváním a politikou se dosáhne více úspěchů než demonstrováním a bouřením se. Dle veřejného mínění však nemá ani v Katalánsku separatismus dostatečnou podporu, a tudíž i přes ohromnou křivdu způsobenou španělskou vládou, by možná měli separatisti v Katalánsku přehodnotit situaci a zvolit podobný scénář jako jejich „kolegové“ u Biskajského zálivu, neboť situace se jeví tak, že unitární Španělsko toto ekonomicky silné společenství nebude chtít i nadále propustit.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

- AMBROSIO, Thomas. *Irredentism: ethnic conflict and international politics*. Westport, Conn.: Praeger, 2001. ISBN 978-0275972608.
- BAAR, Vladimír. *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?*. 2. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2002. Universum (Ostravská univerzita). ISBN 8086101665.
- BAČOVÁ, Viera. *Etnická identita a historické zmeny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska / Viera Bačová*. 1996. ISBN 8022404721
- BARTH, Fredrik. *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference. (Results of a symposium held at the University of Bergen, 23rd to 26th February 1967.)*. London: Allen & Unwin, 1969.
- BUTLER, Stuart. *The Basque Country and Navarre: France. Spain*. Bradt Travel Guides, 2016, 288 s. ISBN 1841624829.
- CLARK, Robert P. *The Basques, the Franco years and beyond*. Reno, Nev.: University of Nevada Press, c1979. ISBN 0874170575.
- COLLINS, Roger. *Baskové*. Přeložil Miroslav KOŠTÁL. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dějiny národů (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-7106-198-0.
- CRUSET, María Eugenia. *Migration and new international actors: an old phenomenon seen with new eyes*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Pub., 2012. ISBN 1443834572.
- DOUGLASS, William A. a Joseba ZULAIKA. *Basque culture: anthropological perspectives*. Reno: Center for Basque Studies, University of Nevada, Reno, c2007. ISBN 978-1-877802-64-5.
- DUKE, Vic a Liz CROLLEY. *Football, nationality, and the state*. Routledge, 2014, 176 s. ISBN 9780582293069.
- ENCARNACIÓN, Omar Guillermo. *Spanish politics: democracy after dictatorship*. Malden, MA: Polity, 2008. ISBN 9780745639925.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
- FELDHAUSEN, Ingo. *Sentential Form and Prosodic Structure of Catalan*. John Benjamins Publishing Company, 2010. ISBN 9789027255518.

- ŇUKAL, Miloš. *Politická geografie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3900-6.
- FROST, Gerald. *The Catalan problem*. New Criterion [online]. 2017, 36(4), 40-44 [cit. 2020-02-17]. ISSN 07340222.
- GILLESPIE, Richard. *Contesting Spain?: the dynamics of nationalist movements in Catalonia and the Basque Country*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015. ISBN 978-1857438062.
- HANNUM, Hurst. *Autonomy, sovereignty, and self-determination: the accommodation of conflicting rights*. Rev. ed. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, c1996. ISBN 9780812215724.
- HARRIS, Martin a Nigel VINCENT. *The Romance languages*. New York: Routledge, [1997]. ISBN 9780415164177.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HERNÁNDEZ, Joan Miquel, Jordi FONTRODONA a Alberto PEZZI. *Map of local industrial production systems in Catalonia*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball i Indústria, Secretaria d'Indústria, 2005. ISBN 8439369069.
- HIRT, Tomáš a Marek JAKOUBEK, ed. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit: (antropologická perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-22-9.
- HROCH, Miroslav, ed. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-20-2.
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0.
- HUSZKA, Beáta. *Secessionist movements and ethnic conflict: debate-framing and rhetoric in independence campaigns*. New York, NY: Routledge, 2014. ISBN 978-0415519243.
- IBARRA GÜELL, Pedro a Ashild KOLAS. *Basque nationhood: towards a democratic scenario*. Berlin: Peter Lang, [2016]. Nationalisms across the globe, v. 18. ISBN 9783034322560.
- KEATING, Michael. *Nations against the state: the new politics of nationalism in Quebec, Catalonia, and Scotland*. 2nd ed. New York: Palgrave, 2001. ISBN 978-0-333-92152-4.
- KOLAS, Ashild a Pedro IBARRA GÜELL. *Sovereignty revisited: the Basque case*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018. ISBN 978-1138068049.
- KYMLICKA, Will. *Multicultural odysseys: navigating the new international politics of diversity*. New York: Oxford University Press, c2009. ISBN 0199562555.
- LAFOREST, Guy a André LECOURS. *Parliaments of Autonomous Nations*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2016. ISBN 9780773547391.

- MCNAIR, John M. *Education for a changing Spain*. Manchester, UK: Manchester University Press, c1984. ISBN 0719009669.
- MINDER, Raphael. *The struggle for Catalonia: rebel politics in Spain*. London: Hurst & Company, 2017. ISBN 1849048037.
- MORATÓ, Xavier Cuadras. *Catalonia: A New Independent State in Europe?: A Debate on Secession within the European Union*. Routledge, 2016, 238 s. ISBN 9781317580553.
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1888.
- Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 14. díl. V Praze: J. Otto, 1899. 1066 s. cnb000277218.
- PÉREZ-AGOTE, Alfonso. *The social roots of Basque nationalism*. Reno: University of Nevada Press, c2006. ISBN 9780874176056.
- ROMERO, José Cayetano Cobos; LÖFQUIST, Lars. *The Role of the catholic church and religion in the Basque conflic*. Uppsala, 2018.
- SAHLINS, Peter. *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees*. University of California Press, 1989, 351 s. ISBN 9780520911215.
- SALAT, Levente, Sergiu CONSTANTIN, A. G. OSIPOV a István Gergő SZÉKELY. *Autonomy arrangements around the world: a collection of well and lesser known cases*. Cluj-Napoca: Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, 2014. Documenta et studia minoritatum. ISBN 978-606-8377-30-8.
- SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 2. vyd. v českém jazyce. Přeložil Karolina KRÍŽOVÁ. Praha: Dokořán, 2011. PNK. ISBN 978-80-7363-380-6.
- SNEDDON, A. *Autonomy*. New York: Bloomsbury Academic, 2013. ISBN 9781441152312.
- SOUKUP, Martin. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. V Praze: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2567-6.
- ŠATAVA, Leoš. *Evropská etnika bez státu: rozměry asimilace a revitalizace - 23 případů*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Filozofická fakulta, 2015, ISBN 978-80-8105-680-2.
- ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk: teorie, praxe, trendy: čítanka textů*. Brno: Tribun EU, 2013. LibriX.sk. ISBN 9788026305170.
- ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215.
- ŠUBRT, Jiří. *Soudobá sociologie*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 9788024625584.
- TIRYAKIAN, Edward a Ronald ROGOWSKI. *New Nationalisms of the Developed West: Toward Explanation*. London: Routledge, 2020, 420 s. ISBN 9781003008453.
- TRASK, R. L. *The history of Basque*. New York: Routledge, 1997. ISBN 978-0415131162.

- UBIETO ARTETA, Antonio. *Dějiny Španělska*. 3., dopl. vyd. Přeložil Simona BINKOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-836-5.
- URLA, Jacqueline. *Reclaiming Basque: language, nation, and cultural activism*. Reno: University of Nevada Press, c2012. Basque series. ISBN 9780874178807.
- WAGSTAFF, Peter, *Regionalism in the European Union*. Intellect Books, 1999. ISBN 1841500011
- WAITZKIN, Howard. *Health care under the knife: moving beyond capitalism for our health*. New York: Monthly Review Press, [2018]. ISBN 9781583676769.
- WATSON, Cameron. *Modern Basque history: eighteenth century to the present*. Reno: Center for Basque Studies, University of Nevada, Reno, c2003. ISBN 1-877802-16-6.
- ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 3., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-209-0.

Zdroje z periodik

- ÁLVAREZ-GÁLVEZ, Javier, José M. ECHAVARREN a Xavier COLLER. Bound by blood: the ethnic and civic nature of collective identities in the Basque Country, Catalonia and Valencia. *Nations and Nationalism* [online]. 2018, 24(2), 412-431 [cit. 2020-03-04]. DOI: 10.1111/nana.12379. ISSN 13545078. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/nana.12379>
- DELGADO, Eduardo M. Blasco, Aurembiaix Llobera CASCALLÓ, L. Jorge Ruiz SÁNCHEZ a Jorge Villarroel CARRASCO. Measuring the attitudes from Spanish and Catalan people toward Spanish and Catalan Identity with the Implicit Relational Assessment Procedure. *International Journal of Psychology* [online]. 2019, 19(2), 191-202 [cit. 2020-12-15]. ISSN 15777057.
- DVOŘÁKOVÁ, Kateřina a Miroslava FERRAROVÁ. Separatistické tendence v současné Evropě: Katalánsko, Skotsko a Vlámko na cestě k nezávislosti?. *Politologická Revue*. [online] 2014, roč. 20, č. 2. [cit. 2020-03-29.] Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=edo&AN=100394392&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.
- KIEWIET, Jeroen. Legal Unity as Political Unity? *Utrecht Journal of International and European Law* [online]. 2018, 34(1), 56-72 [cit. 2020-03-30]. DOI: 10.5334/ujiel.453. ISSN 2053-5341. Dostupné z: <http://www.utrechtjournal.org/articles/10.5334/ujiel.453/>
- KYMLICKA, Will. Multicultural Odysseys. *Ethnopolitics* [online]. 2007, 6(4), 585-597 [cit. 2020-12-06]. DOI: 10.1080/17449050701659789. ISSN 1744-9057. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449050701659789>
- MILLER, Henry a Kate MILLER. Language Policy and Identity: the case of Catalonia. *International Studies in Sociology of Education* [online]. 1996, 6(1), 113-128 [cit. 2020-03-05]. DOI: 10.1080/0962021960060106. ISSN 0962-0214. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0962021960060106> s. 117.

OLIVIERI, Victor M. Sub-state nationalism in Spain: primers and triggers of identity politics in Catalonia and the Basque Country. *Ethnic and Racial Studies* [online]. 2015, 38(9), 1610-1626 [cit. 2020-02-20]. DOI: 10.1080/01419870.2015.1009480. ISSN 0141-9870. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01419870.2015.1009480>

ORTEGA, Ane, Jacqueline URLA, Estibaliz AMORRORTU, Jone GOIRIGOLZARRI a Belen URANGA. Linguistic identity among new speakers of Basque. *International Journal of the Sociology of Language* [online]. 2015, 2015(231), 85-105 [cit. 2020-03-07]. DOI: 10.1515/ijsl-2014-0033. ISSN 1613-3668. Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/ijsl.2015.2015.issue-231/ijsl-2014-0033/ijsl-2014-0033.xml> s. 86.

PAYNE, Stanley G. Nationalism, Regionalism and Micronationalism in Spain. *Journal of Contemporary History* [online]. 2016, 26(3), 479-491 [cit. 2020-03-03]. DOI: 10.1177/002200949102600307. ISSN 0022-0094. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002200949102600307>

PAYNE, Stanley. Catalan and Basque Nationalism. *Journal of Contemporary History* [online]. 2016, 6(1), 15-51 [cit. 2020-03-03]. DOI: 10.1177/002200947100600102. ISSN 0022-0094. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002200947100600102>

TURNER, Terence. Anthropology and Multiculturalism: What is Anthropology That Multiculturalists Should Be Mindful of It? *Cultural Anthropology* [online]. 1993, 8(4), 411-429 [cit. 2020-01-13]. DOI: 10.1525/can.1993.8.4.02a00010. ISSN 08867356. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1525/can.1993.8.4.02a00010>

Internetové zdroje

A will to govern. *Basquecountry.eus* [online]. 2009 [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: https://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/sistema_politico/en_10107/sistema_politico.html

AIŠMANNOVÁ, Tereza, Tereza NEUWIRTHOVÁ, Petra WERNEROVÁ a Tomáš MATZ. *Turci v Bulharsku*. Hospodářská a kulturní studia (HKS) [online]. 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2017:turci_v_bulharsku. In: HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace.

Amb el puny alcat. *SE7ACCENTS* [online]. 11. 9. 2018 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.7accents.cat/editorial/13673/amb-el-puny-alcat>

ANDRŠOVÁ, Pavla. Migrace Basků: identita a formování diaspor. *E-polis.cz* [online]. 24. červen 2015 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: http://www.e-polis.cz/clanek/migrace-basku-identita-a-formovani-diaspor.html#_ftnref4

Autonomous Communities of Spain GDP at market prices. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/gdp/spain-autonomous-communities>

Autonomous Communities of Spain Government debt. Millions of EUR. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/national-debt/spain-autonomous-communities>
Baròmetre sobre la religiositat i la gestió de la seva diversitat 2016. *Generalitat de Catalunya* [online]. 2016 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/estudis/barometre/>

BASQUE COUNTRY. *Europa.eu* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/basque-country>

Basque Eta militants 'put some arms beyond use'. *BBC* [online]. 21 February 2014 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-26286651>

Basque public health system, a reference in the world. *Bizkaia talent* [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.bizkaia talent.eus/en/pais-vasco-te-espera/conocenos/calidad-prioridad-vasco/>

BASQUE YOUTH OBSERVATORY. Most youths in the Basque Country are unbelievers. *Euskadi.eus* [online]. [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: https://www.euskadi.eus/contenidos/informacion/estadistikak_2013/en_6778/adjuntos/Berria_Religion_marzo_en.pdf

BAYAREAFOODIE. San Sebastián, Spain. *Bay Area Foodie* [online]. 17 August 2010 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://bayareafoodieblog.com/2010/08/17/san-sebastian-spain/>

BENEDIKTER, Thomas. Solving Ethnic Conflict through Self-Government. *EURAC* [online]. [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: http://www.eurac.edu/en/research/autonomies/minrig/Documents/Eurasia/Deliverable_No_9_Update_Set_educational_material.pdf

BINNIE, Isla. Basque separatist group ETA says it has 'completely dissolved'. *Reuters* [online]. 2 May 2018 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-eta/basque-group-eta-says-has-completely-dissolved-el-diario-website-idUSKBN1I31TP>

BOTHEN, Ariel. An Analysis of the Basque Independence Movement and the Political Position of the Basque Country Within the Spanish State. *The University of Maine* [online]. 2014 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://digitalcommons.library.umaine.edu/honors/15>

BRABEC, Michal. Katalánská otázka aneb Neohrožený boj ohroženého národa: jepičí republiky a chraštění okovů. *IRozhlas* [online]. 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/katalanska-otazka-aneb-neohrozeny-boj-ohrozeneho-naroda-jepici-republiky-a_1710101601_mls

CAPDEVILLA MUNTADAS, Alexandra. Entre el catolicisme, l'agnosticisme i l'ateisme. Una aproximació al perfil religiós dels catalans. *Centre d'Estudis d'Opinió* [online]. 2013

[cit. 2020-03-16]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20130819053118/http://www.ceo.gencat.cat/ceop/AppJava/export/sites/CEOPortal/estudis/apunts/contingut/Apunt_religio_BOP.pdf

Caracterización de los vascos/as ante la Fe y Religión. *Gizaker* [online]. 2006 [cit. 2020-03-17]. Dostupné z:

https://web.archive.org/web/20110728103246/http://www.eitb.com/argazki/forum_re/caracterizacion.pdf

Catalonia - Government debt. Millions of EUR. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://countryeconomy.com/national-debt/spain-autonomous-communities/catalonia>

Catalonia crisis: Jailed activist Jordi Sanchez drops candidacy. *BBC* [online]. 21 March 2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-43483946>

CATALONIA FACTS & FIGURES. *Catalonia.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <http://catalonia.com/catalonia-barcelona/catalonia-barcelona/Catalonia-facts-figures.jsp>

Catalonia independence: Spain takes charge of Catalan government. *BBC* [online]. 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-41785292>

Catalonia region profile. *BBC* [online]. 11 June 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.seattletimes.com/nation-world/catalan-official-calls-for-eu-support-ahead-of-referendum/>

Catalonian Independence: What are the Economic Stakes? *The real news* [online]. 28 Oct 2017 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <https://therealnews.com/stories/mweisbrot1027spainecon>

Cataluña, dividida en dos: Barcelona y Tarragona naranjas, Lleida y Girona 'indepes'. *El Espanol* [online]. 22 December 2017 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://www.elespanol.com/espana/politica/20171222/cataluna-dividida-barcelona-tarragona-naranjas-lleida-girona/271223960_0.html

Cens lingüístic de l'aranès de 2001. *Generalitat de Catalunya* [online]. 2001 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/altres/arxius/aran_cens.pdf

CONGOSTRINA, Alfonso L. a Julio NÚÑEZ. Losing their religion? New report shows Spaniards are turning their backs on faith. *El País* [online]. Barcelona, 15 April 2019 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z:

https://english.elpais.com/elpais/2019/04/12/inenglish/1555056887_664300.html

Contribution of tourism to the Basque economy by component, province and period. *Eustat.eus* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z:

https://en.eustat.eus/bankupx/pxweb/en/english/-/PX_3871_cst03.px/table/tableViewLayout1/?rxid=e28cfc94-2ca0-4454-ac7b-483568860d99

DIADA 2019: llamamiento de la Red INDEPENDENTISTAK Este año también habrá quedada para el "tramo vasco." *Independentistak* [online]. [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: http://independentistak.eus/es/noticias/348-diada-2019-llamamiento-de-la-red-independentistak-este-ano-tambien-habra-quedada-para-el-tramo-vasco?fbclid=IwAR0JRGzGM28Zfy7CR4IyxrWHnTUa9OedSpQ8EyCsy4MS2Jd_dXhnmjym8SQ

DOWSETT, Sonya a Jesús AGUADO. Spain's crisis re-ignited as Catalan separatists win vote. *Reuters* [online]. 22 December 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-politics-catalonia/catalan-separatists-win-vote-thwarting-rajoys-bid-to-solve-crisis-idUSKBN1EG13A>

DRAGO, Tito. POLITICS-SPAIN: Basques Want Self-Determination, Not Independence. *Inter Press Service* [online]. Madrid, 3 Mar 1999 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.ipsnews.net/1999/03/politics-spain-basques-want-self-determination-not-independence/>

Economy. *Eke.icb* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.eke.eus/en/kultura/basque-country/ekonomia>

Economy. *Eustat.eus* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://en.eustat.eus/indicadores/ambito_99/temaseleccionado_42/indicadoresEstruc.html

ELEFTHERIOU-SMITH, Loulla-May. Catalonia independence: 80% vote to split from Spain. *Independent* [online]. 2014 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalonia-independence-80-vote-to-split-from-spain-9850332.html>

ENIGMA.ENIGMATICUS. Kell-e tartaniuk a befektetőknek a katalán választásoktól? *Euroastra* [online]. 3 Dec 2017 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: https://euroastra.blog.hu/2017/12/03/kell-e_tartaniuk_a_befektetoknek_a_katalan_valasztasoktol

Eta and Basque separatism: data over the years. *The Guardian* [online]. [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2011/jan/10/eta-basque-separatists-ceasefire-victims-over-time>

Etické směrnice české asociace pro sociální antropologii. *Česká asociace pro sociální antropologii* [online]. [cit. 2019-12-02]. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=9
Etický kodex české asociace pro sociální antropologii. *Česká asociace pro sociální antropologii* [online]. [cit. 2019-12-02]. Dostupné z: http://www.casaonline.cz/?page_id=7

Euskadi cierra 2019 con 3,8 millones de turistas. *Euskadi.eus* [online]. 27 January 2020 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2020/euskadi-cierra-2019-con-3-8-millones-de-turistas/>

Euskal Diaspora: The Global Basque Diaspora. *North American Basque Organizations* [online]. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://nabasque.eus/diaspora.html>

Euskal Herriko Soziolinguistikazko Inkesta 1996 – Nafarroa. *Eusko Jaurlaritz*a [online].

EKE, 1997 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/adjuntos/NAFEUS.PDF

FLORES JUBERÍAS, Carlos, Yash GHAI a Sophia WOODMAN. The autonomy of Catalonia. GHAI, Yash a Sophia WOODMAN, ed. *Practising Self-Government* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 228-257 [cit. 2020-03-23]. DOI: 10.1017/CBO9781139088206.008. ISBN 9781139088206. Dostupné z: https://www.cambridge.org/core/product/identifier/9781139088206%23c01858-2236/type/book_part

GARDNER, David. Why Basques and Catalans see independence differently. *Financial Times* [online]. 12 July 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/3ec93f84-a2a1-11e9-974c-ad1c6ab5efd1>

GIORI, Pablo. Human Towers: A Visual History of a Catalan Tradition. *Smithsonian Folklife Festival* [online]. 11 May 2017 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://festival.si.edu/blog/human-towers-a-visual-history-of-a-catalan-tradition>

Gross domestic product (GDP) in Catalonia and the whole of Spain between 2003 and 2018. *Statista* [online]. 2019 [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/327063/gross-domestic-product-in-catalonia-and-spain/>

GVA. By sectors. Counties. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=359&lang=en>

Immigration Here and Now. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. Barcelona, 2008 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/serveis/biblioteca/docs/cat/immigracio08en.pdf>

IV mapa sociolingüístico, 2006. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz, 2009 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas.

JONES, Sam a Stephen BURGÉN. Catalonia: hundreds of thousands join anti-independence rally in Barcelona. *The Guardian* [online]. 8 Oct 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/08/catalonia-spain-prime-minister-refuses-rule-out-suspending-autonomy>

JONES, Sam a Stephen BURGÉN. Spain crisis: 'stop this radicalism and disobedience,' PM tells Catalan leaders. *The Guardian* [online]. 21 Sep 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/20/spain-guardia-civil-raid-catalan-government-hq-referendum-row>

JONES, Sam, Stephen BURGEN a Graham HARRISON. Spain dissolves Catalan parliament and calls fresh elections. *The Guardian* [online]. 28 Oct 2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/27/spanish-pm-mariano-rajoy-asks-senate-powers-dismiss-catalonia-president>

JOXEMAI. Ikurriña airean. *Wikimedia Commons* [online]. 13 August 2012 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ikurrina_airean-001.JPG

KEATING, Michael. The Basque Statute of Autonomy. *Centre On Constitutional Change* [online]. 19 October 2018 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.centreonconstitutionalchange.ac.uk/opinions/basque-statute-autonomy>

KINGSLEY, Patrick. As Catalonia Crisis Deepens, Many Basques Wary of New Independence Bid. *The New York Times* [online]. 28 Oct 2017 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2017/10/28/world/europe/spain-catalonia-basque-independence.html>

Knowledge of Catalan. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2011 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10363&lang=en&tema=cultu>

Language Uses of the Population. By knowledge of languages. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2018 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=1013&lang=en>

Language uses of the Population. First language, language of identification and habitual language. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2018 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10364&lang=en&tema=cultu>

MACROBARÓMETRO DE OCTUBRE 2019. PREELECTORAL ELECCIONES GENERALES 2019. *Centro de Investigaciones Sociológicas* [online]. 2019 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/3260_3279/3263/Marginales/es3263mar_Muestra_global.pdf
Marc Sanjaume-Calvet and Mireia Grau. “Catalonia”, *World-autonomies.info* [online]. 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <http://www.world-autonomies.info/tas/catalonia/Pages/default.aspx>

MATEOS, Montse. Dónde podrá ganar el mayor sueldo. *Expansión* [online]. 22 OCT 2019 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.expansion.com/expansion-empleo/desarrollo-de-carrera/2019/10/22/5dade4d2468aeb95a8b45f0.html>

MICHELENA, Luis a Rudolf DE RIJK. Basque Language. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Basque-language>

More Catalans oppose independence than support it for first time since referendum: poll. *El País* [online]. 15 Nov 2019 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2019/11/15/inenglish/1573825228_254701.html

More than 1 million protest court ruling in Barcelona. *CNN* [online]. 11 July 2010 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/europe/07/11/spain.protests/index.html>

NOVOTNÝ, Lukáš. Historická paměť podle Maurice Halbwachse. *SOCIOweb* [online]. Praha, 2007 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=266&lst=103>

Organic Law 6/2006 of the 19th July, on the Reform of the Statute of Autonomy of Catalonia. *Parlament de Catalunya* [online]. 2006 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20130826045656/http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/estatut_angles_100506.pdf

ORTIZ, Fiona. In Spain, economic crisis fans Catalan separatism. *Reuters* [online]. 20 September 2012 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-catalonia/in-spain-economic-crisis-fans-catalan-separatism-idUSBRE88J06S20120920>

PAÍS VASCO. *Citypopulation* [online]. 27. 12. 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: https://www.citypopulation.de/en/spain/admin/PAI__pais_vasco/

PEREIRA, Nelson. Basque separatists throw support behind Catalan referendum. *Euronews* [online]. 29. 9. 2017 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/2017/09/29/basque-separatists-throw-support-behind-catalan-referendum>

PHOENICKS. La Senyera. *Catalunya 2011* [online]. 22. 2. 2013 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://catalunya2011.blogspot.com/2013/02/la-senyera.html>

PHOENICKS. L'Estelada. *Catalunya 2011* [online]. 24. 2. 2013 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://catalunya2011.blogspot.com/2013/02/la-estelada.html>

PHOENICKS. Quim Torra: Konec 199 dní bezvlády. *Catalunya 2011* [online]. 14. 5. 2018 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <http://catalunya2011.blogspot.com/2018/05/quim-torra-konec-199-dni-bezvladi.html>

Population density. Counties and Aran, areas and provinces. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=249&lang=en>

Population with relation to activity (PRA). *Eustat* [online]. 2020 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: https://en.eustat.eus/estadisticas/tema_37/opt_0/tipo_1/ti_Population_with_relation_to_activity_PRA/temas.html

Report on the integration of immigrants in Catalonia. *Generalitat de Catalunya*, Departament de Benestar Social i Família, [online]. 2013, s. 128 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z:

https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/08publicacions/ambits_tematicas/immigracio/03publiforacolectio/18integracio_angles/report_integracion_titol_gran.pdf

SACHE, Ivan. Basque Country (Spain). *CRW Flags* [online]. 14. 10. 2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.crwflags.com/fotw/flags/es-pv.html>

Spanish attitudes to Catalan cultural identity. *Catalonia votes* [online]. 26 Jun 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <http://www.cataloniavotes.eu/en/spanish-attitudes-to-catalan-cultural-identity/>

STATISTA RESEARCH DEPARTMENT. Self-identified nationality of people living in Catalonia in February 2019. *Statista* [online]. 6 Jun 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/326790/catalans-on-the-political-spectrum/>

The regional tax system in the Basque Country. *Bizkaia talent* [online]. [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.bizkaiatalent.eus/en/pais-vasco-te-espera/apuesta-de-futuro/sistema-fiscal-propio/>

The World Factbook: Spain. *Central Intelligence Agency* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sp.html>

THEWINEOUTLET. Wine Class - Better Know a Region - The Basque Region. *Patch* [online]. 19 May 2015 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <https://patch.com/virginia/vienna/wine-class-better-know-region-basque-region-0>
Timeline: Eta campaign. *BBC* [online]. 16 May 2019 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-11181982>

Trokeo-dantzak. *Eke.icb* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.eke.eus/eu/kultura/dantza/dantza-egutegian/uda-dantzan/trokeo-dantzak>

Unemployment rate in the Spanish autonomous community of Catalonia from 1st quarter 2013 to 2nd quarter 2018. *Countryeconomy.com* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/456113/unemployment-rate-in-catalonia/>

Unemployment rate. By sex. Provinces. Statistical Institute of Catalonia. *Statistical Institute of Catalonia* [online]. [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=318&lang=en>

V. Inkesta Soziolinguistikoa. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz: Central Publications Service of the Basque Government, 2013 [cit. 2020-03-08]. ISBN 978-84-457-3303-5. [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: http://www.euskara.euskadi.eus/r59-738/eu/contenidos/informacion/argitalpenak/eu_6092/V.%20Inkesta.pdf

V. Mapa Sociolingüístico 2011. *Euskadi.eus* [online]. Vitoria-Gasteiz, 2014 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/contenidos/informacion/argitalpenak/es_6092/ikuspegi_sozio_linguis.html#mapas

Vol que Catalunya esdevingui un estat? En cas afirmatiu, vol que aquest estat sigui independent. *Generalitat de Catalunya* [online]. [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/ca/escr-tot-resum.html>

WHAT IS THE 'BASQUE QUOTA' AND HOW IS IT CALCULATED? *Essencia* [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <http://essenciainmobiliaria.com/en/what-is-the-basque-quota-and-how-is-it-calculated/>

Zákon o ochraně osobních údajů (Zákon č. 100/2000 Sb.) *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2019-12-02]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=101~2F2000&rpp=15#seznam>

ZALLO, Ramón a Mikel AYUSO. The Basque Country. *Euskadi.eus* [online]. January 2009 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: http://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf

ZALLO, Ramón. *Basques, Today: Culture, History and Society in the Age of Diversity and Knowledge* [online]. 34. Alberdania, 2006 [cit. 2020-03-22]. ISBN 9788496643598. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=qcDg_QU45WUC&pg=PA204&lpg=PA204&dq=voltaire+basque+dance&source=bl&ots=v-mIW3KpXe&sig=ACfU3U0snL9XxbYcdTGKskyTfp1m2IivCw&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjV2bbzuaLoAhXuN-wKHbtbBsIQ6AEwCXoECAkQAQ#v=onepage&q=cis&f=false

Akademické práce

IŠTOK, R. (2006): *Priestorovo-politická štruktúra sveta a jej vývojové tendencie v období globalizácie*. In: Ištók, R. (ed.): *Transformácia politicko-priestorových systémov a systémov demokracie*. FHPV PU, Prešov.

Matz, Tomáš. *Tradice a zvyky Turků v Bulharsku a Makedonii*. Praha, 2018. Bakalářská práce. Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 18-21. In: MAJEROVÁ, Věra. *Sociologie venkova a zemědělství*.

PAVLICOVÁ, Martina. *Problematika a vlastní vnímání etnicity a etnické identity (pohledem žen-cizinek žijících v České republice a majících za manžela Čecha)*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita. s. 7-8.

TRINEROVÁ, Daniela. *Varianta kastilštiny užívaná na území katalánského jazyka*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. s. 46. In: Boix-Fuster, Emili: *El camí fins a la situació contemporània del català i del castellà a Catalunya: entre la complexitat i la fragilitat*

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Poloha Katalánska v rámci Španělského království	51
Obrázek č. 2 – Senyera	54
Obrázek č. 3 - Estelada	54
Obrázek č. 4 – celé území tzv. Euskal Herrie neboli Baskicka	56
Obrázek č. 5 - Převažující cítění identity u Basků v baskickém autonomním společenství podle věkových kategorií	57
Obrázek č. 6 – baskická vlajka Ikurrina	59
Obrázek č. 7 – vývoj počtu přistěhovalců v Katalánsku ve 21. století	65
Obrázek č. 8 – rozšíření baskičtiny v jednotlivých provinciích baskické autonomní oblasti...69	69
Obrázek č. 9 - užívání jazyků v domácnostech v baskické autonomní oblasti.....	71
Obrázek č. 10 - obsazení žáků do jednotlivých modelů vzdělávání	72
Obrázek č. 11 – „lidské věže“ castells.....	79
Obrázek č. 12 – Baskové představení jednoho z jejich tanců za použití meče.....	83
Obrázek č. 13 – Pintxos bar v San Sebastianu.....	86
Obrázek č. 14 – politická struktura baskického autonomního společenství.....	97

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Údaje o respondentech v katalánském autonomním společenství	17
Tabulka č. 2 – Údaje o respondentech v baskickém autonomním společenství.....	18
Tabulka č. 3 - krátká ukázka odlišností katalánštiny a španělštiny.....	61
Tabulka č. 4 – krátká ukázka odlišností baskičtiny a španělštiny.....	67